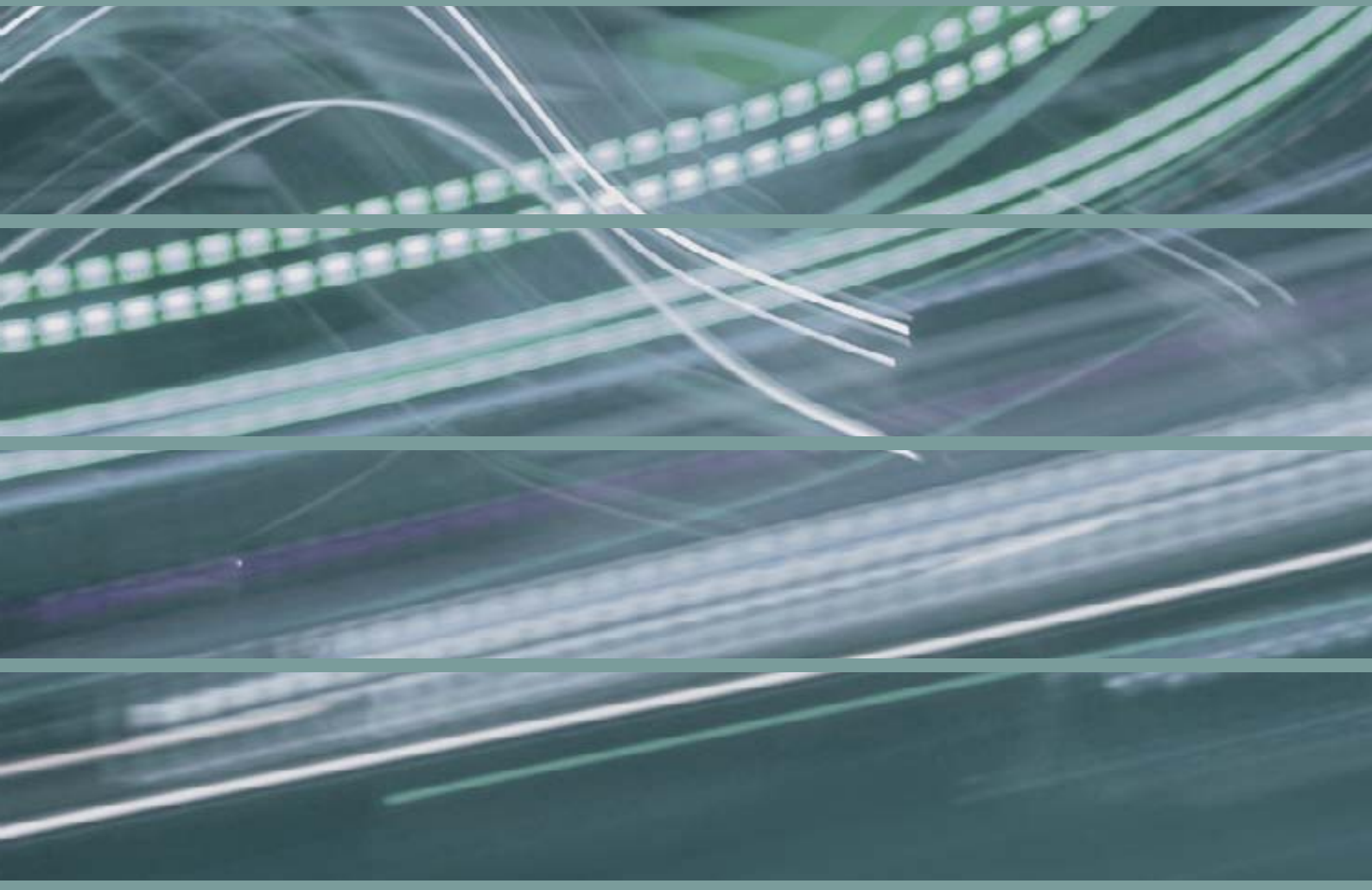

KREDITILSYNET
The Financial Supervisory Authority of Norway

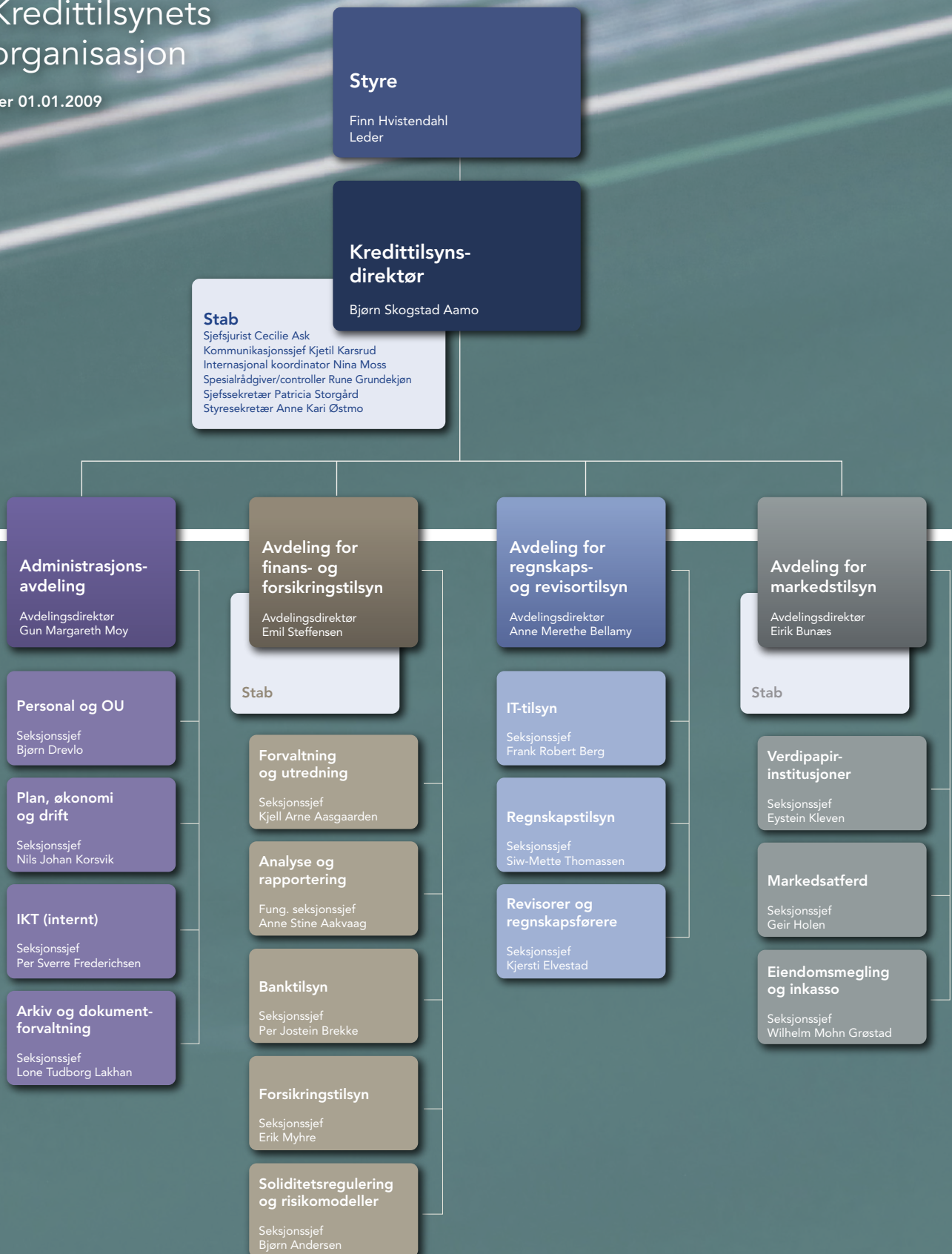
Årsmelding

2008

Kredittilsynets organisasjon

Per 01.01.2009

Kredittilsynet har tilsyn med banker, finansieringsforetak, e-pengeforetak, forsikringselskaper, pensjonskasser og -fond, forsikringsformidlere, verdipapirforetak, forvaltningsselskaper for verdipapirfond, børser og andre regulerte markeder, oppgjørssentraler og verdipapirregistre, eiendomsmeglingsforetak, inkassoforetak, regnskapsførere og revisorer. I tillegg har Kredittilsynet kontroll med børsnoterte foretaks finansielle rapportering og markedsatferd i verdipapirmarkedet.

Innhold

Organisasjonskart	2
Forord	4
Kredittilsynets mål og virkemidler	6
Viktige hendelser i 2008 og utviklingen av finanskrisen	8
Organisasjon og ressursbruk	14

Rapport fra tilsynsområdene:

– Bank og finans	28
– Forsikring og pensjon	40
– Verdipapirmarkedet	46
– Regnskapstilsyn – børsnoterte foretak	58
– Revisjon	62
– Regnskapsførervirksomhet	68
– Eiendomsmegling	72
– Inkassovirksomhet	76

Tilsyn med IKT-infrastruktur og andre oppgaver

Forbrukarvern og -informasjon	
– Kredittilsynets rolle og mandat	84
Internasjonal verksemd	88
Kredittilsynets viktigste relasjoner	95

For analyser av utviklingstrekk i finansmarkedet vises det til rapporten *Tilstanden i finansmarkedet 2008*.

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter.»

(Kredittilsynsloven § 3)

Forord

Den internasjonale finanskrisen ble utløst av forhold i finansmarkedene selv. Mange aktører tok for stor risiko uten å ha oversikt over konsekvensene. Amerikanske myndigheter tillot utvikling av en omfattende finansieringsvirksomhet som ikke var underlagt kapitalkrav og vanlig banktilsyn. En langvarig periode med lave renter i USA og mange andre land ga verdiøkninger for boliger og andre eiendeler som ikke lot seg opprettholde over tid. Da boblene sprakk, viste systemet seg svært sårbart, og konsekvensene ble store for finansmarkedene og etter hvert også for realøkonomien. Det økonomiske tilbakeslaget kan bli det mest omfattende etter andre verdenskrig.

De nærmeste årene vil det være behov for en grundig gjennomgang og styrking av internasjonale reguleringer for finansmarkedet slik at institusjoner og systemer kan bli mer robuste. Dette gjelder også regnskapsregelverket. På kort sikt vil utfordringene for norske myndigheter generelt, og for Kredittilsynet spesielt, være å begrense skadevirkningene for norske finansinstitusjoner, deres brukere og økonomien for øvrig.

Banker og finansinstitusjoner i Norge er mindre berørt av krisen enn institusjoner i mange andre land. I Norge er all finansvirksomhet underlagt regulering og tilsyn. Norske banker har i liten grad investert i verdipapirprodukter med grunnlag i subprime-lån. Regler og tilsynspraksis har forhindret etablering av datterselskap som ikke var omfattet av regnskapsrapportering og kapitalkrav. Soliditet og likviditet var tilfredsstillende da krisen startet. Kredittilsynet ba likevel i 2008 mange banker om å sikte mot høyere egenkapital for bedre å kunne møte en nedgangskonjunktur.

Likviditetstilførselen og pengemarkedet viste seg imidlertid svært sårbare da de internasjonale pengemarkedene stoppet opp etter konkursen i Lehman Brothers. Norske banker dekker nær to tredeler av sine utlån

med innskudd. Av det bankene låner i markedet, kommer normalt over 60 prosent fra utlandet. Da denne finansieringen stoppet opp, fungerte det norske pengemarkedet svært dårlig og rentene steg markert. Det ble nødvendig for regjeringen og Norges Bank å legge fram en omfattende tiltakspakke for å sikre likviditetstilførselen. Etter hvert har tiltakene fått effekt slik at likviditetstilførsel og pengemarked fungerer bedre. Sammen med resolute rentesenkninger fra Norges Bank er det lagt et godt grunnlag for å begrense de negative virkningene av finanskrisen for norske finansinstitusjoner og norsk økonomi.

Store tap for finansinstitusjoner i andre land har ført til at markedene stiller større krav til egenkapital for banker som skal ta opp lån. Det som var godt nok før, er ikke lenger robust nok. Slike forhold kan bidra til mindre utlån fra norske banker enn det som ellers ville være naturlig, noe som igjen kan forsterke det økonomiske tilbakeslaget. Det er derfor viktig å etablere et fond for å kunne tilføre egenkapital til norske banker. Dette er også nødvendig for at bankene kan være med å erstatte finansiering som norske foretak tidligere har fått direkte i markedet eller fra utenlandske banker.

Kredittilsynet har gjennom flere år advart mot en meget høy belåningsgrad ved finansiering av boligkjøp og har tatt dette opp i sitt tilsyn med bankenes praksis. Hundre prosent belåning gjør mange sårbare ved et omslag i boligmarkedet som følge av høyere renter eller andre forhold. Tilsynet sa tidlig fra om at dersom innstrammingen i utlånspraksis kom for sent, kunne det forsterke et tilbakeslag i markedet. Vi må likevel konstatere at tidspunktet for bankenes innstramming falt sammen med andre negative utviklingstrekk og forsterket nedgangen i boligmarked og byggevirksomhet. Men et markert lavere rentenivå for boliglån kan likevel bidra til at en kan unngå en dramatisk nedgang i boligmarkedet, med de negative følgene det kan få både for husholdningene og bankene.

Også ved finansiering av næringsbygg har Kredittilsynet påpekt at bankene i en periode økte sine utlån betydelig og utsatte seg for en god del risiko. Kredittilsynet har i sin tilsynsvirksomhet tatt opp behovet for å begrense slik risiko.

I 2008 var det de islandske bankvirksomhetene i Norge, datterbanken av Glitnir Bank hf. og Kaupthing Bank hf.s filial, som opplevde de mest dramatiske utslagene av finanskrisen. Gjennom godt samarbeid mellom Bankenes sikringsfond, Norges Bank og Kredittilsynet ble det raskt funnet løsninger som videreførte bankvirksomheten til Glitnir med nye eiere. Det ble ikke tap for innskyterne og sikringsfondet, og heller ikke vesentlige ulemper for andre norske kunder. For Kaupthing-filialen sørget Bankenes sikringsfond etter kort tid for at norske innskudd opp til to millioner kroner ble overført til andre banker eller utbetalt. Finansministerens garanti for innskudd som normalt skulle vært dekket av den islandske hjemlandsordningen, var viktig for å skape ro i forbindelse med avviklingen av filialen. Gjennom administrasjonsstyrets arbeid er det sannsynlig at også kunder med innskudd utover to millioner kroner kan unngå tap.

Så langt kan vi konstatere at norske sikringsordninger og myndighetenes beredskap har fungert på en tilfredsstillende måte.

Den dramatiske nedgangen i aksjemarkedet bidro til svært lav avkastning for norske livsforsikringsselskaper og pensjonskasser i 2008. Igjen måtte norske livsforsikringsselskaper gå ut av aksjemarkedet på et lavt nivå. Selskapene har begrensede muligheter til å gi kundene og seg selv del i den oppgangen i aksjemarkedet som kan komme etter hvert. Det er behov for å vurdere lover og regelverk med sikte på å styrke livsforsikringsselskapenes muligheter til å skape god avkastning for langsiktig pensjonssparing.

Den nye verdipapirhandelloven som trådte i kraft i november 2007, ga et bedre grunnlag for å ivareta investorenes og forbrukernes interesser i markedet gjennom strengere krav til innretning og kvalitet for investeringsrådgivningen. Kredittilsynet la i 2008 vekt på å gi klare signaler om hvilken standard norske verdipapirforetak må følge, både gjennom omfattende tilsynsvirksomhet og ved inndragning av konsesjoner fra foretak som ikke overholdt kravene i regelverket. Kredittilsynet har inntrykk av at de fleste foretakene har truffet tiltak for å rette på forholdene. Det kan bli behov for å vurdere nærmere regler for godtgjørelse for investeringsrådgivning.

Tilbakeslaget i boligmarkedet har fått dramatiske virkninger for norske eiendomsmeglere. Kredittilsynet har lagt vekt på å ivareta kundenes interesser ved hyppigere rapportering, oppfølging av foretak med svak økonomi, omfattende tilsynsvirksomhet og ved særlig å legge vekt på at foretakene er ryddige når det gjelder å beskytte klientenes midler.

Kredittilsynet legger til grunn at utviklingen av den internasjonale finanskrisen og virkningene den kan få i Norge vil stille store krav til tilsynets arbeidsinnsats på flere områder også i 2009. Delegering av oppgaver fra Finansdepartementet og økte budsjettammer gir viktige bidrag til å kunne løse oppgavene. I en krisetid vil noen oppgaver være viktigere enn andre. En kan ikke se bort fra at behandlingen av enkelte andre saker da vil ta noe lengre tid.

Oslo, 28. januar 2009

Finn Hvistendahl
Styreleder

Bjørn Skogstad Aamo
Kredittilsynsdirektør

Kredittilsynets mål og virkemidler

Hovedmål

Kredittilsynets hovedmål er, gjennom tilsyn med institusjoner og markeder, å bidra til **finansiell stabilitet og velfungerende markeder**. Bak målene ligger det viktige samfunnsøkonomiske hensyn og ønske om å beskytte forbrukere og investorer. Finansiell stabilitet og velfungerende markeder er nødvendige for økonomisk vekst og sysselsetting, som igjen er en forutsetning for høy velferd og gode levekår.

Når det gjelder finansiell stabilitet har Kredittilsynet et særlig ansvar for å se til at finansinstitusjonene er solide. Effektiv konkurranse og gode atferdsregler og normer er viktige for at markedene skal fungere godt. At aktørene følger gode etiske normer er også et samfunns mål med stor egenverdi.

Delmål

Hovedmålene **finansiell stabilitet og velfungerende markeder** konkretiseres i Kredittilsynets strategi gjennom følgende seks delmål:

1. Solide finansinstitusjoner og foretak med egnet ledelse, god internkontroll og risikostyring
2. Robust infrastruktur som sørger for betryggende oppgjør og betalinger
3. God overvåking av risikoen i husholdninger, foretak og eienoms- og verdipapirmarkeder
4. Tilstrekkelig informasjon til investorer og brukere i finansmarkedet, og god kvalitet på finansiell rapportering fra børsnoterte foretak
5. Å bidra til at aktørene i finansmarkedet overholder atferdsreglene og søke å forhindre atferd som kan medføre redusert tillit til finansmarkedet
6. At kritiske situasjoner håndteres med minst mulig skadevirkning

Virkemidler

Kredittilsynets virkemidler kan inndeles i:

- tilsyn og overvåking
- forvaltning
- regelverksutvikling
- informasjon og kommunikasjon

Tilsyn og overvåking

Tilsyn og overvåking er kjerneoppgaver som består i å se til at foretakene følger lover, regelverk og retningslinjer som gjelder virksomheten. Tilsynet skjer gjennom innrapportering og analyser av data, og ved inspeksjoner i foretakene. Virkemiddelet omfatter også overvåking av makroøkonomiske forhold og andre utviklingstrekk av betydning for finanssektoren, samt internasjonalt arbeid.

Forvaltning

Forvaltning omfatter blant annet lovpålagt arbeid med konsesjoner og godkjenninger for å drive virksomhet i Norge. Alle som ønsker å starte virksomhet i Norge innenfor Kredittilsynets ansvarsområder, må søke om tillatelse. Arbeidet omfatter også rådgivning ved søknad om etablering, og tolking av lover og regler.

Regelverksutvikling

Regelverksutvikling skal fremme økonomiske og markedsmessige rammebetingelser som bidrar til lønnsom og konkurransedyktig virksomhet i tilsynsenhetene. Arbeidet omfatter utvikling og forenkling av regelverket, utarbeidelse av forslag til lover og forskrifter og arbeid i lovutvalg mv. Kredittilsynet deltar også i internasjonal regelverksutvikling.

Informasjon og kommunikasjon

Informasjon og kommunikasjon skal bidra til åpenhet og forutsigbarhet for brukerne av Kredittilsynets tjenester og medvirke til forståelse for og kjennskap til regelverket og Kredittilsynets rolle som tilsynsorgan. Det legges vekt på god dialog med tilsynsenheter, bransjeorganisasjoner, myndighetsorganer og massemediene. Informasjon og dialog omfatter skriftlig (elektronisk og papirbasert) og muntlig informasjon (foredrag og møter).

(Utdrag fra Kredittilsynets strategi for perioden 2006–2010, vedtatt av Kredittilsynets styre 23. oktober 2006.)

Viktige hendelser i 2008 og utviklingen av finanskrisen

Tilsyn og overvåking

Glitnir Bank Norge ASA får likviditetsgaranti fra Bankenes sikringsfond

Glitnir Bank Norge ASA var norsk datterbank eid av det islandske finanskonsernet Glitnir Bank hf. Den 7. oktober 2008 fikk ikke Glitnir Bank Norge lenger likviditet fra morselskapet, og Bankenes sikringsfond stilte derfor dagen etter en likviditetsgaranti på to milliarder kroner, som senere ble utvidet til fem milliarder kroner. 20 banker i SpareBank 1 Gruppen kjøpte Glitnir Bank ASA 21. oktober, og fikk konsesjon fra Finansdepartementet 4. desember 2008. Banken endret også navnet til BNbank ASA fra 12. januar 2009.

Den norske filialen av Kaupthing Bank hf. settes under offentlig administrasjon

Den norske filialen av Kaupthing Bank hf. meldte 9. oktober at den ikke hadde likviditet til å betjene sine kunder. Kredittilsynet orienterte Finansdepartementet, som i lys av den uklare situasjonen på Island, varslet at den norske stat om nødvendig ville betale den delen av innskuddsdekningen som normalt skulle dekkes fra hjemlandet. Kaupthing var medlem av Bankenes sikringsfond som garanterte for kundenes innskudd for inntil to millioner kroner. Filialen ble 12. oktober 2008 satt under offentlig administrasjon av Finansdepartementet, etter tilråding fra Kredittilsynet. Vedtaket omfattet Kaupthings bank- og verdipapirvirksomhet i Norge. Kredittilsynet oppnevnte et administrasjonsstyre samme kveld som sikret utviklingen av den norske virksomheten. I midten av november var nesten alle innskudd under to millioner kroner overført til andre banker eller utbetalt.

Svekket finansavkastning i forsikringsselskaper og pensjonskasser

Den internasjonale finansuroen har svekket livsforsikringsselskapene og pensjonskassenes finansavkastning. Kredittilsynet har fulgt utviklingen i enkeltelskaper tett, med ekstra rapportering av stresstester både for livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Også skadeforsikringsselskapene hadde betydelig nedgang i finansinntektene i 2008, men den forsikringsmessige virksomheten viste samtidig bedring.

Utvidet overvåking av finansmarkedene og likviditetsrisiko

Finansiering har blitt vanskeligere, og finansieringskostnadene har økt for norske banker som følge av den internasjonale finanskrisen. Kredittilsynet fulgte situasjonen i de norske markedene gjennom å intensivere den løpende overvåkingen av finansmarkedene. Det var særlig en tett overvåking av kredittinstitusjonenes likviditetssituasjon.

Tematilsyn med bankenes utlån til næringsseidommer

I første halvår 2008 gjennomførte Kredittilsynet tematilsyn med 11 store bankers utlånspraksis til næringsseidommer for å kartlegge bankenes eksponering i dette markedet. Undersøkelsen viste blant annet at mange banker ikke hadde stresstestet eiendomsporteføljen og at interne retningslinjer for kredittgivning var liberalisert.

Kredittilsynet innfører midlertidig forbud mot shortsalg

Kredittilsynet gikk 8. oktober 2008 ut med en uttalelse om at shortsalg i finansaksjer inntil videre, på grunn av de ekstraordinære markedsforholdene, var å anse som en urimelig forretningsmetode og derfor forbudt etter verdipapirhandelloven § 3-9. Uttalelsen ble 9. oktober utvidet til også å gjelde grunnfondsbevis notert på Oslo Børs.

Tilsyn med finansiell rådgivning i verdipapirforetak

Den nye verdipapirhandelloven som trådte i kraft 1. november 2007, ble fulgt opp gjennom tilsyn i verdipapirforetakene i 2008. Etter den nye loven er investeringsrådgivning konsesjonspliktig, og i oppfølgingen la Kredittilsynet særlig vekt på etterlevelsen av det nye regelverket i de mange nyetablerte og allerede eksisterende foretakene.

Tre verdipapirforetak mister konsesjonen

Verdipapirforetakene Glitnir Privatøkonomi AS, Totalvekst ASA og Caveo ASA mistet i første halvår 2008 konsesjonen til å yte investerings tjenester etter verdipapirhandelloven. Begrunnelsen for konsesjonsinndragningene var at foretakene hadde brutt god forretningsskikk ved å anbefale uegnede og altfor kompliserte spareprodukter til kunder. Totalvekst ASA og Caveo ASA påklagde Kredittilsynets vedtak til Finansdepartementet, og vedtaket ble gitt oppsettende virkning i henhold til forvaltningsloven. Finansdepartementet avslø klagen fra Totalvekst ASA 19. januar, og klagen fra Caveo ASA 5. februar 2009.

Konsesjonen til å drive eiendomsmegling tilbakekalles fra 61 foretak i Notar-kjeden

Kredittilsynet tilbakekalte konsesjonene til 61 foretak i 2008 som følge av at disse foretakene ikke lenger tilfredsstilte kravene til positiv egenkapital i eiendomsmeulingsloven. Kredittilsynet ga 5. desember 2008 tillatelse til å drive eiendomsmegling til Glitne Oppgjørssentral AS. Selskapet er heleid av Gjensidige Forsikring AS, som har stilt sikkerhet for eiendomsmeulingsvirksomheten for foretak i Notar-kjeden. Glitne Oppgjørssentral AS tok over sluttføring av eiendomshandlene som ble formidlet gjennom Notar-kjeden, slik at en unngikk tap for enkeltpersoner som hadde kjøpt eller solgt eiendom.

Forvaltning

Vurdering av kapitalbehov og risiko i banker og finansieringsforetak

Fra og med 2008 skal samtlige banker og finansieringsforetak gjennomføre en egen vurdering av kapitalbehov i forhold til risiko-eksponering og styring og kontroll, slik det kreves i nytt kapitaldekningsregelverk (Basel II). Kredittilsynets oppgave er å evaluere prosessen og resultatet av denne i bankene. I 2008 vurderte Kredittilsynet 137 banker og 14 frittstående finansieringsforetak og ga tilbakemelding til foretakene.

Nye konsesjoner til banker for å kunne utstede obligasjoner med fortrinnsrett

Som følge av Finansdepartementets og Norges Banks tiltakspakke høsten 2008, søkte flere banker/konsern om lov til å opprette spesialforetak som kan utstede obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Ved utgangen av 2008 hadde sju banker/konsern fått slik konsesjon.

Utviklingen av finanskrisen internasjonalt og i Norge

2002–2006

Amerikanske banker låner ut store beløp til boligkjøpere med dårlig økonomi (subprime-lån). Fra midten av 2004 hever den amerikanske sentralbanken renten fra 1 prosent (satt i 2003), til 5,25 prosent i midten av 2006.

Høsten 2005

Rentehevingene begynner å virke. Boligmarkedet kjøles ned og mislighold av subprime-lån øker i omfang.

2002-2006

2007

2008

2007

Mars-april 2007

Subprime-industrien kollapser. Mer enn 25 banker går konkurs eller legges ut for salg.

August 2007

Subprime-lån til det amerikanske boligmarkedet er spredt i det globale finanssystemet gjennom videresalg. Ingen vet hvilke banker som sitter på tapsbombene, og bankene tør ikke å låne ut penger til hverandre. Kredittkrisen er et faktum, og børsene raser.

September 2007

Den britiske banken Northern Rock får likviditetsproblemer. Kundene stiller seg i kø for å ta ut pengene sine.

18. september 2007

Den amerikanske sentralbanken setter ned renten fra 5,25 til 4,75 prosent.

November 2007

Det blir kjent at åtte norske kommuner har investert tungt i det amerikanske lånemarkedet gjennom Terra Securities, med sikkerhet i framtidige kraftinntekter.

2008 >>

16. mars 2008

Den amerikanske investeringsbanken Bear Sterns kjøpes opp av JP Morgan Chase med hjelp fra sentralbanken.

24. august 2008

Roskilde Bank i Danmark overtas av sentralbanken.

September 2008

Banker i flere europeiske land som Danmark, Belgia, Nederland, Luxembourg og Storbritannia blir overtatt eller får støtte av myndighetene. Flere banker blir også overtatt av andre banker.

7. september 2008

De halvoffentlige boliglånbankene Freddie Mac og Fanny Mae blir overtatt av den amerikanske staten.

14. september 2008

Investeringsbanken Merrill Lynch overtas av Bank of America og unngår dermed konkurs.

15. september 2008

USAs fjerde største investeringsbank, Lehman Brothers, går konkurs. Finanskrisen eskalerer.

16. september 2008

Den amerikanske staten redder verdens største forsikringselskap, AIG.

18. september 2008

Verdens største sentralbanker låner ut 1 000 milliarder kroner for å få bankene til å fungere igjen.

29. september 2008

Islandske myndigheter tar kontroll over landets tredje største bank, Glitnir Bank hf.

Kredittilsynet anmelder Fast Search & Transfer ASA til Økokrim

I april 2008 anmeldte Kredittilsynet søkemotorselskapet Fast Search & Transfer ASA for mistanke om brudd på regnskapsloven og bokføringsloven. Saken er under etterforskning hos Økokrim.

Kredittilsynet anmelder DnB NOR Markets til Økokrim for mulig innsidehandel

Kredittilsynet anmeldte DnB NOR Markets og to ansatte i DnB NOR Markets til Økokrim 22. oktober 2008 etter mistanke om mulig misbruk av innsideinformasjon. DnB NOR Markets solgte statsobligasjoner rett før regjeringens tiltakspakke til bankene ble lagt fram 12. oktober.

Kredittilsynet gir ikke pålegg om vinningsavståelse i forbindelse med Terra Securities ASAs rådgivning til kommuner

Kredittilsynet valgte å ikke gi pålegg om vinningsavståelse etter verdi-papirhandeloven i forbindelse med Terra Securities ASAs rådgivning til kommunene Narvik, Rana, Hemnes, Hattfjelldal, Vik, Bremanger, Haugesund og Kvinesdal. Etter en totalvurdering kom Kredittilsynet til at det ikke var tilstrekkelige tungtveiende grunner til å forfølge saken videre.

Betydelig omsetningsvekst i revisorbransjen

Det har vært en betydelig omsetningsvekst i revisorbransjen de siste årene, både for revisjonsoppdrag og for rådgivning/tilleggstjenester,

2009

Januar 2009

EU beslutter å harmonisere dekningsbeløpet i innskuddsgarantidirektivet. Dette vil svekke den norske innskuddsgarantiordningen, med mindre det tas inn et unntak i EØS-avtalen.

18. januar 2009

I Danmark legger regjeringen fram "Bankpakke II" med statlig kapitaltilførsel til bankene.

26. januar 2009

Regjeringen legger fram en finanspolitisk tiltakspakke på 20 milliarder kroner for å stimulere sysselsettingen.

19. januar 2009

Storbritannias regjering følger opp tiltakspakken til banknæringen fra 8. oktober 2008. Flere virkemidler lanseres for å styrke utlånsevnen til bankene.

8. februar 2009

Regjeringen legger fram en ny tiltakspakke som skal styrke bankenes utlånsevne overfor næringslivet og husholdningene.

2009

2008

3. oktober 2008

Den amerikanske kongressen vedtar en redningspakke på 700 milliarder amerikanske dollar.

7. oktober 2008

Landsbanki hf. på Island settes under offentlig administrasjon.

8. oktober 2008

Glitnir Bank hf. settes under offentlig administrasjon. Den norske datterbanken Glitnir Bank ASA varsler om alvorlige likviditetsvansker. Styret i Bankenes sikringsfond vedtar å gi Glitnir Bank ASA en likviditetsgaranti for inntil fem milliarder kroner under forutsetning av et snarlig salg av banken. Kredittilsynet vedtar midlertidig forbud mot shortsalg i finansaksjer.

9. oktober 2008

Kaupthing Bank hf. blir overtatt av den islandske staten. Kaupthings filial i Norge varsler om likviditetsvansker. Finansdepartementet gir politisk garanti også for den delen av innskuddene som normalt skulle dekkes fra Island (hjemlandet innskuddsgaranti). Kredittilsynet forbyr midlertidig også shorthandel i grunnfondsbevis.

12. oktober 2008

Den norske regjeringen legger fram en tiltakspakke på 350 millioner kroner til norsk banknæring. Kaupthing Bank hf.s filial i Norge settes under offentlig administrasjon. Landene i Eurosonen og Storbritannia blir enige om flere felles hjelpetiltak for å gjenopprette tilliten til finanssystemet.

15. oktober 2008

Norges Bank setter ned styringsrenten for første gang siden mars 2004, med 0,5 prosentpoeng til 5,25 prosent.

20. oktober 2008

Sverige offentliggjør en stabilitetsplan med garantiordning for bankenes innlån og stabilitetsfond for håndtering av banker i krise.

21. oktober 2008

Glitnir Bank ASA kjøpes opp av 20 banker i SpareBank 1 Gruppen.

24. oktober 2008

Det internasjonale pengefondet (IMF) gir et kiselån på inntil to milliarder amerikanske dollar til Island.

29. oktober 2008

Norges Bank setter ned styringsrenten med 0,5 prosentpoeng til 4,75 prosent.

20. november 2008

Danmark, Finland, Sverige og Norge går sammen om et lån på 2,5 milliarder amerikanske dollar til Island.

November/desember 2008

Det gjøres flere justeringer av tiltakspakken til norsk banknæring for at flest mulig av bankene skal kunne benytte seg av den.

17. desember 2008

Norges bank setter ned styringsrenten med 1,75 prosentpoeng til 3 prosent.

ifølge en undersøkelse Kredittilsynet utførte høsten 2007. Revisjons-selskapenes omsetning knyttet til revisjon og rådgivning/tilleggs-tjenester utgjorde til sammen 6,7 milliarder kroner for regnskapsåret 2006, noe som tilsvarer en økning på 21 prosent fra 2004. Ved utgangen av 2006 var det om lag 210 000 revisjonsoppdrag, som er en økning på 21,9 prosent siden utgangen av 2004.

Kredittilsynet foreslår å overta den operative prospektkontrollen innen utgangen av 2010

Kredittilsynet foreslår i en utredning at prospektkontrollen overføres fra Oslo Børs til Kredittilsynet innen utgangen av 2010. Tilsynet har vurdert hvilke tilsyns- og kontrolloppgaver Oslo Børs har i dag, og som Kredittilsynet etter EU-regelverket må eller bør overta. Utredningen som ble oversendt Finansdepartementet i november 2008, omhandler tilsynsoppgaver knyttet til utsteders forpliktelser og tilsynet med atferden i verdipapirmarkedet.

Kredittilsynet analyserer risiko og sårbarhet i finanssektorens IKT-systemer

I sin årlige risiko- og sårbarhetsanalyse av IKT-systemene i finanssektoren identifiserte Kredittilsynet enkelte risikofaktorer. I 2008 var disse blant annet mangelfull gjennomføring av katastrofetesting og mangelfull kontroll på bruk av nettverk og infrastruktur. IKT er i økende grad viktig for finansforetakenes forretningsvirksomhet, og grundig internkontroll og etablerte rutiner er avgjørende for at infrastrukturen er stabil og forutsigbar.

Sterk nedgang i antall eiendomsmeglere i 2008

Siden 1993 har aktivitetsnivået i bransjen økt betydelig, samtidig med at det har vært et stabilt og stort sett godt eiendomsmarked. Aktiviteten i markedet begynte imidlertid å vise en svak nedgang i 2007. Dette forsterket seg kraftig i 2008, da det i første halvår ble formidlet 11 000 færre eiendommer enn i første halvår 2007, noe som var en nedgang på 15,5 prosent. Antall eiendomsmeglingsforetak gikk ned fra 717 ved utgangen av 2007 til 611 ved utgangen av 2008.

Oppfølging av ny eiendomsmeglingslov i 2008

Den nye eiendomsmeglingsloven som trådte i kraft 1. januar 2008, satte vesentlig strengere rammebetingelser for bransjen, spesielt knyttet til kompetansekrav for meglere. Det er etablert en overgangsordning fram til 2011 slik at meglere får oppfylt kravene til formell kompetanse. Det er også strengere regler knyttet til uavhengighet og opplysningsplikt ved eiendomsformidlinger, og tilknytning til klagenemnd er blitt obligatorisk for alle som driver eiendomsmegling.

Antall saksdokumenter øker

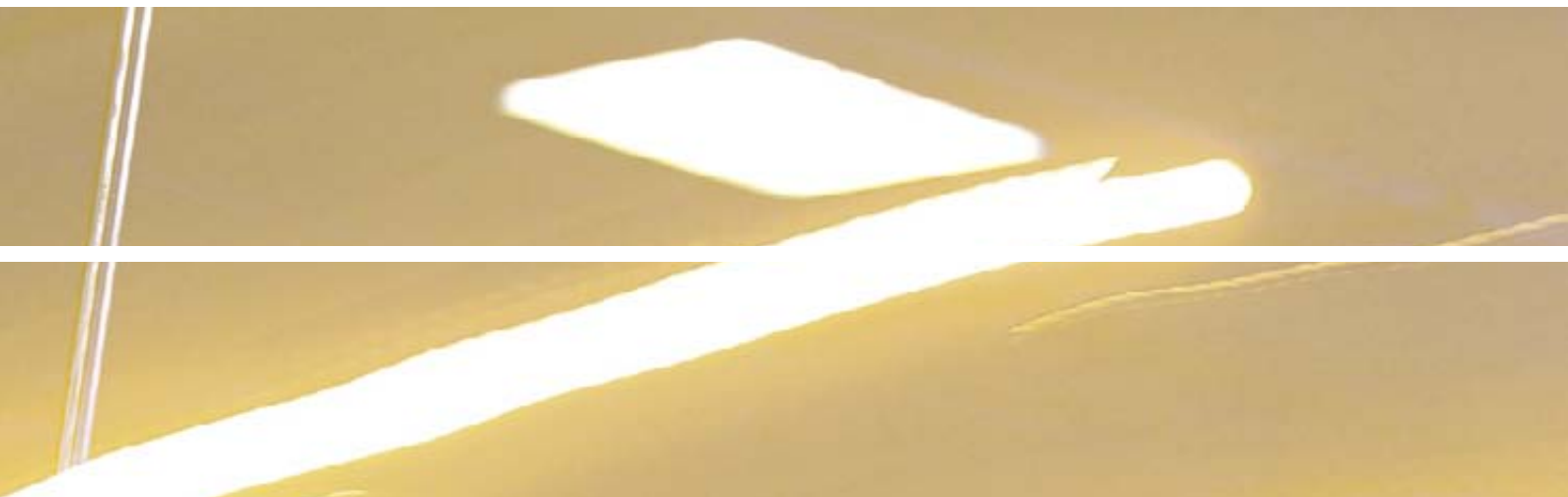
Det har vært en sterk økning i antall registrerte inn- og utgående dokumenter. Fra 2007 til 2008 var økningen på over 20 prosent. Økningen skyldes blant annet digitalisering av Kredittilsynets personalarkiv, flere konsesjonssøknader på grunn av ny verdipapirhandellov, rapportering av bankers og verdipapirinstitusjoners ICAAP og henvendelser i forbindelse med ny eiendomsmeglingslov.

Regelverksutvikling

Finansdepartementet fastsetter forskrift om administrasjon av filial av utenlandsk bank

Etter forslag fra Kredittilsynet fastsatte Finansdepartementet 12. oktober 2008 forskrift om filial av bank med hovedsete i fremmed

stat. Forskriften gir Finansdepartementet hjemmel til å treffe vedtak om offentlig administrasjon av filial av utenlandsk bank. Finansdepartementet satte samme dag den norske filialen av Kaupthing Bank hf. under offentlig administrasjon.

Innstramning på salg av sammensatte produkter

Kredittilsynet vedtok endringer i regelverket for salg av sammensatte produkter som trådte i kraft 1. mars 2008. Endringene fører til en rekke nye krav til finansinstitusjonene. Blant annet advarer Kredittilsynet institusjonene mot å selge sammensatte produkter til kunder som ikke er profesjonelle investorer. I tillegg fraråder Kredittilsynet finansinstitusjonene å tilby lånefinansiering ved salg av sammensatte produkter etter som det innebærer risiko for betydelige tap for kundene. En undersøkelse om salg av sammensatte produkter ble også presentert i januar 2008.

Nye regler om flaggepliktig verdipapirhandel innføres

Endringene i regelverket innebærer i hovedsak skjerpede krav til flagging. Flere situasjoner enn tidligere vil kunne utløse flaggeplikt, blant annet selskapsbegivenheter som endrer stemmerettsfordelingen. Dette vil innebære at flaggeplikten kan inntre uten at den flaggepliktige har utvist noen form for aktivitet.

Informasjon og kommunikasjon

Økt samarbeid med bransjeorganisasjoner

Kredittilsynet hadde hele høsten 2008 et nyttig samarbeid med Verdipapirfondenes Forening om oppfølgingen av situasjonen i rentefondene. På grunn av sterkt svekket likviditet i markedet for pengeinstrumenter, var det behov for å følge fondenes evne til å innløse andeler.

Det var også et nært samarbeid med Bankenes sikringsfond, Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen i forbindelse med uroen i bankmarkedet.

Økt foredragsvirksomhet om tilsynets oppgaver og økt mediedekning av Kredittilsynet

I løpet av 2008 deltok representanter fra Kredittilsynet på en rekke seminarer. Spesielt var det stor foredragsvirksomhet knyttet til situasjonen i finansmarkedet der tilsynet presenterte sine analyser og vurderinger. Mediedekningen av tilsynets oppgaver og ansvarsområder økte også betydelig, spesielt utover høsten i forbindelse med flere større saker knyttet til finanskrisen og situasjonen i markedene. Finansnyheter har generelt også fått økt og bredere dekning, blant annet gjennom mer forbrukerrettet informasjon om spare- og eiendomsmarkedet.

Kredittilsynet er vertskap for internasjonal revisorkonferanse (IFIAR)

Kredittilsynet var i april 2008 vertskap for konferansen for uavhengige revisjonstilsynsmyndigheter, og representanter fra 22 land deltok i dette tredje møtet i International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). Konferansen dekket temaer som revisjon i dagens finansmarkeder, kvalitet på revisjon og inspeksjonsvirksomhet. IFIAR vil også arbeide for bedre informasjonsutveksling mellom tilsynene i de ulike landene.

Finansportalen.no får stor oppmerksomhet i første driftsår

Finansportalen.no ble lansert i januar 2008, og har blitt en viktig tjeneste for å finne informasjon og sammenligne priser på ulike spareprodukter og forsikring. Portalen, som er organisert under Forbrukerrådet, ble kåret til beste netjtjeneste i desember 2008 av Direktoratet for forvaltning og IKT. Se også omtale av Kredittilsynets oppgaver knyttet til forbrukerbeskyttelse og -informasjon, side 84–87.

A close-up photograph of a person's hands typing on a black keyboard. The keyboard is resting on a light-colored desk. In the background, a computer monitor is visible, displaying a blue grid pattern. The overall scene is dimly lit, with a soft blue glow from the monitor. The image is partially obscured by a dark purple horizontal band at the top, which contains white text.

Styret i Kredittilsynet har etter lova det overordna ansvaret for verksemda i Kredittilsynet og behandlar mellom anna viktige fagsaker i samband med forskrifter og konsesjonar, budsjett og tiltaksplanar. Styret har fem medlemmer. Medlemmene og varamedlemmene blir oppnemnde av Finansdepartementet for ein periode på fire år.

Organisasjon og ressursbruk

Styret

Slik er styret, som blei oppnemnt 1. mars 2006, sett saman:

Sivilingeniør **Finn Hvistendahl**, leiar
Advokat **Endre Skjørestad**, nestleiar
Tingrettsdommar **Marianne Berg**, styremedlem
Professor **Hilde C. Bjørnland**, styremedlem
Advokat **Eli Aas**, styremedlem

Professor **Mette Bjørndal**, første varamedlem
Avdelingsdirektør **Jostein Skaar**, andre varamedlem

Direktør i Noregs Bank, **Birger Vikøren**, er observatør.
Direktør **Arild J. Lund** er vararepresentant.

To representantar som er valde av og blant dei tilsette, supplerer styret når administrative saker skal behandlast. Frå februar 2007 har desse representert dei tilsette:

Internasjonal koordinator **Nina Moss**
Spesialrådgivar **Knut Godager**

Vararepresentantar er seniorrådgivar **Irene Støback Johansen**, rådgivar **Birgit Aarnes** og seniorrådgivar **Hilde Høksnes**.

I 2008 hadde styret 11 ordinære og tre ekstraordinære styremøte. Styret behandla 36 administrative saker og 67 fagsaker til vedtak. I tillegg fekk styret 70 administrative saker og 84 fagsaker til orientering. Til saman behandla styret 257 saker. Styret får òg i kvart møte munnleg orientering om nokre aktuelle saker som har vore eller er til behandling i administrasjonen.

Styret i Kredittilsynet

Frå venstre: Endre Skjørestad, Eli Aas, Jostein Skaar, Mette Bjørndal, Finn Hvistendahl, Nina Moss, Birger Vikøren, Hilde C. Bjørnland, Knut Godager og Marianne Berg
Foto: Jarle Nytingnes

Leiargruppa i Kredittilsynet

Frå venstre: Anne Merethe Bellamy, Kjetil Karsrud, Cecilie Ask, Bjørn Skogstad Aamo, Eirik Bunæs, Gun Margareth Moy og Emil Steffensen
Foto: Jarle Nytingnes

Prioriterte oppgaver i 2008

Tilsynsverksemda tek utgangspunkt i dei oppgåvene Kredittilsynet er pålagt ved lov, i tildelingsbrevet frå Finansdepartementet (som er basert på budsjettvedtaket til Stortinget) og i strategien til Kredittilsynet. Ut frå prioriteringane som er nemnde i St.prp. nr. 1 (2007–2008), og som er følgde opp i tildelingsbrevet, vedtok styret i Kredittilsynet at dette skulle vere dei høgast prioriterte oppgåvene i 2008:

1. Følgje opp det nye kapitaldekningsregelverket frå EU (Basel II) som frå og med 2008 gjeld alle bankar og verdipapirføretak. Det er viktig å sikre ei kapitaldekning som står i høve til risikoprofilen. Arbeidet til Kredittilsynet skal byggje på tilrådingane frå den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS).
2. Overvake finansiell stabilitet, likviditet og soliditet i enkeltinstitusjonar gjennom å følgje utviklinga i struktur og endringar i norsk og internasjonal økonomi som er viktige for finansinstitusjonar og finansmarknader. Ein skal leggje særleg vekt på konsekvensar av den sterke kredittveksten, mellom anna når det gjeld bustadmarknaden, og konsekvensar for økonomi, marknader og institusjonar av uroa i internasjonale finansmarknader.
3. Førebu tilpassing til nye soliditetsreglar for forsikringsselskap som skal gjelde frå og med 2012. Det inneber nytt regelverk, nye tilsynsmetodar, ny rapportering, og godkjenning av risikomodellane til forsikringsselskapa. Følgje opp EU-direktiv på verdipapirområdet.
4. Leggje vekt på IKT-retta tilsynsverksemd med utgangspunkt i risiko- og sårbarheitsanalysar for å sikre tryggleiken i nettbankar og andre elektroniske løysingar for produkt- og tenestedistribusjon i finans- og verdipapirmarknaden.
5. Gjennomføre nok stadlege tilsyn, mellom anna for å følgje opp kreditt-, marknads-, likviditets- og forsikringsrisiko og operasjonell risiko i finansinstitusjonane under tilsyn og for å sikre at tilsynseiningane følgjer lover og reglar.
6. Bidra til ei formålstenleg tilrettelegging og gjennomføring av føreståande endringar i revisorlova.
7. Følgje opp nytt regelverk på verdipapirområdet, mellom anna nye konsesjonar, og utvikle eit nytt system for rapportering av transaksjonar i finansielle instrument basert på europeiske retningsliner. Ein må leggje vekt på at normene for god forretningsskikk blir følgde, særleg ved sal av verdipapir og samansette produkt til forbrukarane.

8. Følgje opp åtferdsreglane i verdipapirmarknaden og den finansielle rapporteringa til børsnoterte føretak.
9. Følgje opp nytt regelverk for eigedomsmekling.
10. Prioritere arbeidet med å effektivisere og forenkle verksemdsutøvinga, mellom anna ved meir bruk av elektroniske løysingar i rapportering, saksbehandling og kommunikasjon.

Måloppnåinga i 2008

Sjølv om ingen norskeigde bankar fekk alvorlege problem i 2008, uttrykte Kredittilsynet uro for at høge og veksande bustadlån og sterk vekst i lån til næringsseigedom og nokre næringsverksemdar hadde ført til større risiko og meir sårbarheit. Den internasjonale finanskrisa førte også i Noreg til nye utfordringar når det gjeld å sikre målet om **finansiell stabilitet**. Uro i internasjonale finansmarknader og utsikter til lågare vekst i norsk og internasjonal økonomi auka risikoen både for bankar og forsikringsselskap. Krisa ramma dei islandske bankane hardt. Den norske dotterbanken Glitnir Bank ASA fekk garanti frå Bankenes sikringsfond og blei seld til sparebankar i SpareBank 1 Gruppen. Ingen innskyttarar eller andre kundar kjem til å tape på Glitnir Bank ASA, og det blir ikkje kontante utlegg for sikringsfondet. Filialen av Kaupthing Bank hf. måtte setjast under administrasjon og avviklast. Alle innskyttarane med mindre enn to millionar kroner fekk i løpet av få veker tilbod om å overføre innskottet til anna bank. Administrasjonsstyret prøver å finne dekning for innskottet over to millionar kroner, og for dei utlegga den norske staten og sikringsfondet har hatt.

Den internasjonale finanskrisa førte til nedgang og stor volatilitet i den norske aksjemarknaden. Risikopåslaga i obligasjonsmarknadene auka også i Noreg, og påslaga i den norske pengemarknaden blei store. Ut frå dette har det vore vanskeleg å sikre målet om **velfungerande marknader**. Verdipapiroppgeret blei krevjande etter samanbrotet for investeringsbanken Lehman Brothers, som var fjernmedlem av og hadde stor aktivitet på Oslo Børs. Alt i alt verka oppgeret likevel tilfredsstillande. Det blei teikna lite ny kapital i aksjemarknaden. Nye lovreglar baserte på MiFID-direktivet gav grunnlag for betre tilsyn med rådgiving i spare- og verdipapirmarknaden. Det er utført ei omfattande tilsynsverksemd som ser ut til å bidra til betre standard i rådgivinga. Det er utført eit prosjekt for å gi betre grunnlag og indikatorar for å vurdere kor godt marknadene fungerer.

Dei prioriterte **arbeidsoppgåvene** i 2008 blei i hovudsak gjennomførte etter planen:

1. Det nye kapitaldekningsregelverket frå EU (Basel II) er frå og med 2008 følgt opp overfor alle bankar og verdipapirføretak med rådgiving, rapportering og tilsyn. Kredittilsynet har etter pilar 2 i regelverket vurdert kapitaldekninga til alle bankar og kredittføretak i forhold til risiko og gitt kvar eining melding om vurderingane.
2. Likviditet og soliditet i enkeltinstitusjonar blei i 2008 følgt tettare enn vanleg. Det var kvartalsmøte med alle større einingar og ekstrareportering av likviditet og innskot for mange bankar. Det blei laga rapportar om bustadlån og finansiell stabilitet.
3. Kredittilsynet har jobba aktivt med å førebu nye soliditetsreglar for forsikring (Solvens II) i CEIOPS og har utført nye verksemdstudiar og stresstestar for norske forsikringsselskap.
4. Det er utført ei lang rekkje tilsyn med IKT-systema i finansinstitusjonane, det er sett i verk eit nytt system for rapportering om hendingar som kan true IKT-tryggleiken, og det er laga ein ny risiko- og sårbarheitsanalyse for IKT-verksemda i finansføretaka.
5. På mange område var omfanget av stadlege tilsyn i hovudsak etter planen, sjå tabell 8 side 26. På verdipapiriområdet var nokre av tilsyna så arbeidskrevjande at talet samla sett ikkje blei nådd.
6. Kredittilsynet var med å forme ut forslag til gjennomføring av EU-direktiv i den norske revisorlova.
7. Nytt regelverk på verdipapiriområdet blei følgt opp med nye konsesjonar og inspeksjonar for å sikre at normene for god forretningsskikk blir haldne, særleg ved sal av verdipapir og samansette produkt til forbrukarane. Eit nytt system for rapportering av transaksjonar i finansielle instrument, basert på europeiske retningsliner (TRS), blei utvikla og sett i drift hausten 2008.
8. Åtferdsreglane i verdipapirmarknadene og dei børsnoterte føretaka si finansielle rapportering er følgde opp mellom anna med utgreiingar og oversending til politiet av fleire større saker med mistanke om brot på insideregane og rekneskapsreglane.
9. Nytt regelverk for eigedomsmekling blei følgt opp med nye føresegner, rådgiving og skriv og ei rekkje temainspeksjonar av forhold som er viktige i den nye lova.
10. Eit nytt intranett blei teke i bruk tidleg i 2008, og ein ny nettstad er under utvikling med sikte på drift tidleg i 2009. Eit elektronisk rekrutteringssystem er òg teke i bruk.

Administrasjon, personale og likestilling

Direktøren for Kredittilsynet blir oppnemnd av Kongen i statsråd for ein periode på seks år. **Bjørn Skogstad Aamo** blei oppnemnd for ein ny seksårsperiode i februar 2005, med verknad frå april 2005.

Lønna til direktøren var 1 130 000 kroner ved utgangen av 2008, og honoraret til styreleiaren var 170 000 kroner.

I 2008 blei det lyst ut 53 stillingar, mot 46 i 2007. Av utlysingane var 18 interne, mot 12 i 2007. Til saman var det 553 søkjarar i 2008, mot 408 i 2007.

Ved utgangen av 2008 var det 235 fast tilsette i Kredittilsynet, mot 220 ved utgangen av 2007. Av dei fast tilsette er 54 prosent kvinner. Blant dei tilsette har 88 prosent høgare utdanning.

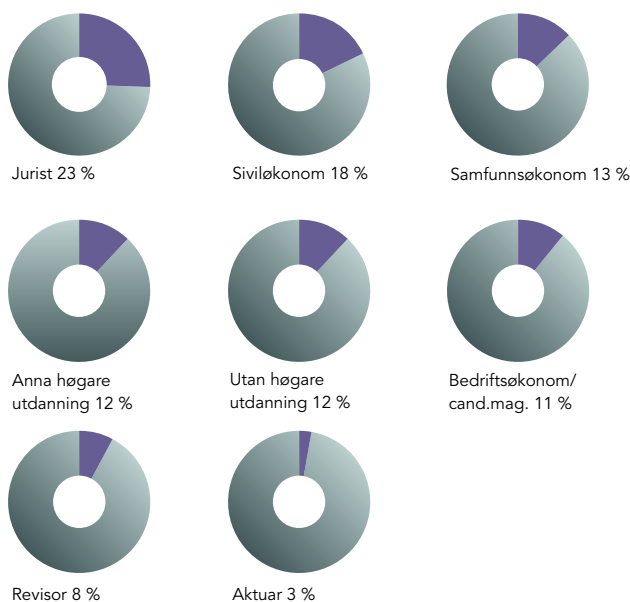
I leiargruppa var det 43 prosent kvinner i 2008. Av alle som har leiarsansvar, var det òg 43 prosent kvinner. Lønna til kvinnene var 88,5 prosent av lønna til mennene i 2008, mot 89,5 prosent i 2007.

Likestillingsarbeidet er forankra i arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet. Ein eigen tillitsvald for likestilling møter fast i utvalet. Utvalet behandlar jamleg lønnsstatistikk for kvar stillingsgruppe og for heile Kredittilsynet for å følgje med på utviklinga i likelønn, som er eit prioritert område i den interne lønnspolitikken. Utvalet behandlar òg andre spørsmål om likestilling. Kredittilsynets handlingsplan for likestilling, som blei vedteken i februar 2007, er laga på grunnlag av eit breitt likestillingsomgrep. Såleis gjeld han òg mellom anna etnisk bakgrunn, funksjonshemming og alder.

Kredittilsynet legg stor vekt på å byggje opp og halde ved like kompetanse for å kunne utføre eit effektivt tilsynsarbeid og har lagt det til grunn for lønns- og personalpolitikken. Så langt har Kredittilsynet klart å rekruttere medarbeidarar på ein tilfredsstillande måte, men i den pressa arbeidsmarknaden vi har hatt, har det vore ei krevjande oppgåve. Ved utgangen av 2008 hadde Kredittilsynet 55 medarbeidarar med solid erfaring (normalt meir enn fem års arbeid) frå bransjane under tilsyn. Utsiftinga blant medarbeidarane var på ti prosent i 2008, mot 11 i 2007. Kredittilsynet har dermed lykkast etter måten godt med å halde på både medarbeidarar med lang tilsynserfa-

ring og medarbeidarar med høg kompetanse som er utvikla internt. For å få til det er det nødvendig med ein fleksibel lønns- og personalpolitikk.

Figur 1: Utdanningsfordelinga per 31.12.2008

Inkluderande arbeidsliv

Kredittilsynet legg vekt på å førebyggje sjukefråvær og følgje opp avtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen). Oppfølginga krev tett samarbeid med bedriftshelsetenesta og NAV. Arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet vurderer jamleg omfanget av sjukefråværet og om det er formålstenleg å setje i verk tiltak. Sjukefråværet gikk ned til 5,1 prosent i 2008, frå 5,4 prosent i 2007. Mange tilsette har stort arbeidspress, noko som i 2008 blei forsterka på grunn av finanskrisa.

IA-avtalen skal hindre at søkjarar med redusert funksjonsevne blir diskriminerte, og bidra til å heve den reelle pensjonsalderen. Kredittilsynet understrekar målsetjinga om mangfald med tanke på etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder i stillingsutlysingar. Minst éin søkjar frå underrepresenterte grupper skal alltid kallast inn til intervju så sant kvalifikasjonskrava er oppfylte.

Saker og saksbehandlingstid

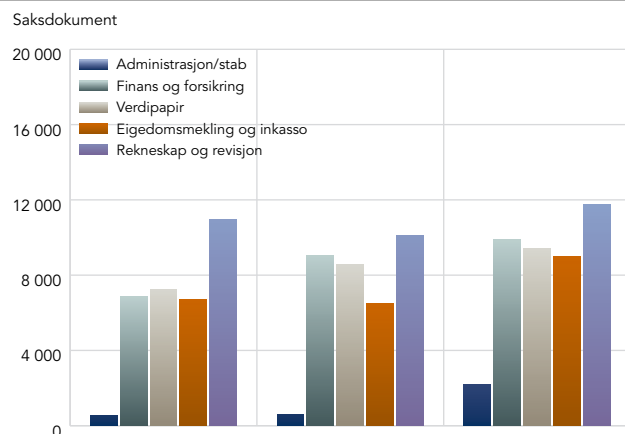
I tråd med strategien er det sett opp konkrete mål for saksbehandlingstida for eit utval forvaltningssaker og for tilsynsrapportar og tilsynsmerknader. For dei fleste forvaltningssakene er målet at 90

prosent skal vere ferdig behandla innan 30 dagar. For enkelte kompliserte sakstypar er det sett lengre frist. Fristen for tilsynsrapportar og tilsynsmerknader varierer noko mellom dei ulike tilsynsområda.

Tabell 1: Saksbehandlingstida i Kredittilsynet i 2008

	Saker	Måloppnåing
Forvaltningssaker totalt med mål for saksbehandlingstid	2 998	64 %
- Forvaltningssaker der fristen er 30 dagar	2 339	72 %
- Forvaltningssaker med lengre frist enn 30 dagar	659	35 %
Tilsynsrapportar	202	86 %
Tilsynsmerknader	190	73 %

Figur 2: Registrerte saksdokument – fagområde*

	2006	2007	2008
Saksdokument totalt	32 336	34 776	42 300

* Kompleksiteten i sakene på finans- og verdipapirområdet er ofte større enn på dei andre områda.

I 2008 var det om lag 7 500 fleire registrerte inn- og utgåande dokument. Auken kjem mellom anna av at personalarkivet til Kredittilsynet (omfattar rundt 1 500 dokument) blei digitalisert i første halvår, den nye verdipapirhandelova, som førte til fleire konsesjons-søknader og dermed fleire føretak under tilsyn, og rapportering av bankars og verdipapirinstitusjonars ICAAP. Det har òg vore fleire førespurnader, meldingar og rapportering i samanheng med den nye eigedomsmeklingslova. Fleire eigedomsmeklarføretak avvikla verksemda dette året, og fleire føretak har kravd særleg oppfølging. I til-

legg var det fleire klager på forseinkingsgebyr til Rekneskapsregisteret, og fleire behandlingar av rekneskapsførarautorisasjonar, revisorgodkjenningar og trygdgivingar for revisorar. I andre halvår blei det gjennomført ei IKT-undersøking blant alle eigedomsmeklarar, noko som òg førte til fleire registrerte dokument.

Effektivisering

I effektiviseringsarbeidet har verksemda lagt stor vekt på å utvikle nye og eksisterande datasystem og -løysingar. Det gjeld både fagom-

råda og det administrative området. På fagområda gjeld det system for rapportering og analyse, og på det administrative området er det mellom anna teke i bruk elektronisk fakturabehandling og elektronisk personalarkiv. Finansdepartementet har òg delegert fleire oppgåver til Kredittilsynet, noko som samla sett gir ei meir effektiv saksbehandling. Sjå eigen omtale nedanfor.

Delegering av myndigheit frå Finansdepartementet

Finansdepartementet vedtok i august å delegere meir myndigheit og kompetanse til Kredittilsynet. Etter delegeringa kan Kredittilsynet mellom anna dele ut konsesjonar etter banklovene og forsikringslova og fatte ei rekkje enkeltvedtak etter lova om finansieringsverksemd og eigedomsmeklingslova. Unntaket frå delegasjon for særskilte saker og/eller saker av prinsipiell karakter blir vidareført. Delegeringa gir auka servicenivå til aktørane i finansmarknaden ved at saksbehandlingstida blir redusert.

Sikkerheit og beredskap

Kredittilsynet ønskjer å vere ei tillitsvekkjande og påliteleg verksemd, og vi legg vekt på at vi har sikkerheitsansvar både i forhold til dei vi har tilsyn med, dei tilsette og sentrale myndigheiter. Det blir derfor arbeid kontinuerleg med sikkerheit og beredskap både innanfor kjerneområdet til verksemda og i eigen organisasjon. Kredittilsynet sitt arbeid i samband med finanskrisa viste at beredskapsoppdraget fungerte godt. Det er òg gjennomført tiltak for å betre den generelle sikkerheita i organisasjonen.

Nye kontorlokale for Kredittilsynet

Kredittilsynet har starta arbeidet med å leggje til rette for flytting til Revierstredet 3 ved utgangen av 2009. Kredittilsynet skal leige lokale av Noregs Bank, og det er eit godt samarbeid med administrasjonen i Noregs Bank om ulike praktiske løysingar.

Økonomi

Utgifter

Budsjett for Kredittilsynet blir fastsett av Stortinget som ein del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2008 var opphavleg på 209,5 millionar kroner. I revidert statsbudsjett blei det gitt ei tilleggsøyving på vel 19,4 millionar kroner. Av tilleggsøyvinga gjaldt 9,5 millionar kroner meirutgifter knytte til kortsiktige leigeavtalar som følgje av utsett flytting til nye lokale i Revierstredet 3. I det opphavlege budsjettet var det avsett 1,4 millionar kroner. Desse meirutgiftene på om lag 10,9 millionar kroner blir refunderte av Noregs Bank, som er utleigar av dei nye lokala. Dei siste 10 millionar kronene i tilleggsøyving har samanheng med auka utgifter til utvikling av nye system for kapitaldekningsrapportering (COREP) og transaksjonsrapportering (TRS), auka arbeidsgivarpremie til Statens Pensjonskasse, ulike IKT-prosjekt og tiltak for å sikre rekruttering. I tillegg blei det i ny saldering løyvd 6,2 millionar kroner som kompensasjon for lønnsoppgjering. Inkludert overførte midlar frå 2007 på vel 4,8 millionar kroner var budsjettet på i alt 240,0 millionar kroner. Tilsynet fekk òg 4,4 millionar kroner i fødsels- og sjukepengerefusjon. Den samla disponible utgiftsramma var etter dette 244,4 millionar kroner. Dei samla utgiftene til staten summerte seg til 236,2 millionar kroner, ein auke på 19,1 prosent frå

2007. Dei samla lønnsutgiftene auka med 15,2 prosent, medan utgiftene til varer og tenester auka med 27,4 prosent. Dei samla utgiftene til Kredittilsynet var 8,2 millionar kroner mindre enn disponibelt budsjett. Ubrukte midlar blir overførte til 2009.

På same måten som for andre statlege verksemdar som inngår i statsrekneskapen, blir rekneskapen til Kredittilsynet ført etter kontantprinsippet, ikkje etter rekneskapsprinsippet som gjeld for private verksemdar. Rekneskapen blir ført etter kontoplanen for statsrekneskapen, som byggjer på ei artsgruppering av utgifter og inntekter. Kredittilsynet har med utgangspunkt i denne planen sett opp ei formålsgruppering av utgiftene. Hovudgruppering etter formål går fram av tabell 2.

I det avsluttande revisjonsbrevet av 27. mai 2008 om rekneskapen for 2007 går det fram at Riksrevisjonen ikkje hadde vesentlege merknader til rekneskapen eller måten Kredittilsynet hadde gjennomført budsjettet på.

Tabell 2: Rekneskap for Kredittilsynet

	2006	2007	2008
Lønnsutgifter	126 058	134 216	154 593
Av dette:			
Lønn og sosiale utgifter (alle stillingar)	123 314	129 511	150 756
Ekstrahjelp/vikarar	1 646	3 817	3 144
Andre lønnsutgifter (styre / råd / andre honorar)	1 098	888	693
Varer og tenester	45 599	64 032	81 607
Av dette:			
Driftsutgifter	17 395	24 047	35 558
Informasjon	4 897	2 921	2 930
Administrative reiser og møte, kontingentar	4 271	6 513	7 173
Inspeksjonsreiser og anna tilsynsarbeid	3 219	2 280	3 795
OU-arbeid, leiar- og kompetanseutvikling	4 405	4 953	4 671
IKT-utgifter	11 412	23 318	27 480
Sum utgifter	171 657	198 248	236 200

Tal i heile tusen kroner

(Førebels rekneskap for 2008)

Kommentar

Det var særleg lønnsutgiftene som auka sterkt frå 2007. Auken var vel 20 millionar kroner og kan forklarast med fleire tilsette, lønnsoppgjert og auka arbeidsgivarpremie til Statens Pensjonskasse. Den sterke auken i driftsutgifter skyldast i all hovudsak auka leigekostnader. Meirutgiftene på grunn av utsett flytting til Revierstredet blir refunderte av Noregs Bank, og skal dermed ikkje bli dekte av institusjonar under tilsyn. Det var òg auke i utgiftene til reiser og kontingentar. Mellom anna var det stor internasjonal møteverksemd om hausten som følgje av finanskrisa. Det var òg auke i kontingentar i internasjonale organ der Kredittilsynet er medlem. Utgiftene til inspeksjonar auka òg, dels på grunn av fleire inspeksjonar, dels på grunn av høgare generelle reisekostnader og inspeksjonar i norske filialar i utlandet. Når det gjeld IKT-utgifter, har auken mellom anna samanheng med utgiftene til utvikling av systema for transaksjonsrapportering (TRS) og kapitaldekningsrapportering (COREP).

Inntekter

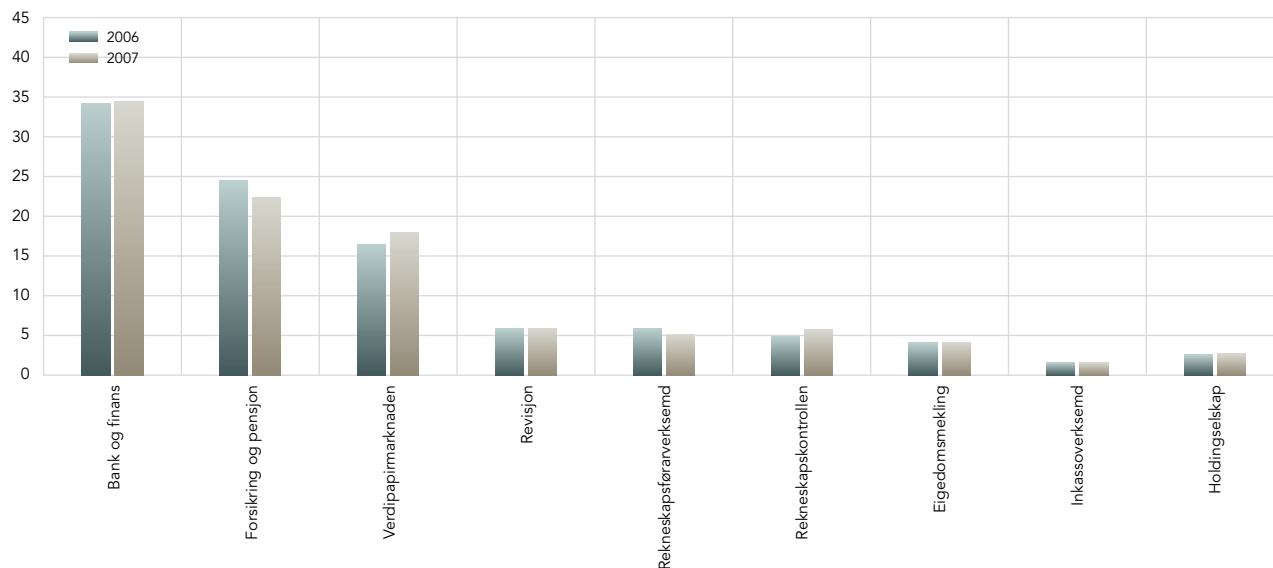
Utgiftene til Kredittilsynet blir etter kredittilsynslova § 9 dekte av institusjonar som er under tilsyn ved starten av budsjettåret. Stor-

tinget vedtek derfor ei inntektsløyving som er lik utgiftsløyvinga. Etter lova skal utgiftene fordelast på dei ulike institusjonsgruppene etter omfanget av tilsynsarbeidet. Utgiftene blir derfor kravde inn etterskotsvis. Det blir òg kravd bidrag frå filialar av føretak frå andre EØS-statar.

Utlikningsbeløpet for 2007 som skulle innbetalast i 2008, utgjorde 195,3 millionar kroner. At den utlikna summen er mindre enn dei rekneskapsmessige utgiftene, kjem av at utlikninga tek utgangspunkt i budsjettløyvinga, at eventuelle overførte midlar frå året før blir trekte frå, og at ein del av utgiftene blir dekte av folketrygda gjennom fødsels- og sjukepengerefusjonar. Forslaget til utlikning for 2007 blei godkjent av Finansdepartementet 5. juni 2008 etter føregående høyring hos dei aktuelle bransjeorganisasjonane. Det var 11 823 tilsynseiningar som blei omfatta av utlikninga for 2007, av desse var 71 utanlandske filialar. Den største tilsynsgruppa er rekneskapsførarar med 7 941 einingar. I 2006 var det 11 324 einingar. Fordelinga på dei respektive tilsynsgruppene går fram av figur 3, side 22. Dei utanlandske filialane betaler 3,9 prosent av utlikningsbeløpet.

Figur 3: Utlikning fordelt på tilsynsgrupper

Prosent av utlikna beløp

Tabell 3: Utlikning – prosentdel av grunnlaget

Tilsynskategori	Berekningsgrunnlag	Prosentdel av grunnlaget		
		2005	2006	2007
Kredittinstitusjonar	Forvaltningskapital	0,0022	0,0022	0,0023
Forsikring	Premieinntekter	0,0291	0,0315	0,0360
Verdipapirføretak	Inntekter frå investerings- og tilleggstenester	0,1500	0,1015	0,1261
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	Forvaltningskapital	0,0025	0,0020	0,0018
Egedomsmeikling	Provisjonsinntekter	0,1216	0,1200	0,1499
Inkassoverksemd	Inkassoinntekter	0,1628	0,1461	0,1692
Revisorar	Omsetning	0,2356	0,2634	0,2319

Tabell 3 viser kor stor del utlikninga utgjorde i prosent av berekningsgrunnlaget for ulike grupper av tilsynseiningar. Rekneskapsførarane er ikkje med i tabellen sidan dei betaler ein lik årleg sum uavhengig av omsetning (1 254 kroner i utlikninga for 2007). Utgiftene til rekneskapskontrollen blir i utgangspunktet dekte av Oslo Børs, som igjen krev desse inn frå dei børsnoterte føretaka. Det var ein viss auke i belastninga frå 2006 til 2007 for dei fleste gruppene med unntak av forvaltningsselskap for verdipapirfond og revisorar. Trass i at utgiftene til Kredittilsynet har auka vesentleg dei seinare åra, har det vore mindre endringar i belastninga. Auken var 15,5 prosent frå 2006 til 2007 og

23,3 prosent frå 2005 til 2007. Dei små endringane i belastninga har samanheng med sterk økonomisk utvikling i næringane under tilsyn.

Ressursinnsats fordelt på tilsynsområde

Tabell 4 viser at det var ein auke i ressursinnsatsen på 12 årsverk frå 2007 til 2008. Auken var likevel heile 11 årsverk mindre enn planlagt. Årsaka er at det i enkelte nye stillingar blei tilsett folk seinare enn ein hadde tenkt, og at både vakansar og langtidssjukefråværet auka. Tabellen viser ressursbruken på dei ulike områda.

Tabell 4: Ressursinnsats fordelt på tilsynsområde

	2006		2007		2008	
	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent
Bankar	40,5	21,8	41,7	21,5	44,7	21,7
Finansieringsselskap	2,4	1,3	2,5	1,3	2,3	1,1
Kredittføretak	1,8	1,0	2,4	1,2	2,7	1,3
Forsikringselskap	25,6	13,8	26,3	13,6	25,4	12,3
Holdingselskap	3,5	1,9	3,5	1,8	3,2	1,6
Pensjonskasser og -fond	4,0	2,1	6,1	3,1	7,0	3,4
Verdipapirmarknaden	31,1	16,7	30,5	15,7	32,8	15,9
Eigedomsmeklarar	6,3	3,4	7,1	3,7	8,2	4,0
Inkassoføretak	2,5	1,4	2,7	1,4	3,4	1,6
Revisorar	7,8	4,2	9,5	4,9	8,8	4,3
Rekneskapsregelverk o.a.	0,1	0,0	0,6	0,3	0,1	0,0
Rekneskapskontroll	6,0	3,2	8,0	4,1	9,5	4,6
Rekneskapsførarar	8,3	4,5	6,9	3,6	8,6	4,2
Andre	2,3	1,2	2,2	1,1	3,3	1,6
Ufordelt	43,8	23,5	43,6	22,5	46,3	22,4
Sum	186,0	100	193,6	100	206,3	100

Informasjon og kommunikasjon

Kredittilsynet vurderer informasjon og kommunikasjon som eit strategisk verkemiddel i tilsynsarbeidet, særleg med sikte på å førebygge brot på reglar og standardar.

Informasjonstiltak

Informasjonstiltaka rettar seg i første rekkje mot føretaka og bransjane Kredittilsynet har tilsyn med, og arbeidet følgjer prinsippa i den statlege informasjonspolitikken. Kredittilsynet legg vekt på kontakten med bransjane som er under tilsyn, og har jamlege møte med bransjeorganisasjonane. Tilsvarende møte har tilsynet med samarbeidande styresmakter. Samarbeidet med Forbrukarrådet er formalisert i ein eigen avtale. Informasjons- og kommunikasjonstiltaka på dei enkelte områda er nærmare omtala i dei ulike kapitla.

Stor auke i medieomtalen

Kredittilsynet fekk i 2008 mykje merksemd frå media, og det har generelt vore omfattande dekning av Kredittilsynet sine ansvars-

område. Mykje av merksemda heng saman med Kredittilsynet si rolle i finanskrisa og handteringa av denne. Tal frå medieovervakingssystemet Retriever viser at Kredittilsynet blei nemnd 13 675 gonger i media i 2008, mot 8 119 i 2007, ein auke på nær 70 prosent. Kredittilsynet sitt vedtak i oktober om å melde DnB NOR Markets og to tilsette i DnB NOR Markets til Økokrim for mistanke om misbruk av innsideinformasjon fekk sær mykje merksemd. Vel 4 000 av oppslaga om Kredittilsynet i 2008 var knytte til omtalen av denne saka.

Seminar og føredragsverksemd

Kredittilsynet deltek i stor grad på seminar for ulike bransjeorganisasjonar og føretak under tilsyn, og det blir halde mange føredrag om verksemda og arbeidsoppgåvene til Kredittilsynet og om regelverk og retningsliner for tilsynseiningane. Representantar frå Kredittilsynet deltek òg med føredrag om tilsynet si verksemd i undervisningsopplegg i regi av ulike utdanningsinstitusjonar. I 2008 arrangerte Kredittilsynet i samarbeid med Oslo Børs seminar for verdipapirføretaka

Organisasjon og ressursbruk

mellom anna om rådgiving ved sal av finansielle instrument og transaksjonsrapporteringsystemet. Tilsynet heldt òg foredrag på ni seminar i regi av Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF). Om lag 600 rekneskapsførarar deltok på seminara.

Rundskriv og pressemeldingar

I 2008 sende Kredittilsynet ut 14 rundskriv, mot 37 i 2007. Det blei òg gjennomført ein ny runde med sanering av rundskriv. Ei oversikt over dei sanerte rundskriva er publisert i rundskriv 1/2009. Vidare sende Kredittilsynet ut 53 pressemeldingar, mot 45 i 2007. Det blei gjennomført ein pressekonferanse i slutten av februar der rapporten *Tilstanden i finansmarkedet 2007* og årsmeldinga blei lagde fram.

Lansering av nytt intranett – Innsi'a

Det nye intranettet til Kredittilsynet, Innsi'a, blei lansert 25. februar 2008 etter eit omfattande utviklingsarbeid. Målsetjinga for arbeidet med Innsi'a var å integrere tenester og applikasjonar og leggje til rette

for å betre den interne kommunikasjonen på tvers i organisasjonen. I tida framover skal ein arbeide med å vidareutvikle intranettet.

Arbeidet med ny nettstad heldt fram

Arbeidet med å utvikle den nye nettstaden til Kredittilsynet, som er ein hovudkanal for informasjon frå Kredittilsynet, starta i 2007. Han skal etter planen lanserast tidleg i 2009. Nettstaden til Kredittilsynet inneheld mykje informasjon, og i utviklingsarbeidet er det derfor lagt stor vekt på å lage ei brukarvennleg løysing som skal gjere det lett for brukarane å finne informasjonen dei er ute etter.

Bruken av nettstaden

I 2008 var 231 000 unike besøkjande innom nettstaden til Kredittilsynet, og dei stod for 640 000 besøk totalt. Det er ein auke på 30 prosent for unike besøkjande frå 2007, og ein auke på 26 prosent frå 2007 i talet på besøk på nettstaden totalt.

Tabell 5: Besøk på nettstaden til Kredittilsynet

	2006	2007	2008
Unike besøkjande	121 000	177 000	231 000
Besøk i alt	429 000	506 000	640 000

Dokumentinnsyn hos Kredittilsynet

I 2008 fekk Kredittilsynet i alt 620 førespurnader om innsyn med bestillingar på 2 916 dokument. 2 336 av desse dokumenta var heilt offentlege, 151 dokument blei sende ut som offentlege versjonar, og

429 dokument blei ikkje utleverte (heilt unnatekne frå offentleg innsyn). Dei aller fleste innsynsbestillingane kjem via e-post.

Tabell 6: Innsynskrav – dokument

	2006	2007	2008
Bestillingar	2 501	2 894	2 916
Ikkje utleverte	237	428	429

Nokre sentrale tal og data over tilsynsverksemda

Tabell 7: Oversikt over tal på føretak under tilsyn per 31.12.

	2004	2005	2006	2007	2008
Bankar og finansinstitusjonar					
Sparebankar	127	126	124	123	121
Forretningsbankar	13	14	15	16	18
Finansieringsføretak	39	41	41	41	46
Filialar i utlandet av norske bankar og andre kredittinstitusjonar	12	13	16	16	13
Filialar i Noreg av utanlandske bankar og kredittinstitusjonar	31	27	29	32	46
E-pengeføretak					
E-pengeføretak	5	5	4	3	3
Forsikring					
Livsforsikringsselskap	6	6	9	10	11
Skadeforsikringsselskap	46	46	44	44	45
Sjøtrygdslag	13	13	13	13	13
Brannkasser	20	20	20	20	20
Filialar i Noreg av utanlandske forsikringsselskap	33	39	41	46	44
Forsikringsformidlingsføretak ¹	49	56	73	91	103
Private pensjonskasser	95	93	91	86	81
Kommunale pensjonskasser	30	29	28	29	30
Pensjonsfond	33	22	19	17	15
Holdingselskap					
Holdingselskap	8	8	9	12	12
Verdipapirinstitusjonar					
Verdipapirføretak ²	78	75	85	132	154
Filialar i Noreg av utanlandske verdipapirføretak	10	11	9	10	13
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	21	21	23	23	22
Oppgjerssentralar	2	2	3	3	3
Verdipapirsentral	1	1	1	1	1
Regulerte marknader, inkl. børsar	3	3	3	6	5
Revisorar					
Revisorar	5 358	5 495	5 567	5 670	5 777
Revisjonsselskap	518	569	730	789	825
Rekneskapsførarar					
Rekneskapsførarar	6 724	7 179	7 472	7 699	8 340
Rekneskapsførarselskap	2 542	2 632	2 652	2 691	2 676
Eigedomsmekling					
Eigedomsmeklarføretak	572	642	682	717	611
Advokatar med eigedomsmekling i eigen praksis	1 178	1 213	1 355	1 324	1 307
Bustadbyggjelag	41	39	38	37	24
Inkassoverksemd					
Inkassoføretak	114	121	117	112	110
Oppkjøpsføretak	10	8	6	8	5

Kredittilsynet har i tillegg rekneskapskontroll med den finansielle rapporteringa til om lag 280 børsnoterte føretak.

Bankenes BetalingsSentral (BBS) og EDB Business Partner ASA er ikkje under direkte tilsyn frå Kredittilsynet, men er relevante for tilsynsverksemnda til Kredittilsynet som leverandørar av tekniske løysingar for norske finansinstitusjonar.

Tabell 8: Tal på stadlege tilsyn fordelt på institusjonstypar (inkl. IT-tilsyn)

	2004	2005	2006	2007	2008
Bank/finans	61	52	49	49	37
Forsikringsselskap	11	9	5	6	6
Forsikringsformidlingsføretak	3	1	5	3	3
Pensjonskasser og -fond	4	1	1	2	6
Verdipapirføretak	14	22	18	20	19
Andre verdipapirinstitusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	7	14	7	6	1
Revisorar	65	52	52	22	29
Rekneskapsførarar	15	56	46	41	60
Eigedomsmeklarar	18	22	40	51	66
Inkassoføretak	25	7	5	6	13
Datasentralar	2	5	3	4	4

Tabell 9: Tal på IT-tilsyn (stadlege) fordelt på institusjonstypar

	2004	2005	2006	2007	2008
Bank/finans	4	9	7	5	7
E-pengeføretak	–	–	1	–	–
Holdingselskap	2	1	–	–	–
Forsikring	2	1	2	2	–
Forsikringsformidlingsføretak	–	–	–	–	–
Pensjonskasser og -fond	–	–	–	–	–
Verdipapirføretak	4	5	2	3	4
Andre verdipapirinstitusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	4	6	3	2	1
Revisorar	–	–	–	1	1
Rekneskapsførarar	1	1	1	1	1
Eigedomsmeklarar	1	1	–	1	1
Inkassoføretak	1	2	1	1	1
Datasentralar/IT-leverandørar	2	5	3	4	4
Andre	1	–	1	–	–

Det blei gjennomført 20 IT-tilsyn, anten separat eller i samband med ordinære tilsyn i føretaka. I tillegg blei det utført 35 forenkla IT-tilsyn og behandla åtte meldingar mottekne etter lov om betalingssystem.

Tabell 10: Saker som er behandla etter delegasjon frå Finansdepartementet

	2004	2005	2006	2007	2008
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	69	71	71	53	46
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	32	21	27	7	7
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	130	131	149	119	140
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet	45	50	71 ³	2	–
Saker behandla etter lov av 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. ⁴	–	–	–	58	208 ⁵
Saker behandla etter lov av 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner	–	–	–	–	–

Noter til tabellane:

- ¹ Det er blitt fleire forsikringsformidlingsføretak etter at lova om forsikringsformidling tok til å gjelde 1. januar 2006. Forsikringsagentføretak som distribuerer forsikringar for norske forsikringsselskap, er ikkje inkluderte i denne oversikta.
- ² Det er blitt mange fleire verdipapirføretak med konsesjon etter at den nye verdipapirhandelleva tok til å gjelde 1. november 2007.
- ³ Talet omfattar vedtak etter både ny og gammal lov om forsikringsverksemd.
- ⁴ Lova tok til å gjelde 1. juli 2006, men delar av den tidlegare lova om forsikringsverksemd gjaldt fram til 1. januar 2008.
- ⁵ Dei mange vedtaka i 2008 skyldast i hovudsak at lova om forsikringsverksemd innførte konsesjonsplikt for pensjonskassene.

Bank og finans

Bankene er sentrale aktører i det finansielle systemet. Regulering og tilsyn er viktig for å bidra til finansiell stabilitet og tillit til det finansielle systemet. Tilsynet med bank- og finanssektoren skal bidra til solide foretak som har god risikobevissthet, styring og kontroll. Finansielle tjenester skal ytes etter gjeldende regelverk til beste for samfunnet og brukerne.

Virkninger av finanskrisen

2007 og 2008 var preget av uro og krise i internasjonale finansmarkeder. Den internasjonale finanskrisen ble utløst av krisen i amerikanske boligmarkeder i 2007. Økte renter og fallende boligpriser førte til mislighold av boliglån gitt til låntakere med dårlig gjeldsbetjeningsevne. Verdipapirisering av store mengder av slike subprime boliglån førte til stor usikkerhet om hvilke institusjoner som hadde eksponeringer og tap, og utløste en tillitskrise mellom bankene. Risikopremiene økte vesentlig både i pengemarkedene og i kapitalmarkedene og gjorde bankenes finansiering svært vanskelig. Da den amerikanske investeringsbanken Lehman Brothers ikke ble reddet i september, forverret situasjonen i de internasjonale markedene seg dramatisk. Flere andre internasjonale finansinstitusjoner har hatt soliditetsproblemer. I løpet av høsten 2008 ble prognosene for veksten i internasjonal økonomi vesentlig redusert, aksjemarkedene falt kraftig, og store deler av vestlig økonomi er i resesjon.

Myndighetene i mange land har lansert tiltak for å bedre forholdene i finansmarkedene og motvirke svakere konjunkturutvikling. For å bedre bankenes likviditetssituasjon har sentralbankene tilført store mengder likviditet og lettet på kravene til sikkerhet. I mange land er det innført økte garantier for bankinnskudd og for bankenes innlån, og det er gjennomført statlig og privat oppkapitalisering av mange banker. Sentralbankene har redusert sine styringsrenter for å stimulere økonomien, og det er også gjort finanspolitiske tiltak i flere land.

Norske finansinstitusjoner var i meget liten grad direkte eksponert mot amerikanske subprime boliglån, men fikk betydelige tap på sine

verdipapirbeholdninger som følge av de generelt økte risikopåslagene. Den viktigste kanalen fra den internasjonale finanskrisen til de norske finansmarkedene er gjennom penge- og kapitalmarkedene. Også for norske banker har finansieringen blitt vanskeligere som følge av finanskrisen, og finansieringskostnadene økte vesentlig i 2008. Norske myndigheter lanserte i oktober tiltak for å bedre bankenes finansieringssituasjon. Norges Bank reduserte sine styringsrenter betydelig i løpet av siste kvartal 2008. Nedgangen i internasjonal økonomi har bidratt til at også norsk økonomi er på vei inn i en nedgangskonjunktur, og regjeringen varslet senhøsten 2008 at det ville bli gitt finanspolitiske stimulanser i begynnelsen av 2009.

Kredittilsynet fulgte situasjonen i de norske markedene gjennom å intensivere den løpende overvåkingen av finansmarkedene. Det var særlig en tett overvåking av kredittinstitusjonenes likviditetssituasjon. Svakere konjunkturer, svakere utvikling i eiendomsmarkedene og stor usikkerhet i aksje- og andre verdipapirmarkeder som følge av den internasjonale finanskrisen har også gjort det nødvendig med enda tettere oppfølging av bankenes kredittrisiko.

Finanskrisen internasjonalt skapte store problemer for islandske banker og islandsk økonomi. Da flere islandske banker ble satt under offentlig administrasjon i oktober, samarbeidet Bankenes sikringsfond og Kredittilsynet om å finne en løsning for kriserammede Glitnir Banks datterselskap i Norge og for Kaupthings filial i Norge. Håndteringen av dette var vellykket og viste at sikringsordninger og krisehåndtering fungerte.

Tilsyn og overvåking

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for et løpende likviditets- og soliditetstilsyn med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Kredittilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Som ledd i den makroøkonomiske overvåkingen utarbeides det halvårlige analyser og vurderinger av mulige stabilitetsproblemer i finanssektoren. Bankene er av sentral betydning for finansiell stabilitet. Det utarbeides også kvartalsvise rapporter om situasjonen i banker, finansieringsselskaper og kredittforetak, med vekt på utvikling i resultat, likviditet og soliditet. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene. Samlede vurderinger av

situasjonen og ulike risikoer for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder, publiseres i rapporten *Tilstanden i finansmarkedet 2008*.

Kredittilsynet intensiverte den løpende overvåkingen av kredittinstitusjonenes likviditetssituasjon i 2008. Det ble blant annet rettet særlig oppmerksomhet mot kredittinstitusjonenes rapportering av likviditet til Kredittilsynet. Banker med vesentlig økning i likviditetsrisiko ble fulgt opp blant annet gjennom tilbakemeldinger om forventede tiltak for å redusere risikoen eller bedre styringen på likviditetsområdet. Det ble i tillegg gjennomført to spesielle undersøkelser i 2008 hvor alle banker, finansieringsselskaper og kredittforetak ble bedt om å redegjøre for sin aktuelle fundingsituasjon og for forfall på større gjeldsposter framover. Enkeltinstitusjoner ble også fulgt opp videre på bakgrunn av disse rapportene.

Etter kollapsen i Lehman Brothers i september ba Kredittilsynet om informasjon fra de største norske bankene om deres eksponering overfor utenlandske finansinstitusjoner. Hensikten med denne kartleggingen var å få et bilde av hvilke norske banker som ville bli berørt dersom en ny stor utenlandsk finansinstitusjon skulle bli slått konkurs eller få alvorlige problemer. Norske banker hadde svært liten eksponering mot Lehmann Brothers sammenlignet med banker i andre land.

Kredittilsynet hadde også en særlig oppfølging av resultatene i tredje kvartal 2008, og alle finansinstitusjoner ble bedt om gi en vurdering av den finansielle situasjonen i forkant av at resultatene for tredje kvartal ble offentliggjort. Kredittilsynet ba institusjonene gi en kort vurdering av sin egen finansielle situasjon, og redegjøre for eventuelle problemer som ville påvirke resultatene spesielt i lys av situasjonen i markedene.

Kredittilsynet hadde også jevnlige møter med de største bankene i forbindelse med kvartalsresultatene gjennom 2008. Temaene var likviditetssituasjonen, kredittisikobildet og regnskapsresultatet.

Lønnsomheten i norske banker i 2008 ble svakere enn i 2007, blant annet som følge av økte kredittspreader og kurstap på verdipapirer. Endringene i adgang til reklassifisering av porteføljer som har vært klassifisert som handelsporteføljer til «hold-til-forfall»-kategorien, bidro til å begrense noe av nedgangen i resultatene. I november ble tilsvarende endringer foretatt for banker som følger ordinære norske regnskapsregler. Netto renteinntektene utviklet seg positivt, og viste økning, i hovedsak som følge av økt utlånsvolum, selv om rentemarginene fortsatt lå på et historisk lavt nivå. Høye markedsrenter gjennom året bidro til å øke bankenes finansieringskostnader. Høyt rentenivå og svekkede konjunkturer økte både mislighold og nedskrivninger på bankenes utlånporteføljer i siste halvdel av 2008. Dette førte til at tap på utlån økte markert mot slutten av året. I forhold til utlånsvolumet lå fremdeles tapene på et moderat nivå.

Konjunkturtoppen for norsk økonomi ble passert i 2008, etter en oppgang som har vart siden 2003. Høyere renter og økt gjeldsbelastning har fått effekt på husholdningenes kjøp av blant annet bolig. Forverringen i finansmarkedene førte til at aktiviteten i boligmarkedene bremses opp, og boligprisene falt betydelig i 2008. Et-

terspørselen etter boliglån var avtakende i 2008, som sammen med noe strammere kredittpraksis førte til lavere vekst i bankenes utlån til husholdninger. Rammekreditter med pant i bolig som et alternativ til ordinære nedbetalingslån hadde sterkere vekst enn tradisjonelle nedbetalingslån i 2008. Kredittilsynet har siden 1994 gjennomført undersøkelser av bankenes praksis med hensyn til boliglån. Undersøkelsene i 2008 ble gjennomført i september, og viste at det da fortsatt ble gitt en betydelig mengde lån med høy belåningsgrad.

TNS Gallup har på oppdrag fra Kredittilsynet siden 2004 utført en årlig spørreundersøkelse blant et utvalg av bankenes boliglånskunder. Dette ble også gjort i 2008. Formålet med undersøkelsen er å få et inntrykk av i hvilken grad bankkundene mottar informasjon som anses viktig i en låneopptaksfase, og hvordan kundene oppfatter informasjonen som bankene gir i prosessen som fører til låneopptaket.

Gjennom konjunkturoppgangen økte foretakenes lønnsomhet og egenkapitalandel betraktelig, og regnskapstallene for 2007 viste meget gode resultater for alle næringer. Utviklingen gjennom 2008 forverret utsiktene for foretakene. Antall konkurser økte i 2008, og foretakenes rentebelastning økte som følge av både høyere renter og gjeld. Kredittilsynet gjennomførte, som tidligere år, en undersøkelse høsten 2008 av bankenes eksponeringer og risikovurderinger av utlån til ulike næringer, blant annet shipping, fiskeoppdrett og eiendomsdrift.

Kredittilsynet har over flere år fulgt bankenes lånefinansiering av verdipapirfinansiering. Dette ble også gjort i 2008. Undersøkelsen kartlegger omfanget av og bankenes håndtering av lån med pant i finansielle instrumenter. Omfanget av lån med pant i finansielle instrumenter har historisk sett vært lite i Norge, og de samlede eksponeringene begrenset. I rapporteringen inkluderes også i hvilken grad det har vært tvangssalg av panteobjektet. Svingninger i verdipapirkurser kan føre til at bankene må dekke inn tap på verdien i panteobjektet ved eventuelt salg.

Endringer i innrapportering fra foretak under tilsyn

Basel II har medført en større omlegging av kapitaldekningsrapportering for banker, finansieringsforetak og holdingselskap. Den nye kapitaldekningsrapporteringen som er innført, baserer seg på den felles europeiske kapitaldekningsrapporteringen COREP, utviklet av

Den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS). Den nye rapporteringen ble innført for alle banker, finansieringsforetak og holdingselskap fra første kvartal 2008, og var ressurskrevende både for rapporterende foretak og for Kredittilsynet. Endelig teknisk rapporteringsløsning for COREP-rapporteringen, der innrapporteringsstandard XBRL implementeres, vil bli sluttført i 2009.

Oppfølging av kapitaldekningsregelverket

Kapitaldekningsregelverket (Basel II), som trådte i kraft 1. januar 2007, danner grunnlaget for Kredittilsynets vurdering av bankenes soliditet. Regelverket skal bedre risikostyringen i bankene og sørge for bedre samsvar mellom risiko og kapital. Fra og med 2008 er samtlige banker underlagt det nye regelverket.

Beregning av minstekrav til ansvarlig kapital

Det nye kapitaldekningsregelverket innebærer endrede regler for å beregne minstekrav til ansvarlig kapital for kredittrisiko og markedsrisiko, og det er innført et nytt kapitalkrav for operasjonell risiko. Når det gjelder kredittrisiko, kan bankene enten beregne kapitalkravet ved hjelp av en standardmetode med gitte risikovekter eller søke Kredittilsynet om å bruke interne målemetoder (IRB-metode). Behandlingen av IRB-søknader følger prosedyrer og vurderingskriterier utarbeidet av CEBS.

Kredittilsynet ga i 2007 følgende banker tillatelse til å bruke grunnleggende IRB-metode: DnB NOR Bank ASA, DnB NOR Boligkreditt AS, Nordea Bank Norge ASA, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-bank, SpareBank 1 Midt-Norge og Sparebanken Vest. I 2008 mottok Bank 1 Oslo AS tillatelse til å bruke grunnleggende IRB-metode.

Som forventet gir IRB-metoden til dels betydelig lavere kapitalkrav enn standardmetoden. Fram til 2010 begrenses imidlertid reduksjonen av ansvarlig kapital i 2008 minst skal utgjøre 90 prosent av minstekravet til kapital beregnet etter Basel I-regelverket, og i 2009 minst 80 prosent. Reduksjonen av kapitalkravet for kredittrisiko oppveies også i noen grad av at det er innført kapitalkrav for operasjonell risiko.

I 2009 planlegger Kredittilsynet å følge opp bruken av modeller som allerede er godkjent.

Bankenes vurdering av faktisk kapitalbehov (ICAAP)

I tillegg til minstekrav til ansvarlig kapital etter pilar 1, krever pilar 2 i det nye regelverket at foretakene gjennomfører en intern kapitalvurderingsprosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process – ICAAP) for å ta stilling til kapitalbehov.

Det vurderte kapitalbehovet skal dekke risikoer som det ikke er tatt hensyn til i beregning av minimumskravet etter pilar 1. Det skal også dekke risiko forbundet med at kvantifisering av risiko og kapitalbehov er basert på metoder og data som inneholder usikkerhet. Foretakene må ta hensyn til at kapitalbehovet skal være framtidsrettet og ta hensyn til forretningsplaner, vekst og tilgang til kapitalmarkedene. Kapitalbasen skal være tilstrekkelig for å gjennomleve en nedgangskonjunktur med negative resultater og vansker med innhenting av ny kapital.

Samtlige norske banker gjennomførte i 2008 en ICAAP-prosess. Resultatene av prosessen, med informasjon om risikovurderinger, kapitalnivå og kapitalmål ble rapportert til Kredittilsynet.

Kredittilsynets evaluering av bankenes kapitalvurderingsprosesser (SREP)

Tilsynsmyndighetene er pålagt å evaluere ICAAP-prosessen og resultatene av prosessen i den enkelte bank (Supervisory Review Evaluation Process). Kredittilsynet ga i 2008 tilbakemelding til 137 banker/bankkonsern og 14 frittstående finansieringsforetak. Det ble blant annet vurdert om bankenes styrefastsatte mål for kapitalnivå og bankenes faktiske kapitalnivå var forsvarlige i forhold til bankenes risiko. Videre ble det vurdert om ICAAP-prosessen er integrert i bankenes system for risikostyring. Ved mangelfull etterlevelse av regelverket kan Kredittilsynet fastsette individuelle kapitalkrav, kreve redusert risikonivå eller kreve forbedret styring og kontroll.

Etter Kredittilsynets vurdering har mange banker undervurdert sitt kapitalbehov slik det framkommer av den mottatte ICAAP-dokumentasjonen. Undervurdering av kapitalbehovet vil i neste omgang kunne innebære at styret fastsetter for lave kapitalmål for virksomheten. Kredittilsynet har bedt mange banker om å øke målene for kjernekapitaldekning og samlet kapitaldekning. I tillegg er noen banker bedt om å vurdere tiltak for å styrke den faktiske kapitaldekningen. I denne forbindelse er styrene blant annet bedt om å vurdere å redusere utbytteutbetalingene.

Kredittilsynet pekte også på at mange banker ikke hadde dokumentert godt nok at kapitalnivået var tilstrekkelig til å stå imot en kraftig konjunkturedgang. I tillegg ble det påpekt at kapitalnivået kunne være avgjørende for å oppnå langsiktig finansiering under vanskelige markedsforhold. Det ble også vist til at finanskrisen har gjort at banker internasjonalt er i ferd med å styrke sin kapitalbase.

De fleste bankene ga i sin etterfølgende kommunikasjon med Kredittilsynet uttrykk for at de var enige i at det var behov for å styrke kjernekapitaldekningen. Dette synet ble også reflektert i markedsvurderingene fra ulike markedsaktører.

Offentliggjøring av finansiell informasjon

Det nye regelverket om kapitalkrav regulerer også foretakenes offentliggjøring av informasjon om kapital og risikoforhold i bankene (pilar 3). I 2008 gikk Kredittilsynet nærmere gjennom rapporteringen fra bankene med tillatelse til å benytte grunnleggende IRB-metode, se omtale på side 31. Konklusjonen var at rapportene var et godt utgangspunkt for etterlevelse av forskriftens krav, selv om flere manglet informasjon på enkelte sentrale punkter. Det er potensiale for videreutvikling av rapportene for å øke informasjonsverdien for markedet, blant annet fordi det fortsatt er mye informasjon knyttet til bankens risikoeksponering og risikoprofil som ikke er konkurransesensitiv og som derfor kan inkluderes i pilar 3-rapporten.

Stedlig tilsyn

Kredittilsynet benytter risikobasert tilsynsmetodikk basert på internasjonale tilsynsstandarder. I 2008 ble det gjennomført 37 tilsyn, hvorav sju IT-tilsyn, i banker og finansieringsforetak.

Metoden for det stedlige tilsynet er basert på bruk av risikomoduler. Modulene er rammeverk for å kartlegge risikoer og risikonivå i foretaket og foretakets styring og kontroll av risikoene. For banker blir det benyttet moduler for kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og modul for overordnet styring og kontroll. Modulene er tilgjengelige på Kredittilsynets nettsted.

Tematilsyn om næringseiendommer

Kredittilsynet gjennomførte i første halvår 2008 tematilsyn som omfattet 11 store bankers/bankkonserns utlånspraksis for næringseiendommer. Hovedformålet med tematilsynet var å kartlegge

bankenes eksponering mot ulike næringseiendomssegmenter, og å undersøke bankenes strategier og retningslinjer for kredittgivningen, inkludert eventuelle endringer i strategier og utlånspraksis de siste tre årene. Kredittilsynet vurderte samtidig om kredittpraksis var blitt utøvd i tråd med vedtatte strategier og retningslinjer.

Tematilsynet avdekket at mange banker ikke hadde foretatt stress-tester av eiendomsporteføljen, og det ble påpekt at dette måtte bedres. Mange banker har dessuten liberalisert sine interne retningslinjer for kredittgiving de siste tre årene gjennom å øke rammer for eksponering, utvidelse av markedsområder og redusert krav til egenkapitalandel hos kundene. Bankene har også justert parametre i sine metoder for fastsettelse av eiendomsverdier. Dette har bidratt til å øke verdien på eiendommen og dermed låneutmålingen. For øvrig avdekket tematilsynet at det har forekommet mange avvik fra vedtatte retningslinjer uten at bankene har hatt gode nok systemer for overvåking og oppfølging av avvikene.

En rapport oppsummerer resultater fra undersøkelsen og presenterer hva Kredittilsynet mener er «beste praksis». Det antas derfor at også banker som ikke var omfattet av tematilsynet, vil kunne ha nytte av rapporten. Rapporten er tilgjengelig på Kredittilsynets nettsted.

Hjelmeland Sparebank

Hjelmeland Sparebank varslet Kredittilsynet om overskridelse av grensen for store engasjementer høsten 2008. Det store engasjementet var et resultat av brudd på personlige fullmakter og i strid med bankens kredittpolicy. Etter stedlig tilsyn i november ble det påpekt behov for regnskapsmessig nedskrivning av engasjementet. Dette medførte behov for styrking av bankens kjernekapital. Banken fikk kritikk som følge av svak internkontroll i kredittbevilgningsprosessen og svake oppfølgingssystemer knyttet til verdipapirfinansiering. Bankens kapital situasjon ble løst ved grunnfondsbevisemisjon.

Håndtering av banker i krise

Glitnir Bank Norge ASA

Islandsbanki hf. kjøpte i 2005 og 2006 Kredittbanken ASA og BNbank ASA. Konsernet endret navn til Glitnir i 2006, og Kredittbanken endret samtidig navn til Glitnir Bank Norge. BNbank beholdt sitt opprinnelige navn fram til de to norske bankene fusjonerte i mars 2008 under navnet Glitnir Bank ASA.

Den 7. oktober 2008 fikk banken akutte likviditetsproblemer som følge av at morbanken på Island ikke sto ved sine forpliktelser overfor banken. Påfølgende dag stilte Bankenes sikringsfond en likviditetsgaranti på to milliarder kroner for å sikre at banken kunne gjennomføre oppgjør ut 9. oktober. Sikringsfondet utvidet senere sin likviditetsfasilitet til fem milliarder kroner, under forutsetning av at arbeidet med å finne nye eiere til banken ble iverksatt. Den 21. oktober kjøpte 20 banker i SpareBank 1 Gruppen banken for 300 millioner kroner, og fikk konsesjon fra Finansdepartementet 4. desember 2008. Salgssummen ble deponert i påvente av en avklaring av de arrestene som var tatt mot den islandske morbanken. Etter at banken fikk nye eiere, ble også navnet endret tilbake til BNbank ASA fra 12. januar 2009.

Kredittilsynet startet tidlig i 2008 en tett oppfølging av banken, særlig begrundet i en frykt for at morbankens problemer ville føre til likviditetsproblemer for virksomheten i Norge. Banken var blant annet siden april 2008 pålagt ukentlig likviditetsrapportering til Kredittilsynet.

Kaupthing Bank hf.

Den norske filialen av Kaupthing Bank hf. var i oktober 2008 ikke i stand til å utbetale innskudd til sine kunder. Finansdepartementet

fattet søndag 12. oktober 2008, etter tilråding fra Kredittilsynet, vedtak om at filialen skulle settes under offentlig administrasjon. Vedtaket omfattet Kaupthings bank- og verdipapirvirksomhet i Norge. Kredittilsynet oppnevnte et administrasjonsstyre samme kveld som sikret avviklingen av den norske virksomheten.

Den norske stat besluttet 13. oktober å garantere for den andelen av innskudd i den norske filialen som skal dekkes av den islandske innskuddsgarantiordningen. Den islandske innskuddsgarantiordningen skal dekke opp til motverdien av ca. 20 000 euro per innskyter. Rammen for garantien ble satt til 400 millioner kroner. I midten av november var nesten alle innskudd under to millioner kroner overført til andre banker eller utbetalt.

Tilrettelegging for gjennomføring av offentlig administrasjon av banker

Kredittilsynet fulgte i 2008 arbeidet som gjøres av Bankenes sikringsfond og de to bankforeningene i forbindelse med oppfølging av rapporten *Administrasjon av banker i krise*. Det arbeides blant annet med hva som kan gjøres i forhold til kompleksiteten i datasystemene, og utfordringene ved å gjenåpne en bank som er satt under administrasjon.

Innskuddsgaranti for bankinnskudd

Innskudd i norske forretnings- og sparebanker er dekket av Bankenes sikringsfond. Alle banker med norsk konsesjon har rett og plikt til å være medlem av Bankenes sikringsfond. I tillegg kan norske filialer av banker innenfor EØS-området på frivillig basis knytte seg til det norske fondet dersom dekningen i hjemlandet er lavere enn hva som gjelder i Norge. Oversikt over banker som er medlem av ordningen, finnes på sikringsfondets nettsted, www.bankenessikringsfond.no.

Den norske innskuddsgarantien dekker inntil to millioner kroner per innskyter per bank. Har man flere kontoer i samme bank, vil denne grensen gjelde for samlede innskudd. Generelt er alle innskuddsformer der innskyteren er navngitt, dekket.

En bank regnes som norsk dersom konsesjonen er gitt av norske myndigheter, selv om banken helt eller delvis har utenlandske eiere. En utenlandsk bank som driver virksomhet i Norge gjennom filial, har ikke konsesjon fra norske myndigheter. Innskudd i slike banker dekkes ikke av den norske garantiordningen, med mindre den har sluttet seg til den norske sikringsordningen. En bank som hører hjemme i et annet land innen EØS-området, har plikt til å være medlem av en innskuddsgarantiordning i hjemlandet. Størrelsen på garantien kan variere fra land til land. Etter EUs bestemmelser skal garantien minimum utgjøre 20 000 euro. Denne grensen øker til 50 000 euro fra 30. juni 2009. Bankene gir informasjon om hvilken innskuddsgaranti som gjelder for deres virksomhet.

EU-parlamentet vedtok i desember 2008 endringer i innskudds-garantiordningene. Dette innebærer blant annet at ordningen skal kunne utbetale krav innen 20 arbeidsdager. Se omtale side 36.

Bankenes sikringsfond har utarbeidet et strateginotat som beskriver hvilke vurderinger som bør gjøres i en situasjon hvor de må vurdere å yte støtte for å unngå å sette en bank under offentlig administrasjon. En offentlig versjon av notatet er tilgjengelig på sikringsfondets nettsted, www.bankenessikringsfond.no.

Konkurransen i bankmarkedet

Bankene har hatt gode resultater og høy egenkapitalavkastning de siste årene, og det er reist spørsmål om konkurransen i bankmarkedet er tilstrekkelig. Rapporten *Konkurransen i bankmarkedet* belyser konkurransen i det norske bankmarkedet med utgangspunkt i dagens konkurransesituasjon. Finansdepartementet ba Kredittilsynet utarbeide rapporten, som også ble omtalt i St.meld. nr. 19 (2007–2008) – *Kredittmeldinga 2007*. Rapporten er tilgjengelig på Kredittilsynets nettsted.

Tiltak for enklere bankbytte

I 2007 startet Finansdepartementet å vurdere tiltak for å gjøre det enklere for kunder å bytte bankforbindelse for å øke kundemobiliteten i bankmarkedet, og dermed også konkurransen mellom bankene. Konklusjonen fra arbeidet var at banknæringen selv skulle utarbeide

egne anbefalinger med virkning fra 2008. Kredittilsynet fulgte på oppdrag fra Finansdepartementet opp næringens tiltak på området, og alle anbefalingene som ble gitt, er fulgt opp av institusjonene.

Kartlegging av bonusordninger

Høsten 2008 oppdaterte Kredittilsynet sin undersøkelse fra 2004 om bonusordninger. Bonusordningene i norske finansinstitusjoner ligger fortsatt på et moderat nivå. Det er en viss økning i utbetalingene fra 2003, men i lys av at 2007 var et meget godt år for norsk finansnæring, kan ikke økningen sies å være urimelig. Finansinstitusjonene signaliserte i undersøkelsen og på annen måte at bonusutbetalingene for 2008 vil bli klart lavere enn for 2007. I den aktuelle situasjonen vil nøkternhet i bonusordninger og andre godtgjørelser for ledere være viktig for tilliten til finansinstitusjonene.

Oppfølging av hvitvaskingsregelverket

Inspeksjonsvirksomheten i 2008 resulterte i merknader knyttet til etterlevelse av hvitvaskingsregelverket i seks institusjoner. Merknadene var av varierende alvorlighetsgrad, og det mest alvorlige var mangelfullt utført identitetskontroll til tross for gjentatte påpekninger. Saken resulterte i pålegg om identitetskontroll av kunde-forhold etablert etter 1. januar 2007. I tillegg ble det gitt merknad om alvorlige brudd på interne kredittretningslinjer for bekjempelse av økonomisk kriminalitet.

Forvaltning

Konsesjons- og dispensasjonssaker

Kredittilsynet forbereder flere konsesjonssaker og dispensasjoner for Finansdepartementet. I tillegg er Finansdepartementet klageinstans for saker som er avgjort i Kredittilsynet. Informasjon om enkeltsakene blir publisert både på Finansdepartementets og Kredittilsynets nettsteder. Kredittilsynet behandlet blant annet disse sakene i 2008:

- Terra-Gruppen AS fikk dispensasjon fra forskrift om store engasjementer i forbindelse med krav fra DnB NOR ASA om garanti knyttet til DnB NORs finansiering av Terra-Gruppens datterselskaper.
- Finansdepartementet avsto DnB NOR-konsernets søknad om endret konsernstruktur.

- Folkia AS fikk tillatelse til å tilby kortsiktige smålån.
- Landkreditt Finans AS fikk tillatelse til å drive virksomhet som kredittforetak.
- Centigo Bank AS fikk tillatelse til å drive virksomhet som forretningsbank.
- NMI Frontier Fund KS og NMI Global Fund KS fikk tillatelse til å drive finansieringsvirksomhet, for øvrig med dispensasjon fra bestemmelser i finansieringsvirksomhetsloven etter som virksomheten til kommandittelskapene ligger utenfor det området loven er ment å regulere.
- DnB NOR ASA fikk tillatelse til å opprette filial i Chile.
- Finansdepartementet ga tillatelse til at 20 SpareBank 1-banker fikk kjøpe Glitnir Bank ASA.

- Sandsvær Sparebank og Sparebanken Vestfold fikk tillatelse til å slå seg sammen til SpareBank 1 Buskerud-Vestfold.

Som følge av Finansdepartementets og Norges Banks tiltakspakke høsten 2008, søkte flere banker/konsern om lov til å opprette spesialforetak som kan utstede obligasjoner med fortrinnsrett. Kredittforetak som fikk slik tillatelse i 2008 var:

- Sparebanken Vest Boligkreditt AS, etablert av Sparebanken Vest
- Møre Boligkreditt AS, etablert av Sparebanken Møre
- Sør Boligkreditt AS, etablert av Sparebanken Sør
- Nordea Eiendomskreditt AS (tidligere Norgeskreditt AS), etablert av Nordea Bank Norge ASA
- SSB Boligkreditt AS, etablert av Sandnes Sparebank
- SSF Bustadkreditt AS, etablert av Sparebanken Sogn og Fjordane
- Pluss Boligkreditt AS, etablert av Sparebanken Pluss

Tidligere er det gitt tillatelse til fem slike kredittforetak.

Eierkontroll i finansinstitusjoner

I 2008 ble følgende tillatelser gitt med hjemmel i finansieringsvirksomhetslovens regler om eierkontroll i finansinstitusjoner:

- Sparebanken Hedmark – tillatelse til å erverve inntil 20 prosent eierandel i Toten Sparebank
- AS Ferncliff – tillatelse til å erverve inntil 15 prosent av aksjene i Bank2 ASA
- Gjensidige Forsikring – tillatelse til, i løpet av tre måneder, å erverve inntil 25 prosent av aksjene i Storebrand ASA
- Sparebanken Sør – tillatelse til å erverve 10 prosent eierandel i Frende Holding AS
- PBS International A/S (dansk foretak) – tillatelse til å erverve 100 prosent eierandel i PBS International AS (norsk foretak)
- ARAG AG – tillatelse til å erverve inntil 49,9 prosent eierandel i Help Forsikring AS

Se for øvrig tillatelser gitt til kredittforetak. Kaupthing Bank hf.s søknad om tillatelse til å erverve inntil 25 prosent av aksjene i Storebrand ASA ble etter tilråding fra Kredittilsynet avslått av Finansdepartementet.

Sikring av innskudd i samvirkeforetak

Kredittilsynet skal påse at det etableres betryggende sikkerhet for innskudd i alle samvirkeforetak som tar imot innskudd fra en ubestemt krets. Kredittilsynet anser at samvirkeforetak som er med i Coop NKL vil være sikret gjennom medlemskap i Samvirkelagens Garantifond AL, mens øvrige samvirkeforetak må opprette en egen sikringsordning eller skaffe seg en kredittforsikring. Kredittilsynet vil utarbeide retningslinjer for Samvirkelagens Garantifond, i samråd med Coop NKL.

Hawala-banker

Økokrim utarbeidet i 2007 en rapport om uformelle verdioverføringssystemer som hawala-banker og lignende. På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Kredittilsynet hva som kan gjøres for å legge forholdene bedre til rette for at migranter lovlig kan sende penger til hjemlandet. Kredittilsynet tar særlig for seg betalings-tjenestedirektivet som skal gjennomføres i norsk rett i løpet av 2009, og som vil ha stor betydning for reguleringen av pengeoverføring til utlandet.

Rammelån

I tilsynsarbeidet har Kredittilsynet lagt vekt på risikoer for bankene ved at en stadig større andel av utlån er gitt som rammelån. Kredittilsynet var i 2008 i dialog med Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen om mulighetene for å utarbeide en bransjestandard, som anses som en mer egnet reguleringsform enn forskriftsbestemmelser. FNH sendte i november 2008 ut et rundskriv om rammelån til sine medlemsbanker. I rundskrivet blir det gjort oppmerksom på forhold som bankene bør vurdere ved søknad om rammekreditt.

Regelverksutvikling

Kapitaldekningsregelverket

EU-kommisjonen la i 2008 fram sitt endelige forslag til endringer i kapitaldekningsdirektivet. Forslaget gjelder følgende fem hovedområder:

- Store engasjementer
- Tilsynssamarbeid for finansinstitusjoner med grensekryssende virksomhet
- Hybridkapital
- Styring av likviditetsrisiko
- Endrede krav til verdipapiriserte produkter

Se omtale av forslaget på Kredittilsynets nettsted – «Endringer i EUs kapitaldekningsdirektiv, 2006/48/EC og 2006/49/EC».

Endring av vekting

Internasjonal koordinering av tiltak for å avhjelpe finanskrisen var et utfordrende arbeid i 2008, og noen tiltak som ble gjennomført i enkelte land kan ha gitt uønskede og konkurransevridende effekter. På bakgrunn av forslag fra Kredittilsynet, vedtok Finansdepartementet forskriftsendringer 19. desember 2008.

Bankenes sikringsfond og innskuddsgarantien

På oppdrag fra Finansdepartementet vil Kredittilsynet foreslå endringer i regelverket for Bankenes sikringsfond når det gjelder premieberegning. Norges Bank og sikringsfondet vil konsulteres. Arbeidet forventes avsluttet våren 2009.

EU vedtok i desember 2008 å endre innskytergarantidirektivet etter forhandlinger mellom medlemsstatene, EU-kommisjonen og EU-parlamentet. Endringene innebærer at minimumsbeløpet for innskuddsgarantien øker til 50 000 euro fra 30. juni 2009. Fra 31. desember 2010 kan landene maksimalt bruke 20 arbeidsdager for å sørge for utbetaling til berørte bankkunder av det garanterte beløpet. Videre totalharmoniseres innskuddsgarantien på 100 000 euro med mindre EU-kommisjonen finner at en slik harmonisering ikke

er formålstjenlig eller økonomisk gjennomførbar. En eventuell totalharmonisering vil innebære at gjeldende innskuddsgaranti i Norge på to millioner kroner vil måtte reduseres med mindre det er mulig å forhandle fram et unntak fra denne regelen i forbindelse med at direktivet tas inn i EØS-avtalen. Danmark har fått tatt inn i direktivet et unntak slik at de kan opprettholde sin ordning med full dekning av særlige innskudd, slik som pensjonssparekontoer. Se også omtale side 33–34.

Regnskap

Kredittilsynet har foreslått endringer i årsregnskapsforskriften for banker og finansieringsselskaper, se omtale av regnskapsregelverket for finansnæringen i kapitlet *Regnskapstilsyn*, side 61.

Opplysningsplikt ved tilbud om kjøp av sammensatte produkter

Kredittilsynet vedtok med virkning fra 1. mars 2008 innstramminger i regelverket for tilbud om kjøp av sammensatte produkter. Forskriften om opplysningsplikt ved tilbud om kjøp av sammensatte produkter ble endret, og Kredittilsynet sendte rundskriv (4/2008) til banker og finansieringsforetak med retningslinjer for hvordan de nye reglene skal praktiseres.

Regelverket gjør salg av sammensatte produkter vanskeligere ved at det stilles en rekke nye krav til finansinstitusjonene. Kredittilsynet mener det nye regelverket gjør salg av sammensatte produkter til personkunder problematisk fordi ikke-profesjonelle kunder normalt ikke vil ha nødvendig erfaring og kunnskap til å forstå risikoen ved slike produkter. Kredittilsynet viser også til at i tilfeller av salg uten at rådgivning finner sted, skal det vurderes om produktet er hensiktsmessig for kunden, og at sammensatte produkter i liten grad bør anses som hensiktsmessige for en ikke-profesjonell kunde. I tillegg fraråder Kredittilsynet finansinstitusjonene å tilby lånefinansiering ved salg av sammensatte produkter. Dette er basert på historisk lav avkastning på egenkapital og risiko for betydelige tap for kundene ved denne finansieringsformen. Se også egen omtale av sammensatte produkter, side 37.

Sammensatte produkter og Kredittilsynets oppfølging

Sammensatte eller strukturerte produkter har i en tiårsperiode vært omsatt via verdipapirforetak og banker. Sammensatte produkter omfatter en gruppe spareprodukter som er satt sammen av en innskudds- eller obligasjonsdel og en derivatdel der kundens avkastning er knyttet til indekser eller andre nærmere definerte markedsvariabler. Dette kan være aksjer, renter, råvarer, valuta eller porteføljer av enkeltaksjer som aksjeindekserte obligasjoner (AIO) og bankinnskudd med aksjeavkastning (BMA).

I januar 2009 avsluttet Bankklagenemnda behandlingen av en klagesak rettet mot rådgivning i forbindelse med salg av slike produkter fra DnB NOR. I oktober 2000 investerte klageren 500 000 kroner i to aksjeindeksobligasjoner utstedt av banken med løpetid fra 2000 til 2006. Investeringene og etableringsomkostningene ble finansiert med et fastrentelån i banken på 520 500 kroner med en nominell rente på 7,95 prosent p.a. Klageren hevdet at banken på tegningstidspunktet ikke opplyste om, og heller ikke ga ham mulighet til å forstå, at forventet avkastning var negativ. Bankklagenemnda oppnevnte professor Thore Johnsen ved Norges Handelshøyskole som sin egen uavhengige sakkyndige i saken. Bankklagenemnda avga uttalelse i saken under dissens. Nemndas flertall kom til at banken ikke hadde oppfylt sin bevisbyrde ved å godtgjøre at produktet med den tilbudte lånefinansieringen hadde en tilstrekkelig høy, forventet produktavkastning, og at det var i strid med god bankskikk å gjøre avtalene med klageren gjeldende. Flertallet konkluderte med at «klager har krav på å bli stilt som om investeringsavtalene og låneavtalen ikke var inngått». DnB NOR meddelte at banken ikke ønsket å følge nemndas uttalelse, som er rådgivende for partene, og ga overfor media uttrykk for at banken så fram mot en uavhengig rettslig behandling av saken. Forbrukerrådet uttalte at det eventuelt ville føre saken på vegne av kunden. Et advokatfirma annonserte at selskapet ville vurdere gruppesøksmål på vegne av kunder i lignede saker som det Bankklagenemnda har behandlet.

Kredittilsynet uttalte seg kritisk til markedsføring og informasjon knyttet til salg av sammensatte produkter første gang høsten 2003. I februar 2004 stilte Kredittilsynet konkrete krav til informasjon til kundene i forbindelse med salg av slike produkter i form av rundskriv 4/2004. Formålet med disse informasjonskravene var å sette kundene i stand til å sammenligne og å velge mellom indekserte obligasjoner/innskudd og andre finansinvesteringer, men også å kunne sammenligne mellom og velge blant de ulike indekserte produktene. For å gi kunden grunnlag for dette, ble det lagt vekt på at kunden måtte få informasjon om produktets pris, godtgjørelse og tilleggskostnader.

I 2005 ble det gjennomført en undersøkelse om oppfølgingen av informasjonskravene. Denne viste at det var flere mangler i oppfølgingen.

Kravene fra 2004 ble innskjerpet i form av en ny forskrift om opplysningsplikt ved tilbud om kjøp av sammensatte produkter og et nytt rundskriv i september 2006 (15/2006). Den nye forskriften og rundskrivet tok sikte på å gi forbrukere bedre opplysninger om avkastningen, den reelle risikoen og kostnadene ved sammensatte produkter. Kravene til informasjon var til dels svært detaljerte og omfattet også retningslinjer for rådgivningen.

I 2007 ble det gjennomført en undersøkelse av sammensatte produkter med utgangspunkt i 15 større banker, som sto for en vesentlig del av utstedelsen av slike produkter. Undersøkelsen omfattet 350 produkter, hvorav 218 lånefinansierte, og tok for seg forfall fra 2001 til tredje kvartal 2007. Temaer som undersøkelsen omfattet, var blant annet avkastningshistorikk, salg og markedsføring, intern opplæring av rådgivere/selgere, institusjonenes inntekter relatert til produktene, og rådgiveres/selgeres økonomiske fordeler relatert til salg av sammensatte produkter. Undersøkelsen viste at sparing eller investering i sammensatte produkter ga moderat årlig avkastning på i gjennomsnitt fire prosent. Uten lånefinansiering var det likevel få som hadde direkte tap ved slike investeringer. Dersom det samtidig var tatt opp lån for å finansiere kjøpet, var det mange av produktene som samlet sett ga tap for kundene, og gjennomsnittlig årlig avkastning var på bare to prosent. Inkluderes tegningskostnadene i beregningene, falt avkastningen til tre prosent for egenkapitalfinansierte investeringer, mens avkastningen for de lånefinansierte var negativ.

På dette grunnlaget gikk Kredittilsynet ut med en klar fraråding av at bankene gir lån til forbrukere for å investere i sammensatte produkter. Også når det gjaldt andre investeringer i sammensatte produkter, ga Kredittilsynet uttrykk for at bankene måtte skjerpe seg ved en mer nøktern rådgivning, som bedre fikk fram kostnadene og de sannsynlige avkastningsmulighetene. Dette ble nedfelt i endring av forskrift om opplysningsplikt ved tilbud om kjøp av sammensatte produkter og et nytt rundskriv i februar 2008 (4/2008). Regelverket gjør salg av sammensatte produkter vanskeligere ved at det stilles en rekke nye krav til finansinstitusjonene. Kredittilsynet har lagt til grunn at sammensatte produkter i liten grad bør anses hensiktsmessige for en ikke-profesjonell kunde. Alle de store aktørene stoppet da sine tilbud om lånefinansiering av slike produkter.

Den siste innskjerpingen av regler for omsetning av sammensatte produkter som kom i februar 2008, er forbundet med innføringen av det nye regelverket for investeringsrådgivning. Fra 1. november 2007 ble det innført nye regler basert på EUs direktiv om markeder for finansielle instrumenter (MiFID) gjennom endringer i verdipapirhandelloven. Dette innebar blant annet at investeringsrådgivning ble en konsesjonspliktig investeringstjeneste. Dette regelverket har gitt Kredittilsynet et vesentlig bedre grunnlag for oppfølging av at verdipapirforetakenes og bankenes rådgivning og salg er i samsvar med kundenes interesser.

Rammebetingelser for grunnfondsbevis og sparebankstruktur

I desember 2007 sendte Finansdepartementet på høring et forslag til lov- og forskriftsendringer knyttet til fordeling av overskudd i selveide og kundeide finansinstitusjoner som har utstedt grunnfondsbevis. Kredittilsynet avga høringsuttalelse til forslaget, og mente at regelverket som ble foreslått, var komplisert. Kredittilsynet anbefalte at myndigheter og næringen burde drøfte regelverket videre. Finansdepartementet valgte å oversende regelverksutviklingen til Banklovkommissjonen.

Banklovkommissjonen kom med forslag til nytt regelverk for grunnfondsbevis i NOU 2009: 2 *Kapital- og organisasjonsformer i sparebanksektoren mv.* I samme utredning har kommissjonen gitt forslag til ny lovgivning for sparebankstrukturen, inkludert sammenslutning og overtakelse av sparebanker.

Navnebestemmelser – finansinstitusjoners bruk av annet navn på foretaket

Etter anmodning fra Finansdepartementet oversendte Kredittilsynet i april 2007 forslag til nye lovregler for finansinstitusjoners navnebruk. Utkast til nye lovregler ble deretter utarbeidet av Finansdepartementet og sendt på høring i februar 2008. Kredittilsynet ga i sitt høringsvar uttrykk for at Finansdepartementets utkast var uforholdsmessig strengt, og at Kredittilsynets opprinnelige utkast innebærer tilstrekkelig innstramning. Finansdepartementet sendte saken til Banklovkommissjonen for videre behandling.

Utredning om gjeldsregister i Norge

Barne- og likestillingsdepartementet utreder fordeler og ulemper med et felles gjeldsregister i Norge. Departementet hadde saken på høring, og Kredittilsynet avga sin høringsuttalelse i august 2008. Kredittilsynet er opptatt av at konsumenter ikke skal ta opp større lån enn de kan betjene, og er i utgangspunktet positiv til systemer som forhindrer for høyt låneopptak hos privatpersoner. Kredittilsynet kan imidlertid ikke tilrå et slikt gjeldsregister som utredningen beskriver.

Forskrift om risikostyring og internkontroll

Kredittilsynet utarbeidet ny forskrift om risikostyring og internkontroll som trådte i kraft 1. januar 2009. Forskriften erstatter tidligere forskrift om klargjøring av kontrollansvar, dokumentasjon og bekreftelse av den interne kontroll (internkontrollforskriften). Se omtale side 83.

Eierkontroll i finansinstitusjoner

Banklovkommissjonen utarbeidet forslag til endringer av reglene i finansieringsvirksomhetsloven om eierkontroll ved erverv av eierandeler i finansinstitusjoner. Endringene er nødvendige for å gjennomføre EUs direktiv om prosedyreregler og kriterier for tilsynsmessig vurdering av erverv i finanssektoren i norsk finanslovgivning. Kredittilsynet vurderte forslaget og anser det i hovedsak for å være i samsvar med etablert praksis i Finansdepartementet og Kredittilsynet.

Tilpasninger i sparebankloven for bytte av obligasjoner med fortrinnsrett med statspapirer

Finansdepartementets og Norges Banks tiltakspakke i forbindelse med høstens finansuro innebar at banker skulle kunne bytte obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) med statspapirer. Sparebankloven § 23 var til hinder for at sparebankene kunne utnytte ordningen i samme utstrekning som forretningsbankene. Kredittilsynet fastsatte i november 2008 en forskrift som innebærer at sparebanker kan stille statspapirer som sikkerhet for egne forpliktelser, samt stille sine eierandeler som sikkerhet for egne forpliktelser overfor staten.

Ratingbyråene – tema på EU-nivå

På oppdrag fra Finansdepartementet skrev Kredittilsynet utkast til høringsvar til EUs høring om tilsyn med ratingbyråer. Finansdepartementet sendte i september Norges høringsvar som støtter prinsippet om at det skal være regulering og tilsyn med ratingbyråer.

Informasjon og kommunikasjon

Finansdepartementet, Norges Bank og Kredittilsynet har regelmessige møter med vekt på finansiell stabilitet, kriseberedskap og krisehåndtering.

Kredittilsynet har regelmessig kontakt med foretak under tilsyn og med deres bransjeorganisasjoner. Kredittilsynet tilstreber åpenhet i forhold til å diskutere relevante problemstillinger og ønsker å bidra til økt debatt og forståelse knyttet til finansmarkedet gjennom å delta aktivt på seminarer og konferanser, blant annet ved å holde foredrag.

Kredittilsynet formidler mye av sitt arbeid knyttet til overvåking og analyse av finansmarkedet gjennom resultatrapporter og rapporten *Tilstanden i finansmarkedet*. Offentlige versjoner av ulike rapporter, blant annet om tematilsyn og informasjon om prinsipielle avgjørelser, er tilgjengelig på Kredittilsynets nettsted.

I 2008 var det utstrakt kontakt mellom partene i finansmarkedet og offentlige myndigheter i forbindelse med overvåking og håndtering av kriser som fulgte den internasjonale finansuroen. Kredittilsynet hadde hyppigere møter både med foretak under tilsyn, Norges Bank og Finansdepartementet.

Som en følge av endringen i myndighetenes arbeidsdeling om finansmarkedsstatistikken, ble det i september 2008 inngått en ny samarbeidsavtale mellom Kredittilsynet og Statistisk sentralbyrå (SSB). Avtalen regulerer samarbeidet mellom Kredittilsynet og SSB om systemet for offentlig regnskapsrapportering for banker og finansieringsforetak (ORBOF).

Plikt til å melde fra til Kredittilsynet om betalingsvansker

Banksikringsloven pålegger banker, forsikringselskaper, pensjonskasser mv. å melde fra til Kredittilsynet hvis foretaket har betalingsvansker. Det skal meldes fra hvis det er grunn til å frykte at:

- det vil kunne oppstå svikt i institusjonens evne til å oppfylle sine forpliktelser etter hvert som de forfaller
- institusjonen ikke vil kunne oppfylle minstekravene til ansvarlig kapital eller andre soliditets- og sikkerhetskrav fastsatt i lov eller forskrift
- det er intrådt forhold som kan medføre alvorlig til-litssvikt eller tap som vesentlig vil svekke eller true soliditeten

Både styret, daglig leder og revisor har plikt, hver for seg, til å melde fra.

Banksikringsloven beskriver nærmere Kredittilsynets myndighet og gir regler for gjennomføring av offentlig administrasjon av banker.

Forsikring og pensjon

Regulering og tilsyn er viktig for å sikre kundenes kortsiktige og langsiktige rettigheter knyttet til forsikrings- og pensjonskontrakter, og for å skape allmenn tillit til markedet. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at selskapene er solide og risikobeviste, og at de har god styring og kontroll. Forsikringsformidling er også omfattet av tilsynet.

Virkninger av finanskrisen

2007 og 2008 var preget av uro og krise i internasjonale finansmarkeder. I løpet av høsten 2008 kom det tydelige tegn på at uroen i finansmarkedene smittet over på realøkonomien, og store deler av vestlig økonomi var i resesjon. Prognosene for veksten i norsk og internasjonal økonomi for 2009 ble vesentlig redusert. Finansuroen har bidratt til nedgang i aksjemarkedene, svært volatile rentemarkeder og stor usikkerhet knyttet til utviklingen i næringssektorsmarkedet. Særlig i andre halvår var markedsutviklingen negativ, med kraftig fall i aksje- og rentemarkedene, og nedgang i priser på næringssektorsmarkeder.

Den internasjonale finansuroen påvirket livsforsikringssektorens og pensjonskassenes resultater, i første rekke gjennom det sterke fallet i aksjemarkedene. Dette førte til reduksjon i finansinntektene, og svakere resultater. Også skadeforsikringssektorens hadde betydelig nedgang i finansinntektene i 2008, men den forsikringsmessige virksomheten viste samtidig bedring.

Som følge av markedsutviklingen foretok livsforsikringssektorens og pensjonskassene gjennom 2008 gradvise tilpasninger av aksjerisikoen i balansen. Dette førte til at aksjeandelen ble redusert i mange selskaper, i hovedsak i form av nedsalg, og de frigjorte midlene ble plassert i rentepapirer. Den lave aksjeandelen førte til at mange av

selskapene ble mindre utsatt for videre fall i aksjemarkedene, men samtidig vil muligheten til å bygge opp nye reserver bli begrenset. Enkelte livsforsikringssektorer og flere pensjonskasser forsøkte å begrense salg av aksjer gjennom å hente inn ny kapital. Den nye balansesammensetningen innebærer likevel generelt at mange av livsforsikringssektorens og pensjonskassenes risiko framover i hovedsak er knyttet til utviklingen i eiendoms- og rentemarkedene.

De fleste livsforsikringssektorens og pensjonskassene har nå en stor beholdning av rentepapirer, samtidig som de har en lovpålagt garantert avkastning til kundene. Et vedvarende lavt rentenivå vil derfor være en betydelig utfordring framover.

I 2007 oppjusterte selskapene sine verddivurderinger av eiendomsporteføljen. Verdiene ble noe nedskrevet i 2008, men ytterligere nedskrivninger må forventes i lys av markedsutviklingen.

De svake resultatene i livsforsikringssektorens gjør at en stor del av tilleggsavsetningene vil måtte benyttes for å dekke rentegarantien overfor kundene. I tillegg ble kursreguleringsfondene tømt i 2008, slik at selskapene gikk inn i 2009 med lave buffere.

Tilsyn og overvåking

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for et løpende likviditets- og soliditetstilsyn med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Kredittilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Det utarbeides kvartalsvise rapporter av lønnsomhet, soliditet og balansesammensetning i livsforsikringssektorer og skadeforsikringssektorer, mens rapporter for pensjonskasser utarbeides halvårlig. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene. Samlede vurderinger av situasjonen og ulike risikoen for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder, publiseres i rapporten *Tilstanden i finansmarkedet 2008*.

Fra og med 2008 har samtlige forsikringssektorer, med enkelte unntak, og de største pensjonskassene rapportert stresstester til Kredittilsynet kvartalsvis. Som følge av nedgangen i aksjemarkedene og stor usikkerhet om videre utvikling, har selskapene også rapportert ekstraordinære stresstester til Kredittilsynet i perioden.

Etter kollapsen i Lehman Brothers i september ba Kredittilsynet om informasjon fra livsforsikringssektorens, de største skadeforsikringssektorens og de største pensjonskassene om deres eksponering overfor utenlandske finansinstitusjoner. Hensikten med denne kartleggingen var å få et bilde av hvilke norske forsikringssektorer og pensjonskasser som ville bli berørt dersom en ny stor utenlandsk finansinstitusjon skulle bli slått konkurs eller få alvorlige problemer.

Kredittilsynet hadde også en særlig oppfølging av resultatene i tredje kvartal 2008, og alle forsikringssektorens ble bedt om gi en vurdering av den finansielle situasjonen i forkant av at resultatene for tredje kvartal ble offentliggjort. Kredittilsynet ba selskapene gi en kort vurdering av sin egen finansielle situasjon, og redegjøre for eventuelle problemer som ville påvirke resultatene spesielt i lys av situasjonen i markedene.

Kredittilsynet hadde også jevnlig møter med de største livsforsikringssektorens i forbindelse med regnskapsavleggelsene i 2008. Temaene var risikobildet og regnskapsresultater.

Endringer i innrapportering fra foretak under tilsyn

Et viktig grunnlag for tilsyn og analyse er den regelmessige innrapporteringen fra foretakene selv. På forsikrings- og pensjonsområdet ble det i 2008 gjennomført større endringer i innrapporteringen. Endringene for forsikringsselskapene krevde ressurser både fra foretak under tilsyn og fra Kredittilsynet. I 2008 ble det også lagt til rette for rapportering fra pensjonskasser i samme system som rapporteringen fra forsikringsselskaper. Rapportering fra forsikringsformidlere ble lagt om i 2007, men tilretteleggingen skjedde i stor grad i 2008. Den nye rapporteringen fra pensjonskasser og forsikringsformidlere foretas gjennom Altinn.

Oppfølging av soliditetsregelverket

Stresstester

Finansdepartementet fastsatte 17. desember 2007 forskrift om livs-forsikringsselskapers og pensjonsforetaks kapitalforvaltning og forskrift om skadeforsikringsselskapers kapitalforvaltning. Kapitalforvaltningsforskriftene utvider i all hovedsak forsikringsselskapenes og pensjonsforetakenes handlingsrom for forvaltning av eiendeler som skal dekke de forsikringsmessige forpliktelsene. Forskriftenes krav til systemer for styring og kontroll er derfor skjerpet for å sikre forsvarlig kapitalforvaltning. Et viktig element i dette er krav om stresstester.

Kredittilsynet har samtidig utviklet ny tilsynsmetodikk blant annet for å forbedre overvåkingen av forsikringsselskapenes og pensjonsforetakenes soliditet. Den skal også synliggjøre hva Kredittilsynet vektlegger i vurderingen av foretakenes styrings- og kontrollsystemer.

Kredittilsynet fastsatte 22. februar 2008 forskrift om rapportering av stresstester for forsikringsselskaper og pensjonsforetak. Alle forsikringsselskaper og de tre største pensjonskassene rapporterer kvartalsvis. Kredittilsynet understreker at det ikke skal utledes konkrete kapitaldeknings- eller plasseringsbegrensninger fra denne rapporteringen. Formålet er å gi Kredittilsynet et bedre grunnlag for å overvåke selskapenes soliditet. Rapporteringen vil også være en viktig del av forberedelsene til nytt solvensregelverk (Solvens II).

Undersøkelse av pensjonsforetakenes bufferkapitalsituasjon

Kredittilsynet ba i september 2008 pensjonsforetakene sende inn sine seneste utførte stresstester. Tre foretak ble fulgt opp fordi de ikke oppfylte minstekravet til kapitaldekning. Drøyt 20 foretak ble kontaktet fordi Kredittilsynet anså at det var en betydelig risiko for at de ikke kunne oppfylle soliditetskravet i nær framtid. I oktober ble det sendt ut et likelydende brev om stresstestene. Foretakene ble minnet om varslingsplikten dersom det var grunn til å frykte at foretaket ikke lenger ville oppfylle minstekravene til ansvarlig kapital. I oktober var om lag 25 prosent av pensjonsforetakene i en soliditetssituasjon der de enten ikke oppfylte minstekravet til kapitaldekning, eller der Kredittilsynet antok at det var stor risiko for at de ikke kunne oppfylle soliditetskravet i nær framtid. Kredittilsynet har løpende dialog med disse foretakene, og mange har fått, eller vil få kapitalinnskudd slik at de igjen vil oppfylle kapitaldekningskravet. Flere pensjonsforetak vil likevel kunne ha problemer med å oppfylle minstekravet. Det er neppe grunn til å regne med at særlig mange pensjonsforetak vil oppnå overskudd av betydning i 2008. En del pensjonsforetak vil være i en situasjon hvor bufferne til å tåle eventuelle framtidige tap er lave.

Stedlig tilsyn

Kredittilsynet følger utviklingen i forsikringsselskapene gjennom stedlig tilsyn, stresstester og analyser. Det blir gjennomført vurderinger av risikoen for konkurs, styring og kontroll i de største forsikringsselskapene.

I utvelgelsen av foretak som skal følges opp med stedlig tilsyn, anvendes risikobasert tilsynsmetodikk basert på internasjonale tilsynsstandarder. I 2008 ble det gjennomført stedlig tilsyn i fire skadeforsikringsselskaper, fire livsforsikringsselskaper, seks pensjonsforetak og fem forsikringsformidlere.

Totalt sett økte tallet på stedlige tilsyn betydelig fra 2007 til 2008. Den negative utviklingen i verdipapirmarkedet førte imidlertid til at inspeksjonsaktiviteten ble noe nedprioritert i andre halvår. Det var nødvendig å bruke mer ressurser på undersøkelser og følge opp enkeltinstitusjoner der effektene var særlig store.

Forvaltning

Konsesjonssaker

Kredittilsynet forbereder flere konsesjonssaker og dispensasjoner for Finansdepartementet. I tillegg er Finansdepartementet klageinstans for saker som er avgjort i Kredittilsynet. Informasjon om enkeltsakene blir publisert både på Finansdepartementets og Kredittilsynets nettsteder. Det ble gitt følgende tillatelser i 2008:

- DnB NOR Skadeforsikring AS fikk tillatelse til å drive skadeforsikringsvirksomhet.
- Netfonds Livsforsikring AS fikk tillatelse til å overta individuell livrenteforsikring og individuell pensjonsforsikring.
- Gabler & Partners AS fikk tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet. Foretaket skiftet navn til Norske Folk Pensjonsforsikring ASA.

Forsikringsvirksomhetsloven innførte konsesjonsplikt for pensjonskasser fra 1. januar 2008. Ved utgangen av 2008 hadde Kredittilsynet gitt konsesjon til 103 pensjonskasser.

Drammen Kommunale Pensjonskasse klagde på et vedtak om ikke å godkjenne pensjonskassens vedtekter. Klagen ble oversendt Finansdepartementet for videre klagebehandling. Utfallet har interesse for flere, og etter ønske fra noen pensjonskasser ble deres søknader stilt i bero til departementet har avgjort klagen. De helseforetakene som hadde vært en del av Buskerud fylkeskommunale pensjonskasse fra tiden før helsereformen, ble etter en langvarig prosess enige med Buskerud fylkeskommune om å tre ut fra pensjonskassen.

En oversikt over foretak som har konsesjon, finnes i registeret på Kredittilsynets nettsted. Kredittilsynet behandler også konsesjoner for å drive som forsikringsformidlingsforetak. I 2008 fikk 11 slike foretak konsesjon. Av disse var seks forsikringsmeglings- og gjenforsikringsmeglingsforetak og fem var forsikringsagentforetak. Flere norske forsikringsformidlingsforetak søkte i 2008 om etablering av filial i utlandet. Videre ble det behandlet flere hundre meldinger om grensekryssende virksomhet inn i Norge fra andre EØS-stater. Etter en ny vurdering kan dessuten utenlandske forsikringselskaper med hovedsete i EØS, og som har etablert forretningssted i Norge, benytte det samme systemet for registrering av agenter som norske forsikringselskaper, det vil si føre et eget agentregister.

Grunnlagsrenten i livsforsikring

Kredittilsynet skal av soliditetsmessige årsaker fastsette den høyeste rentesatsen som livsforsikringsselskaper og pensjonskasser kan benytte ved beregning av premier og forsikringsmessige avsetninger. Det er det enkelte selskapets ansvar å benytte en forsvarlig beregningsrente.

Fra og med 1. januar 2006 ble den maksimale grunnlagsrenten senket til 2,75 prosent for nye livsforsikringskontrakter. Renten for ny oppptjening på allerede etablerte kollektive pensjonsordninger er på tre prosent. Disse satsene ble vurdert både i 2007 og 2008, men er holdt uendret.

Opplysningsplikt ved fornyelse av forsikringsavtaler

En undersøkelse Kredittilsynet gjennomførte våren 2008, viste at skadeforsikringsselskapene stort sett overholder opplysningsplikten overfor forsikringstakere ved fornyelse av forsikringsavtaler. Forsikringstakere får tilstrekkelig informasjon i tide slik at de har mulighet til å vurdere fornyelsen av sine forsikringsavtaler. Undersøkelsen har medvirket til at selskapene gikk gjennom rutiner og praktisering av opplysningsplikten.

Forsikringsklagenemnda

Klagenemnda for forsikringsmeglingsvirksomhet og gjenforsikringsmeglingsvirksomhet ble opprettet 1. desember 2007. Nemnda behandler tvister som har oppstått mellom oppdragsgiver og megler. Privatpersoner eller foretak som bruker megler av forsikring og/eller gjenforsikring, kan klage på megleren sin om utførelsen av megleroppdraget. Kredittilsynet er sekretariat for klagenemnda. Generelle bestemmelser om klagenemnda er offentliggjort på Kredittilsynets og Norske Forsikringsmeglernes Forenings nettsteder. Det kom ingen klager til nemnda i 2008.

Kontroll med pensjonsordninger etter pensjonslovgivningen

En arbeidsgruppe utarbeidet forslag til kontrollrutiner for pensjonsordninger som tilbys av utenlandske foretak. Finansdepartementet har bedt Kredittilsynet om merknader til rapporten. Kredittilsynet mener at en kontrollrutine bør legges til skattemyndighetene. Tilsynet har anbefalt at dersom man skal basere tilsyn på en form for erklæring, bør det stilles krav om at foretakene i vedlegg til selvangivelsen bekrefter at foretakets pensjonsordning fullt ut tilfredsstiller vilkårene i foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven.

Regelverksutvikling

Oppfølging av ny forsikringslov

Ny forsikringslov trådte i kraft i juli 2006, men lovens kapittel 7 om pensjonskasser og kapittel 9 om kollektiv og individuell livsforsikring trådte først i kraft 1. januar 2008. De nye reglene innebærer at livsforsikringsselskapene og pensjonskassene blant annet er underlagt nye regler om prising av produktene, krav om oppdeling av forvaltningskapitalen mellom eiere og kunder samt nye regler om fordeling av overskudd.

I 2008 forberedte Kredittilsynet flere nye forskrifter til forsikringsloven. Disse er kort omtalt nedenfor. Endringer i årsregnskapsforskriften er omtalt i kapitlet *Regnskapstilsyn*, side 61.

Arbeidet med ny aktuarforskrift

Arbeidet med ny aktuarforskrift ble satt i gang høsten 2008. Forskriften skal tilpasses ny forsikringsvirksomhetslov og Solvens II.

Ny kontoføringsforskrift

Kredittilsynet arbeider med forslag til en ny kontoføringsforskrift innen livsforsikring. Det tas sikte på at en ny forskrift er klar høsten 2009. For 2008 vil det være en overgangsordning med bruk av den gamle forskriften med visse tilpasninger til ny lov.

Oppreservering og nye beregningsgrunnlag i livsforsikringsselskap og pensjonskasser

Livsforsikringsselskapene innførte nye beregningsgrunnlag 1. januar 2008. Utgangspunktet er K2005 som er FNHs nye dødelighetsgrunnlag og sivilstandselementer, som omfatter samboersannsynligheter, som er grunnlaget for nye nettotariffler i kollektiv pensjonsforsikring. Fripolisebestanden utgått fra kollektiv pensjonsforsikring, ble omfattet av overgangen. Bakgrunnen var at K2005 tar utgangspunkt i observert dødelighet i forsikringsbestanden i 1999. Statistisk sentralbyrås dødelighetsstatistikk for årene etter 1999 viser sterkere nedgang i dødeligheten enn det som er lagt til grunn i K2005. Kredittilsynet krevde derfor sikkerhetsmarginer i forhold til K2005 på ti prosent for kvinner og 15 prosent for menn for oppsatte pensjoner og uførepensjonsytelser under utbetaling. Selskapene fikk tillatelse til å bruke overskuddsmidler til oppreservering. De største selskapene tok hele oppreserveringen i 2007.

Godkjenning av nye beregningsgrunnlag og oppreservering for pensjonskasser følger samme spor som i livsforsikringsselskapene. Nær 80 prosent av pensjonskassene fikk godkjent nye beregningsgrunnlag i 2008. Halvparten av disse tok hele oppreserveringen i 2007. Resten går på opptrappingsplan med start senest i 2009.

Kredittilsynet behandlet i 2008 flere kompliserte spørsmål om flytting av pensjonsordninger mellom livsforsikringsselskaper. Enkelte ble sendt på høring i bransjen. Bakgrunnen er at flere store endringer trådte i kraft 1. januar 2008. For det første ble virksomhetsreglene i kapittel 9 i forsikringsvirksomhetsloven iverksatt, slik at årsskiftet ble et skjæringspunkt mellom nye og gamle bestemmelser. For det andre ble nye beregningsgrunnlag innført. For det tredje ble mye av overskuddsmidlene i 2007 brukt til oppreservering.

Norsk Naturskadepool

Finansdepartementet ba i 2007 Kredittilsynet vurdere Norsk Naturskadepools forslag til «illustrasjonsregnskap» for denne forsikringsordningen. Kredittilsynet har ikke sluttet seg til forslaget, og foreslo i juni 2008 at det settes ned en arbeidsgruppe som gjennomgår forhold knyttet til naturskadeordningen generelt. Finansdepartementet har oversendt Kredittilsynets forslag til mandat til Justis- og politidepartementet.

Provisjonsforbud – forsikringsformidling

Fra juli 2008 ble det forbudt for et forsikringsmeglingsforetak å motta provisjon eller annen godtgjørelse for forsikringsformidlingen fra forsikringsgiver. Forbudet er tatt inn i lov om forsikringsformidling. I forsikringsvirksomhetsloven er det et tilsvarende forbud for forsikringsselskapene mot å utbetale provisjon til forsikringsmeglere. Som en overgangsordning, fram til 1. juli 2009, kan forsikringsmeglere motta provisjon på grunnlag av avtaler om provisjon inngått før 1. juli 2008. Forsikringsmeglingsforetak skal påse at godtgjørelse som skal betales for forsikringsformidlingen, blir avtalt med oppdragsgiveren før oppdrag blir utført.

Kapitalforvaltningsforskrift for forsikring

Finansdepartementet fastsatte 17. desember 2007 forskrift om livsforsikringsselskapers og pensjonsforetaks kapitalforvaltning og forskrift om skadeforsikringsselskapers kapitalforvaltning.

Det har kommet mange spørsmål om forståelsen av forskriften. I april 2008 sendte Kredittilsynet et notat til Finansdepartementet med forslag til tekniske og mer substansielle endringer. Saken er fortsatt til behandling hos departementet. I påvente av avklaring har Kredittilsynet gitt en rekke dispensasjoner.

Ny lov om individuell pensjonsordning

Lov om individuell pensjonsordning trådte i kraft i juni 2008. Loven er en direkte oppfølging av pensjonsforliket og vedtaket i Stortinget i april 2007. Ordningen innebærer at det årlig kan innbetales inntil 15 000 kroner til en individuell pensjonsordning med rett til inntektsfradrag og som er basert på at det skal gis rett til alderspensjon. Pensjonsordningen kan i tillegg omfatte forsikringer som dekker innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet og forsikringer som gir rett til uførepensjon eller andre uføreytelser, rett til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer samt rett til barnpensjon.

Arbeid med nytt solvensregelverk for forsikrings-selskaper – Solvens II

Etter flere års forberedelser har EU-kommisjonen foreslått nytt direktiv for solvensregler for forsikringsselskaper (Solvens II). Det er lagt opp til et endelig vedtak i EU av direktivet i april 2009. Kredittilsynet har deltatt i det forberedende arbeidet sammen med de andre forsikringstilsynsmyndighetene i EU/EØS i den europeiske forsikrings- og pensjonstilsynskomiteen (CEIOPS).

Direktivet bygger på samme måte som bankenes kapitaldekningsregelverk (Basel II) på tre pilarer. Pilar 1 inneholder alle kvantitative

soliditetskrav. Pilar 2 inneholder regler for tilsynsmessig kontroll og overvåking. Denne pilaren omfatter også bestemmelser om internkontroll og regler for forsikringsselskapenes egenvurdering av risiko og solvens/soliditet. Pilar 3 inneholder regler om markedsdisiplin, som også omfatter forsikringsselskapenes opplysningsplikt overfor offentligheten og tilsynsmyndighetene.

I 2008 ble det i EU/EØS gjennomført en fjerde undersøkelse om effekten av forslaget til nytt solvensregelverk (Quantitative Impact Study 4 – QIS4). Kredittilsynet var ansvarlig for undersøkelsen fra norsk side, hvor fire norske livsforsikringsselskaper og 16 norske skadeforsikringsselskaper deltok.

Resultatene og kommentarene for de norske selskapene som deltok, er publisert på Kredittilsynets nettsted, der det også er henvisning til en rapport fra CEIOPS.

Det er lagt opp til at en siste konsekvensberegning av nytt regelverk, Quantitative Impact Study 5 (QIS5), skal gjennomføres i 2010.

Direktivforslaget innebærer en fullstendig oppgradering av regelverk knyttet til tilsyn med forsikringsgrupper, og særlig forsikringsgrupper som omfatter selskaper i flere EU/EØS-stater. Det legges opp til en betydelig overføring av tilsynsoppgaver og kompetanse til tilsynsmyndigheten i forsikringsgruppens hjemstat.

Under forutsetning av at tidsplanen holder, vil EU/EØS-landene kunne ta i bruk Solvens II-regelverket første gang for regnskapsåret 2013.

Informasjon og kommunikasjon

I tilsynsvirksomheten legges det stor vekt på god dialog med foretak under tilsyn og bransjeorganisasjoner. I 2008 var det utstrakt kontakt med forsikringsselskapene og pensjonskassene i forbindelse med håndtering av den internasjonale finanskrisen.

Det var også utstrakt kontakt om nye regnskapsregler og tilpasninger i innrapportering til Kredittilsynet. I samarbeid med Statistisk sentralbyrå ble det holdt egne kurs og seminarer om rapportering for forsikringsselskaper og pensjonskasser.

Kredittilsynet holder regelmessig foredrag på kurs og konferanser.

På forsikringsområdet legges det ned betydelige ressurser i internasjonalt arbeid, særlig innenfor EU/EØS. Det legges også ned mye ressurser på å svare på spørreundersøkelser i regi av EU, som skal gi et grunnlag for å vurdere tilpasninger i EU/EØS-regelverk eller tilsynspraksis i EU/EØS-landene.

Verdipapirmarkedet

Det overordnede målet for regulering og tilsyn med verdipapirmarkedet er å sikre en trygg, ordnet og effektiv handel med finansielle instrumenter slik at verdipapirmarkedet kan fungere som kapitalkilde for næringslivet og som grunnlag for investeringsvirksomhet og sparing. Tilsynet omfatter aktørenes finansielle stilling og drift, og at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

Virkninger av finanskrisen

Turbulensen i finansmarkedene preget 2008. Markedene var svært volatile og mange finansaktører var under press. Kredittilsynet fulgte på denne bakgrunnen markedene nøye.

Det sentrale verdipapiroppkjøret og Lehman-konkursens påvirkning på dette

I løpet av helgen 13.–14. september 2008 ble det kjent at den amerikanske investeringsbanken Lehman Brothers hadde søkt konkursbeskyttelse i USA. Lehman Brothers International (Europe) Ltd var fjernmedlem på Oslo Børs og indirekte deltaker i det sentrale verdipapiroppkjøret med DnB NOR Bank ASA som oppgjørsagent. Lehman Brothers var et av medlemmene med størst markedsandel på børsen, og hadde på dette tidspunktet ca. 20 000 handler som ikke var avregnet og gjort opp i verdipapiroppkjøret.

DnB NOR Bank gjorde opp alle Lehman Brothers' matchede kjøps-transaksjoner, det vil si at banken betalte for verdipapirer som ble levert i verdipapiroppkjøret. Børshandler hvor Lehman Brothers hadde solgt og skulle levere verdipapirer, men ikke hadde tilgang til disse papirene, ble ikke gjort opp. Disse handlende ble kansellert av motpartene, som så foretok dekningskjøp i markedet. Handler som var sluttet utenom børs, ble ikke registrert i Verdipapirsentralen av DnB NOR Bank, og dermed heller ikke gjort opp i verdipapiroppkjøret.

DnB NOR Bank hevdet at regelverket for det sentrale verdipapiroppkjøret ikke pålegger banken som oppgjørsagent en leveringsplikt for verdipapirer, noe de andre oppgjørsagentene i verdipapiroppkjøret synes å være enige i. Verdipapirsentralen som operatør av verdipapiroppkjøret er uenig i denne tolkningen. Kredittilsynet hadde tett kontakt med Verdipapirsentralen og fulgte utviklingen i verdipapiroppkjørene.

I etterkant av denne situasjonen ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere framtidig utforming av regelverket som omtaler oppgjørsdeltakernes forpliktelser. Arbeidsgruppen har bred deltakelse fra aktørene i verdipapiroppkjøret. Kredittilsynet har bedt Verdipapirsentralen sørge for at det oppnås en rask avklaring og et omforenet resultat som bidrar til å øke forutsigbarheten i det sentrale verdipapiroppkjøret.

Verdipapirvirksomheten til de islandsk-eide foretakene

Da de tre største bankene på Island fikk akutte problemer høsten 2008, berørte dette i alt sju aktører i det norske verdipapirmarkedet, som var islandsk eller eid fra Island. De norske Glitnir-foretakene og det svenske Glitnir AB kunne fortsette sin virksomhet med børsmedlemskap og direkte eller indirekte deltakelse i det sentrale verdipa-

piroppkjøret. Verdipapirvirksomheten til Glitnir Bank hf. og Landsbanki hf. på Island, og til de norske filialene av Kaupthing Bank hf. og Landsbanki hf. måtte avvikles. Denne virksomheten ble avviklet på en ordnet måte og uten at det oppsto problemer i verdipapirmarkedet som følge av avviklingen. Det sentrale verdipapiroppkjøret ble gjennomført som normalt. Kredittilsynet hadde tett kontakt med Verdipapirsentralen og fulgte utviklingen løpende.

Undersøkelse av verdipapirforetakenes økonomiske evne

Som et ledd i arbeidet med å kartlegge mulige trusler mot verdipapirforetakenes økonomiske evne, ble det i oktober 2008 satt i gang undersøkelser av foretakenes derivathandel i egenkapital-instrumenter. Slike undersøkelser vil Kredittilsynet gjennomføre så lenge markedssituasjonen tilsier det. I alt 23 verdipapirforetak ble undersøkt for å få oversikt over omfanget av derivathandelen og i hvilken grad foretakene hadde eller forventet tap knyttet til denne handelen. Foretakene ble også bedt om å opplyse om de hadde andre sannsynlige tap knyttet til sine kunder.

Flere verdipapirforetak opplyste om at enkelte kunder hadde posisjoner med betydelige urealiserte tap, men opplyste om at de hadde fått stilt tilfredsstillende sikkerhet for disse. I enkelte tilfeller handlet det her om kunder som er små aksjeselskaper og hvor aksjeselskapets hovedeier hadde stilt personlig garanti eller selvskyldnerkausjon. Enkelte av disse aksjeselskapene er kunder hos flere verdipapirforetak og hadde flere posisjoner med store urealiserte tap.

Forbud mot shorthandel

Kredittilsynet gikk 8. oktober 2008 ut med en uttalelse om at shortsalg i finansaksjer inntil videre, på grunn av de ekstraordinære markedsforholdene, var å anse som en urimelig forretningsmetode og derfor forbudt etter verdipapirhandelloven § 3-9. Uttalelsen ble 9. oktober utvidet til også å gjelde grunnfondsbevis notert på Oslo Børs. Uttalelsen hadde sin bakgrunn i at det var indikasjoner på shortsalg fra internasjonale aktører i nærmere bestemte finansaksjer. Forbudet må ses i lys av at internasjonale fond med shortsalgstrategier ble utestengt fra stadig flere markeder på grunn av at en rekke lands myndigheter innførte forbud mot shortsalg. Dermed økte sannsynligheten for at de samme fondene forflyttet seg blant annet til det norske markedet. Kredittilsynet vurderer situasjonen løpende.

Innløsningspress og verdsettelsesproblemer i verdipapirfond, særlig pengemarkedsfond

Svak likviditet i pengemarkedsinstrumenter, særlig fra september 2008, skapte betydelige utfordringer for rentefond, og da spesielt for mange pengemarkedsfond som investerer i kortsiktige rentepapirer.

Verdipapirmarkedet

Store innløsninger kombinert med et vanskelig marked for å verdsette og realisere pengemarkedsinstrumentene, utgjorde en risiko for å måtte suspendere andelseiernes innløsningsrett, enten etter søknad fra forvaltningsselskapene, eller etter pålegg fra Kredittilsynet.

I november 2008 innhentet Kredittilsynet informasjon fra enkelte forvaltningsselskaper om blant annet utviklingen av porteføljesammensetningen for pengemarkedsfond siden årsskiftet. Undersøkelsen viste at pengemarkedsfondene i stor grad har klart å opprettholde en ganske lik porteføljesammensetning over betraktningsperioden. Det er likevel en tendens til at andelen av verdipapirer klassifisert som ansvarlig kapital, i fond som har anledning til å ha slike i porteføljen, hadde økt noe.

Norges Bank ga i november bankene mulighet til å benytte andeler i pengemarkedsfond som pant for lån i Norges Bank. Dette førte til noe mindre innløsningspress og bedre likviditet i enkelte av pengemarkedsfondene.

Markedsatferd

Kredittilsynet hadde, særlig i andre halvår, en skjerpet overvåking av mulige ryktespredninger om finansinstitusjoners finansielle stilling. Slik ryktespredning kan være en skadelig form for markedsmisbruk. Dette gjelder spesielt i en situasjon hvor markedet er sensitivt for slike opplysninger. Kredittilsynet har ikke avdekket konkrete brudd av denne karakter i sin overvåking av markedet.

Verdipapirforetak

Tilsyn og overvåking

Kredittilsynets stedlige tilsyn skal bidra til at foretakene har et bevisst forhold til risiko, og til at et høyt nivå av kundebeskyttelse i verdipapirmarkedet opprettholdes ved å se til at foretakene overholder kravene til god forretningsskikk. Videre skal tilsynet bidra til å ivareta markedets integritet. Det er betydelig variasjon blant verdipapirforetakene, både når det gjelder størrelse, organisering og hvilke investeringstjenester de tilbyr. Kredittilsynet benytter risikobaserte kriterier ved utvelgelse av foretak hvor det skal gjennomføres stedlig tilsyn. Slike kriterier kan være likviditet, kapitaldekning, endringer i inntekter, lønnsomhet, klager fra kunder og mistanke om brudd på god forretningsskikk.

I 2008 ble det gjennomført 15 stedlige tilsyn i verdipapirforetak. I tillegg ble det gjennomført fire IT-tilsyn, det vil si tilsyn spesielt rettet mot verdipapirforetakenes IT-løsninger. Antallet stedlige tilsyn var noe lavere enn målsettingen grunnet kompleksiteten i de gjennomførte tilsynene og omfattende arbeid i forbindelse med konsesjonsinndragninger.

Et viktig aspekt ved stedlige tilsyn i 2008 var å undersøke om foretak som tidligere har drevet konsesjonsfri virksomhet, driver i samsvar med verdipapirhandelloven med tilhørende forskrifter. De stedlige tilsynene var således utelukkende rettet mot rådgivningssegmentet. I første halvår ble tilsynet rettet mot de største foretakene som ble gitt konsesjon i løpet av 2007. I andre halvår ble tilsynet rettet mot de etablerte aktørene samt noen mindre foretak.

Tilsynet med rådgivningssegmentet har blant annet resultert i tre konsesjonsinndragninger. En konsekvens av konsesjonsinndragningene er at aktørene, eller tilsynsenhetene i dette segmentet, har endret atferd. Blant annet er salget av strukturerte produkter blitt kraftig redusert. På grunn av normsettingen og fall i etterspørselen leverte også fem foretak inn konsesjonene sine fordi negativt resultat brakte dem under kravene til ansvarlig kapital. Ett foretak fikk tilbakekalt konsesjonen og flere andre foretak fikk varsel om tilbakekall på grunn av samme forhold.

Kredittilsynet har lagt vekt på å ansvarliggjøre ledelsen i foretakene med hensyn til produktvalg og produktsammensetning, for å minimere de interessemotsetningene som eksisterer i virksomheten. Kredittilsynet forventer at foretakene i dette segmentet har klare retningslinjer for hvilke produktsammensetninger som kan selges til nærmere definerte kundesegmenter, og at avvik fra slike retningslinjer dokumenteres nøye.

Kredittilsynet vil i framtiden vurdere å innhente informasjon om hvilke produkter som selges, samt fortjenestemarginen på disse som en del av den ordinære rapporteringsplikten fra rådgivningsforetakene. Kredittilsynet følger foretakene tett gjennom dokumentbasert tilsyn, der også enkelte foretak har fått pålegg om hyppigere rapportering enn vanlig.

Tilbakekall av Glitnir Privatøkonomi AS' tillatelser til å yte investeringstjenester

Etter å ha gjennomført stedlig tilsyn i Glitnir Privatøkonomi AS, varslet Kredittilsynet 10. mars 2008 foretaket om at tillatelser til å yte investeringstjenester etter verdipapirhandelloven kunne bli trukket tilbake. Begrunnelsen for forhåndsvarslet var at foretaket etter Kredittilsynets foreløpige vurdering hadde foretatt alvorlige og systematiske brudd på reglene om god forretningsskikk ved utførelsen av investeringstjenester til sine kunder. Det ble avdekket at Glitnir Privatøkonomi AS' virksomhet i hovedsak hadde vært innrettet på å selge produkter med høyest mulig inntjening for foretaket, ikke å ivareta kundenes interesser når det gjelder risiko og forventet avkastning. Kostnadselementene i produktene som ble solgt, var gjennomgående så høye at kundenes mulighet til å oppnå sine investeringsmål var vesentlig redusert. I tillegg var råd om å ta opp lån i egen bolig for å finansiere de foreslåtte investeringene et gjennomgående trekk i den rådgivningen som ble avdekket. På bakgrunn av forhåndsvarslet valgte foretaket selv å levere inn sine tillatelser 11. april 2008.

Tilbakekall av Caveo ASAs og Totalvekst ASAs tillatelser til å yte investeringstjenester

Kredittilsynet vedtok å tilbakekalle Caveo ASAs tillatelse til å yte investeringstjenester 24. juni 2008 og Totalvekst ASAs tillatelse 26. juni. Bakgrunnen for vedtakene var at Kredittilsynet under stedlige tilsyn hadde avdekket at foretakene nesten utelukkende hadde anbefalt produkter med høy inntjening for foretakene og kunderådgiverne. Videre ble vedtakene begrunnet med at foretakene hadde unnlatt å ta hensyn til kundenes interesser ved å anbefale og selge finansielle instrumenter som var uforholdsmessig kostbare, med uegnet sammensetning og begrenset likviditet. Kredittilsynet fant at foretakene på denne måten hadde foretatt alvorlige og systema-

tiske brudd på reglene om god forretningsskikk ved utførelsen av investeringstjenester til sine kunder.

Caveo ASA og Totalvekst ASA (som senere skiftet navn til Josef K. AS) påklaget Kredittilsynets vedtak til Finansdepartementet. Vedtakene ble gitt oppsettende virkning i henhold til forvaltningsloven. Finansdepartementet avsto 19. januar 2009 klagen fra Totalvekst ASA, og 5. februar 2009 avsto departementet klagen fra Caveo ASA. I vedtakene presiserer Finansdepartementet på enkelte punkter hva som ligger i kravet til god forretningsskikk, men slutter seg i det vesentlige til Kredittilsynets vurderinger av de faktiske forhold, og at dette representerer brudd på kravet til god forretningsskikk.

Udekket shortsalg i Tandberg Data ASA

Kredittilsynet avdekket gjennom undersøkelser at en rekke verdipapirforetak i perioden mars/april 2008 utførte udekkede shortsalg i Tandberg Data-aksjen i strid med verdipapirhandelloven § 10-4. Bestemmelsens primærformål er å forhindre at verdipapirforetak kommer i en situasjon hvor de ikke kan gjøre opp i henhold til avtaler. Det ble sendt en foreløpig rapport til ni norske foretak, og fire av disse ble varslet om mulig pålegg om retting i medhold av verdipapirhandelloven § 15-7 første ledd. Foretakene som sto bak de mest alvorlige bruddene, gjennomførte deretter en rekke adekvate tiltak. Tiltakene i de ulike verdipapirforetakene omfattet blant annet utelukkelse av kunder som hadde handlet udekket i Tandberg Data, styrking av faktisk ledelse, advarsel til meglere som var involvert i gjennomføringen av transaksjonene, innføring av nye rutiner og instruksjer, økt vekt på identifisering av ekstraordinære markedsituasjoner, samt anskaffelse av nye overvåkingssystemer. Alle de ni verdipapirforetakene mottok kritikk i de endelige merknadene fra Kredittilsynet.

Forvaltning

Konsesjonsbehandling

Verdipapirhandelloven som trådte i kraft i 2007, innebar at en rekke nye foretak per 1. november 2007 måtte ha konsesjon til å yte investeringstjenester, blant annet investeringsrådgivning. I medhold av overgangsregler ble fristen for kravet til konsesjon for kredittinstitusjoner utsatt til 1. mai 2008. Kredittilsynet varslet at søknader som ble mottatt før 1. februar 2008, ville bli avgjort innen 1. mai 2008. Samtlige saker som ble mottatt innen søknadsfristen, ble avgjort innen fristen.

Utvidelsen av konsesjonsplikten førte til at Kredittilsynet også i 2008 mottok et betydelig antall søknader om konsesjon til å yte investeringstjenester. Det ble gitt 38 tillatelser til nye verdipapirforetak, åtte av disse var sparebanker. I tillegg ble det i løpet av året tildelt fem tillatelser til eksisterende verdipapirforetak til å yte nye investeringstjenester (utvidede konsesjoner).

Arbeidet med konsesjonssaker omfattet også sju søknader hvor saksbehandlingen ble avsluttet ved at søknaden ble avvist, avslått eller trukket tilbake. Totalt ble det ferdigbehandlet 38 søknader om konsesjon i 2007.

Verdipapirmarkedet

Tabell 11: Verdipapirforetak

	2006	2007	2008
Foretak med konsesjon	85	132	154
Filialer av utenlandske foretak	9	10	13
Nye foretak med konsesjon	15	58	38
Foretak som har levert inn / blitt fratatt konsesjon	5	9	16

Vurdering av egnethet for ledelsen i verdipapirforetak

Også i 2008 ble det gjennomført et betydelig antall egnethetsvurderinger, både i forbindelse med behandlingen av søknader om tillatelser, og ved etterfølgende endringer i ledelsen. I første halvår gjennomførte Kredittilsynet 40 samtaler med personer som var utpekt som faktiske ledere for tjenestene investeringsrådgivning og ordrefremidling, eller som ledere av filialer. Mange av samtalene ble avholdt med ledere av de ti sparebankene som fikk tillatelser til å yte investerings-tjenester per 30. april 2008. Samtalene ble avholdt i de sakene hvor Kredittilsynet på bakgrunn av den skriftlige dokumentasjonen var i tvil om egnethetskravene var oppfylt, og hvor samtalene ga et bedre grunnlag for vurderingen.

Som forvaltningsorgan har Kredittilsynet plikt til å opplyse om sakene så langt som mulig før vedtak om tillatelser blir truffet. I henhold til god forvaltningsskikk bør forvaltningsorganet vurdere om muntlige opplysninger skal innhentes hvor en skriftlig dokumentasjon gir svakt faktisk grunnlag for en avgjørelse.

Praksisen med samtaler i forbindelse med prøving av kravene til egnethet ble innstilt som følge av uttalelser fra Finansdepartementet knyttet til en klagesak i juli 2008. Egnethetsvurderinger av faktiske ledere blir nå i alle typer saker kun foretatt på bakgrunn av den skriftlige dokumentasjonen. Kredittilsynet ser at behovet for slike samtaler er avtakende, blant annet fordi antallet konsesjonssøknader er sterkt redusert sammenlignet med 2007 da den nye verdipapirhandelloven trådte i kraft.

Terra Securities ASAs rådgivning til kommuner – spørsmål om vinningsavståelse

Kredittilsynet ga ikke pålegg om vinningsavståelse etter verdipapirhandelloven i forbindelse med Terra Securities ASAs rådgivning til kommunene Narvik, Rana, Hemnes, Hattfjelldal, Vik, Bremanger, Haugesund og Kvinesdal. Kommunene hadde anmodet om at det ble gitt pålegg om vinningsavståelse med et beløp på 120 millioner kroner med tillegg av renter. Etter kommunenes vurdering oppnådde

Terra Securities ASA i perioden 2004–2007 vinning i denne størrelsesorden fra rådgivningen til de åtte kommunene.

Kredittilsynets primær oppgaver i forbindelse med de alvorlige brudene på god forretningsskikk som ble avdekket i november 2007, ble ansett for løst i og med den prosessen som ledet til at virksomheten opphørte og tillatelsene ble kalt tilbake. Håndhevelsen av verdipapir-lovgivningen med sikte på å sikre tilliten til verdipapirmarkedet, ble ansett ivaretatt ved at Terra Securities ASAs tillatelser ble kalt tilbake. Slik saken framsto, ville et pålegg om vinningsavståelse etter Kredittilsynets vurdering ikke ha hatt særlig stor allmennpreventiv effekt. Heller ikke hensynet til en effektiv håndhevelse av regelverket tilsa at man i denne saken burde prioritere arbeid med å forfølge en sak om vinningsavståelse. Det ble også lagt noe vekt på at et krav om vinningsavståelse sannsynligvis ville redusere dividendeutbetalingene til de uprioriterte kreditorene, og at man måtte regne med en ressurskrevende behandling i rettsapparatet og utvidede undersøkelser i Kredittilsynet. Kredittilsynet valgte å ikke forfølge saken videre, uten noen fullstendig realitetsbehandling av om vilkårene for vinningsavståelse var oppfylt.

Regelverksutvikling

Sammensatte produkter

Forskrifter om opplysningsplikt ved tilbud om kjøp av sammensatte produkter er endret. Endringene innebærer at en rekke av bestemmelsene om investorbeskyttelse i verdipapirregelverket vil gjelde for finansinstitusjoner når disse forestår salg av og gir råd om innskuddsbaserte sammensatte produkter, blant annet bankinnskudd med aksjeavkastning. Se også omtale i kapitlet *Bank og finans*, side 36 og 37.

Ansattes egenhandel

Ny verdipapirhandellov omfatter bestemmelser om ansattes egenhandel. Finansdepartementet kan fastsette forskrift der det gjøres unntak fra kravene om ansattes egenhandel og fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen om tilknyttede agenter, samt gi nærmere regler om tilknyttede agenter og deres virksomhet. Kredittilsynet har på oppdrag fra Finansdepartementet utarbeidet utkast til forskriftsbestemmelser. Forslagene er sendt på høring av Finansdepartementet.

Transaksjonsrapportering

Verdipapirforetakene er fra 1. november 2008 forpliktet til å rapportere om transaksjoner i finansielle instrumenter notert på regulert marked til Kredittilsynets transaksjonsrapporteringssystem (TRS). Rapporteringsplikten gjelder både transaksjoner som verdipapirforetak utfører for egen og kunders regning, og gjelder uavhengig av om transaksjonene utføres på eller utenfor regulert marked. Plikten er foreløpig bare satt i kraft for instrumenter som er identifisert ved ISIN-kode. Kredittilsynets transaksjonsrapporteringssystem var tilgjengelig for å motta transaksjonsrapporter fra 1. oktober 2008.

Transaksjonsrapporteringssystemet som Kredittilsynet benytter, er utviklet av Finansinspektionen i Sverige i samarbeid med de øvrige nordiske landene og Litauen. I 2008 deltok representanter fra Kredittilsynet i ulike fora om transaksjonsrapportering på nordisk og europeisk nivå. Samarbeidet fortsetter i 2009, blant annet med videreutvikling av funksjonalitet i TRS.

På bakgrunn av anbudskonkurranse valgte Kredittilsynet våren 2008 Verdipapirsentralen ASA (VPS) som ekstern leverandør til å drifte systemet.

Informasjon og kommunikasjon

Som tidligere år arrangerte Kredittilsynet i 2008 to informasjonsseminarer for verdipapirforetakene i samarbeid med Oslo Børs. Sentrale temaer var rådgivning ved salg av finansielle instrumenter og transaksjonsrapporteringssystemet. Ut over dette deltok Kredittilsynet på seminarer i regi av bransjeorganisasjonene.

Kredittilsynet har etablert en egen side på Kredittilsynets nettsted med informasjon om nytt regelverk og avgjørelser som tilsynet har fattet i forbindelse med den nye verdipapirhandelloven. På samme måte er det også opprettet en nettside med informasjon om transaksjonsrapporteringssystemet (TRS).

Markedsadvarsler

Kredittilsynet ble også i 2008 gjort oppmerksom på mange utenlandske foretak som henvendte seg til norske investorer med tilbud om å yte finansielle tjenester uten nødvendige tillatelser. Ett forhold er at foretakene ikke har tillatelse, men mer alvorlig er det at de ofte driver med en eller annen form for svindel, slik at personer som overfører penger til foretakene ofte må anse pengene som tapt. Ved å publisere markedsadvarsler på nettstedet og henvise til advarsler gitt av utenlandske tilsynsmyndigheter, samt flere oppslag i mediene, advarte Kredittilsynet mot å handle med slike foretak. På Kredittilsynets nettsted er det også publisert egne informasjonssider om investeringsbedragerier. Her er det gitt råd om hvordan investorer kan beskytte seg mot bedragerne.

Forvaltningsselskaper for verdipapirfond

Tilsyn og overvåking

Ved utgangen av 2008 hadde 22 forvaltningsselskaper for verdipapirfond konsesjon. Av disse hadde ti selskaper tillatelse til å yte investeringstjenesten «aktiv forvaltning av investors portefølje av finansielle instrumenter», jf. verdipapirhandelloven § 2-1 første ledd nr. 4. Sammenlignet med 2007 økte antallet verdipapirfond som forvaltes av forvaltningsselskapene fra 402 til 426.

Kredittilsynets tilsyn med forvaltningsselskapene utøves gjennom både stedlig og dokumentbasert tilsyn. I 2008 ble det ikke gjennomført noen stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Bakgrunnen for dette var at stedlig tilsyn i verdipapirforetak som ved gjennomføringen av MiFID-direktivet i norsk rett ble underlagt ny og omfattende regulering, ble prioritert. I 2008 ble dermed Kredittilsynets tilsyn og overvåking med forvaltningsselskapene hovedsakelig gjennomført på grunnlag av det dokumentbaserte tilsynet.

Rapporteringen fra forvaltningsselskapene er basert på et elektronisk system der selskapene rapporterer kvartalsvis til Kredittilsynet om den økonomiske situasjonen for forvaltningsselskapene og om informasjon som blir gitt om verdipapirfondene. Rapporteringen viste en noe svakere inntjening hos forvaltningsselskapene enn i 2007, men soliditeten er fortsatt tilfredsstillende. Forvaltningsselskapene har plikt gjennom rapporteringen til å opplyse om mulige brudd på investeringsbegrensninger som følger av verdipapirfondloven og fondenes vedtekter. Kredittilsynet registrerte i løpet av 2008 få brudd på investeringsbegrensningsregler og ingen større, alvorlige brudd. I tillegg skal depotmottaker hvert kvartal underrette Kredittilsynet om de forvaltningsselskapene og fondene der depotmottaker eventuelt har avdekket brudd på regelverk. Dette kan for eksempel dreie seg om brudd på plasseringsbegrensninger som gjelder for verdipapirfond i

henhold til fondsvedtekter, og som også forvaltningsselskapene plikter å underrette Kredittilsynet om. Antallet slike rapporter fra depotmottaker er lavt. Depotmottakers plikt til å underrette Kredittilsynet om forvaltningsselskap der det blir avdekket brudd, er et viktig supplement til det dokumentbaserte tilsynet for øvrig.

I begynnelsen av 2008 gjennomførte Kredittilsynet en undersøkelse mot forvaltningsselskapene for å få en oppdatert oversikt over norske verdipapirfonds eksponering mot subprime-lån i det amerikanske markedet per august 2007. Undersøkelsen omfattet også fondenes eksponering i aksjer og rentepapirer utstedt av foretak i finanssektoren, amerikanske finansforetak spesielt og amerikanske foretak generelt. Kartleggingen fulgte opp en tilsvarende undersøkelse som ble gjort i 2007. Resultatet av undersøkelsen viste at norske verdipapirfond i svært liten grad var direkte eksponert mot nevnte risikokategorier.

I løpet av 2008 hadde Kredittilsynet økt oppmerksomhet mot depotmottakerfunksjonen for verdipapirfond. Kredittilsynet har sett behov for å utrede og rettlede depotmottakere om krav som stilles til kontroll og overvåking av forvaltningsselskapers disposisjoner i fond. Kartleggingen var basert på rundskriv 2/2007 fra Kredittilsynet som presiserer depotmottakers ansvar for oppbevaring og kontroll av verdipapirfonds midler. Kredittilsynet har sendt brev til samtlige depotmottakere som det ikke tidligere er holdt særskilt samtale med, der de ble bedt om en beskrivelse av hvordan oppfølgingen av kontrollforpliktelsene er ivaretatt, inkludert organisering og utførelse av kontrolloppgavene. I brevet påpekte Kredittilsynet også depotmottakers plikt til å sende Kredittilsynet en oversikt over forvaltningsselskaper der det ble avdekket brudd på bestemmelsene.

Forvaltning

I 2008 mottok Kredittilsynet fem søknader om tillatelse til å etablere forvaltningsselskap. Samtlige søknader er under behandling. Ingen tillatelser ble tilbakekalt i løpet av året.

Forskrift av 19. desember 2007 om differensiert forvaltningsgodtgjørelse trådte i kraft 1. januar 2008. Differensieringen skal baseres på verdien av den enkelte andelseiers investering i det enkelte fondet,

men prinsippet om at de differensierte rabattsatsene skal gjelde innenfor sine intervaller, er videreført. Dersom forvaltningsselskapene skal kunne benytte seg av adgangen til å differensiere forvaltningsgodtgjørelsen, vil dette måtte reguleres av det enkelte verdipapirfonds vedtekter. Kredittilsynet har ikke registrert at forvaltningsselskapene i stor grad differensierer forvaltningsgodtgjørelsen.

Kredittilsynet har lagt vekt på forvaltningsselskapenes begrensede adgang til låneopptak på vegne av verdipapirfond, og utarbeidet et rundskriv (6/2008) der adgangen til kortsiktig låneopptak presiseres. Rundskrivet omtaler enkelte situasjoner med manglende likviditet i verdipapirfond, der opptak av lån kan være aktuelt. En problemstilling som blir beskrevet, er at et verdipapirfond rent unntaksvis kan ta

opp kortsiktig lån for å forskuttere inngang av midler ved for eksempel en forestående tegning, og på denne måten lånefinansiere kjøp av verdipapirer. En annen presisering i rundskrivet er at det i en ordinær markedssituasjon ikke er adgang til låneopptak på vegne av et verdipapirfond for å kunne imøtekomme innløsningskrav.

Regelverksutvikling

På oppdrag fra Finansdepartementet utredet Kredittilsynet konkurransen og effektiviteten i markedet for verdipapirfond og andre spareprodukter som består av finansielle instrumenter. Dette arbeidet besto i å gjøre en økonomisk analyse av verdipapirfondsmarkedet spesielt og sparemarkedet generelt, identifisere markedssvikt og foreslå eventuell regulering som kan få markedet til å virke mer i tråd med myndighetenes mål om beskyttelse av særlig ikke-profesjonelle investorer.

Spesialfond

I juni 2008 ble det fastsatt endringer i verdipapirfondloven som åpner for etablering av spesialfond. Lovendringen har foreløpig ikke trådt i kraft. På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Kredittilsynet behovet for forskrifter før loven kan settes i kraft. De nye lovbestemmelsene inneholder flere nye forskriftshjemler for spesialfond. Kredittilsynet har foreslått at forskriftshjemplene foreløpig ikke blir tatt i bruk. I stedet for å fastsette generelle regler som skal gjelde for alle typer spesialfond, mener Kredittilsynet at det bør være en mer individuell tilnærming hvor tilsynet kan stille individuelle vilkår knyttet til stadfestelsen av spesialfonds vedtekter. Kredittilsynet foreslo imidlertid i utkast til en egen forskrift om spesialfond enkelte unntak fra gjeldende forskrifter til verdipapirfondloven, blant annet enkelte unntak fra derivatforskriften. Videre ble det foreslått enkelte nye bestemmelser om spesialfond i forskrift om markedsføring av utenlandske verdipapirfond.

Forslag til forskrifter som gjennomfører UCITS-regelverk

Direktiv 85/611/EØF (UCITS-direktivet) med senere endringer regulerer kollektive investeringer gjennom verdipapirfond og er gjennomført i verdipapirfondloven. UCITS-direktivet legger stor vekt på investorbeskyttelse, og sentralt i reguleringen er hvilke typer aktiva

verdipapirfond kan plassere midler i. Direktivet inneholder definisjoner og begreper som relaterer seg til hvilke typer aktiva som utgjør tillatte investeringskategorier. Direktiv 2007/16/EF av 19. mars 2007 er et såkalt gjennomføringsdirektiv fastsatt av EU-kommisjonen som utfyller og klargjør UCITS-direktivet med hensyn til visse definisjoner og begreper, for eksempel definisjonen av omsettelige verdipapirer og pengemarkedsinstrumenter. Kredittilsynet har foreslått at direktiv 2007/16/EF gjennomføres ved en ny forskrift som presiserer verdipapirfonds investeringsområde og gjennom endringer i eksisterende derivatforskrift.

Forvaltningsselskapers adgang til å formidle forsikringsprodukter

Kredittilsynet har på oppdrag fra Finansdepartementet vurdert om verdipapirfondloven bør endres, slik at forvaltningsselskaper for verdipapirfond får adgang til å formidle forsikringsprodukter med andeler i verdipapirfond som underliggende når disse verdipapirfondene er forvaltet av andre forvaltningsselskaper. Kredittilsynet har lagt til grunn at de aktuelle forsikringsproduktene er livsforsikring med særskilt investeringsportefølje eller livsforsikring med investeringsvalg, også kalt fondsforsikring og unit linked-kontrakter. Utgangspunktet er at verdipapirfondloven gir en snever ramme for hva slags virksomhet et forvaltningsselskap for verdipapirfond kan drive med, utover kjernevirksomheten å forvalte verdipapirfond. Hensynet bak virksomhetsbegrensingsreglene er at forvaltningsselskap skal konsentrere seg om kjernevirksomheten og utøve sin kompetanse på verdipapirfondsforvaltning. Kredittilsynets oppfatning er at det ikke synes å være særskilte grunner som taler for at virksomhetsreglene bør endres, og vil derfor ikke anbefale at det åpnes for at forvaltningsselskap for verdipapirfond kan formidle forsikringsprodukter med verdipapirfond som underliggende når disse er forvaltet av andre forvaltningsselskaper.

Informasjon og kommunikasjon

Kredittilsynet har tett kontakt med Verdipapirfondenes Forening (VFF). Kontakten er en viktig kilde til informasjon om problemer og oppgaver i forhold til verdipapirfondmarkedet. Kredittilsynet

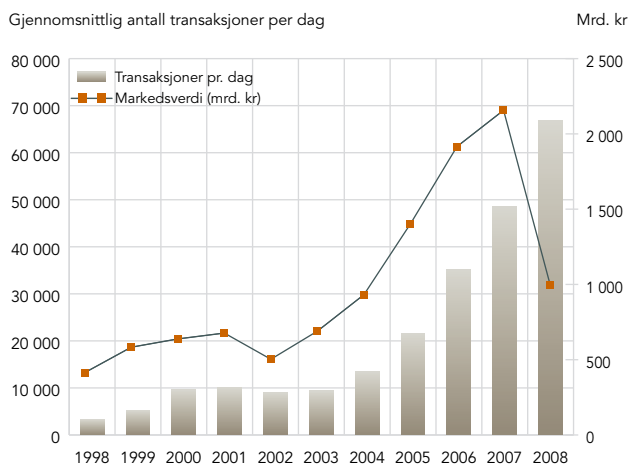
deltok i 2008 på informasjonsseminar hos VFF. Temaet for seminaret var norsk fondsbransjes mulighet for å lykkes i et stadig mer internasjonalt marked.

Markedets infrastruktur

Tilsyn og overvåking

Kredittilsynet har tilsyn med Oslo Børs ASA, Verdipapirsentralen ASA, Oslo Clearing ASA, Nord Pool ASA, Nord Pool Clearing ASA, NOS Clearing ASA, International Maritime Exchange ASA (Imarex) og Fish Pool ASA. Det var tett oppfølging av infrastrukturen i verdipapirmarkedet gjennom hele året. Det ble gjennomført IT-tilsyn hos Oslo Børs ASA. Tilsynet ble iverksatt som følge av de feilene i handelssystemet som førte til at det ikke kunne handles på Oslo Børs verken mandag morgen 2. juni eller store deler av 3. juni.

Figur 4: Markedsverdi og antall transaksjoner per dag ved Oslo Børs

Kilde: Oslo Børs
Tallene fra 2008 inkluderer ikke handel på Oslo Axess.

Prospektkontroll

I henhold til verdipapirhandelloven har Kredittilsynet overordnet tilsynsmyndighet med kontroll av prospekter. Oslo Børs er i forskrift 9. desember 2005 nr. 1423 om gjennomføring av prospektkontrollen tillagt utøvelsen av denne kontrollen. Kredittilsynet har mottatt en skriftlig redegjørelse og bekreftelse fra Oslo Børs på at oppgavene er gjennomført i samsvar med lov, forskrifter og børsens interne retningslinjer og instruksjoner.

Kraftmarkedet og kraftderivatmarkedet

Prisnivået i kraftmarkedet var høyt gjennom 2008 sammenlignet med tidligere år. De viktigste årsakene var innslag av høyere kraftpriser på kontinentet og noe mindre magasinfylling i Norge etter sommeren sammenlignet med normal fyllingsgrad for perioden. Høyere CO₂-kvotepriser i Europa hadde sannsynligvis også innvirkning. Det er usikkert om urolighetene i finansmarkedene har hatt innvirkning på kraft- og kraftderivatprisene, men det ble observert en betydelig nedgang i prisene etter at urolighetene startet. Derivatkontrakter med levering i 2009 kan tilsi at kraftprisene vil ligge noe lavere i 2009 sammenlignet med 2008. Kredittilsynet har siden 2003 hatt et aktivt samarbeid med Konkurransetilsynet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) om tilsyn med kraftmarkedene. Samarbeidet med de to andre tilsynene vil bli videreført.

Fraktderivatmarkedet

Fraktmarkedene er preget av den globale markedssituasjonen. Særlig prisene i tørrlastmarkedet falt til et svært lavt nivå, mens tankmarkedet i noe mindre grad ble berørt, selv om det også her var merkbar prisnedgang. Omsatt volum i det fysiske fraktmarkedet synes å ha falt betydelig og førte til mindre derivatomsetning i disse markedene. Aktørene gjør opp sine handler gjennom oppgjørssentral i betydelig større grad enn før. Dette gjelder både handler i det bilaterale markedet og handler på regulert marked. Samlet sett tyder dette på at aktørene anser at kredittrisikoen i fraktderivatmarkedene er betydelig høyere nå enn før.

Fiskederivatmarkedet

Prisene i fiske- og fiskederivatmarkedet var relativt stabile gjennom 2008, og på et nivå noe over siste del av 2007. Tidlig i 2008 var det to regulerte markeder for fiskederivater i Norge. I løpet av året innstilte FishEx ASA sin virksomhet, slik at det nå er ett regulert marked for fiskederivater i Norge – FishPool ASA. Omsetningsvolumet på FishPool var høyere i 2008 enn foregående år. Sett i forhold til de øvrige varederivatmarkedene var likevel verdiomsetningen i fiskederivatmarkedet svært lav.

Forvaltning

Fusjon mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA

Finansdepartementet godkjente i november 2007 fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA. Kredittilsynet brukte i 2008 betydelige ressurser på oppfølging av de nærmere angitte vilkårene for fusjonen.

Salg av deler av Nord Pool ASAs virksomhet til OMX AB

Nord Pool ASA inngikk 19. desember 2007 en rammeavtale med OMX AB om overdragelse av en vesentlig del av Nord Pool ASAs virksomhet. I løpet av 2008 ble OMX AB gjennom oppkjøp en del av Nasdaq OMX Group Inc. Overdragelsen av Nord Pool ASAs virksomhet omfattet i korthet Nord Pool ASAs heleide oppgjørssentral, Nord Pool Clearing ASA, Nord Pool Consulting AS og et forretningsområde i Nord Pool ASA som utgjør Nord Pool ASAs internasjonale virksomhet.

Etter tilråding fra Kredittilsynet ga Finansdepartementet i oktober 2008 tillatelse til å gjennomføre transaksjonen. Finansdepartementet ga dispensasjon fra eierbegrensningsreglene for oppgjørssentraler og tillatelse til å drive oppgjørsvirksomhet i Norge. Tillatelsen til å drive oppgjørsvirksomhet var foranlediget av at oppgjørsvirksomheten i Nord Pool Clearing ASA, i annen fase av transaksjonen, skal overføres til en norsk filial av OMX Nordic Exchange Stockholm AB. Tillatelsen forutsetter at det etableres et tilfredsstillende tilsynssamarbeid med den svenske Finansinspektionen.

NOS Clearing ASA utvider sin virksomhet

NOS Clearing ASA utvidet i 2008 virksomheten sin til også å være oppgjørssentral for kraftderivater. Kraftoppgjørproduktene i NOS er noe forskjellige fra produktene notert på Nord Pool ASA og gjort opp gjennom Nord Pool Clearing ASA. De nye kraftproduktene skal omsettes på det regulerte markedet Imarex, og Imarex fikk derfor utvidet sin tillatelse til å drive slik virksomhet.

Regelverksutvikling

Gjennom hele 2008 var det betydelig internasjonal virksomhet knyttet til regulering av handel med varederivater og den underliggende fysiske varen. Dette gjelder særlig innenfor EU/EØS, men også på

globalt plan. Kredittilsynet har deltatt i flere av disse arbeidene, og vil også være aktivt med i det videre arbeidet i 2009.

Atferdsreglene i verdipapirmarkedet

Tilsyn og overvåking

Det overordnede målet med tilsyn og overvåking av de generelle atferdsreglene er å bidra til å sikre det norske markedets omdømme og dermed dets funksjon som velfungerende kapitalkilde.

Reglene som omfatter ulovlig innsidehandel, markedsmanipulasjon og tilbørlig informasjonshåndtering er sentrale. Kredittilsynet følger også opp bestemmelser om listeføring, undersøkelsesplikt, forbud mot urimelige forretningsmetoder samt meldepliktig og flaggepliktig verdipapirhandel. Dette innebærer at tilsynsvirksomheten er rettet mot en vid krets: investorer, rådgivere, utstedere av finansielle instrumenter og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene.

Målet er å avdekke og forfølge ulovlige forhold i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for varederivater. Gjennom tilsynsarbeidet er det et mål å tilkjenne overfor potensielle lovbrytere at overtredelse er forbundet med risiko, samt å bidra med andre tiltak som antas å ha en preventiv virkning i forhold til lovovertrødelse.

Kredittilsynet undersøkte i 2008 et stort antall saker, hvorav mange var oversendt fra Oslo Børs. Flere saker ble også rapportert til Kredittilsynet fra verdipapirforetakene. Kredittilsynet initierte også en rekke undersøkelser ut fra egne observasjoner i markedet.

Verdipapirmarkedet

Mange av innsidesakene som Kredittilsynet behandlet, var tidkrevende. På samme måte som i 2007 gjaldt dette særlig saker hvor undersøkelsene måtte rettes mot utlandet. Kredittilsynet benyttet seg flere ganger av samarbeidsavtaler med utenlandske tilsynsmyndigheter i forbindelse med undersøkelsene. På samme måte bisto Kredittilsynet i flere tilfeller utenlandske tilsynsmyndigheter i deres undersøkelser.

Anmeldelser til påtalemyndigheten

I 2008 anmeldte Kredittilsynet fire saker til påtalemyndigheten hvor det forelå skjellig grunn til mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikten. Flere av sakene involverte en rekke personer. Videre ble det anmeldt tre saker om markedsmanipulasjon, ett forhold for brudd på listeføringsplikten, ett forhold for brudd på flaggeplikt og ni forhold for brudd på meldeplikt. For øvrig ga Kredittilsynet på de to sistnevnte områdene flere advarsler ved mindre alvorlige brudd.

En av sakene Kredittilsynet arbeidet med i 2008 som fikk bred omtale i mediene, var Acta-saken. Kredittilsynets undersøkelser ga grunnlag for å mistenke at innsideinformasjon kunne ha vært benyttet i forbindelse med handel i Acta-aksjen og avledende finansielle instrumenter. Saken ble anmeldt til Rogaland politidistrikt.

En annen sak var Kredittilsynets undersøkelser av DnB NOR Markets' handel i norske statsobligasjoner torsdag 9. og fredag 10. oktober, kort tid før regjeringens tiltakspakke for finansnæringen ble offentliggjort søndag 12. oktober. Undersøkelsene ga grunnlag for mistanke om at innsideinformasjon kunne ha vært benyttet i forbindelse med handel i statsobligasjonene. Med sikte på å avklare mistanken, fant Kredittilsynet grunn til å anmelde saken til Økokrim.

Oppfølging av anmeldte saker

Når det gjelder oppfølging av anmeldte forhold, bisto Kredittilsynet også i 2008 Økokrim og politiet i flere saker med deltakelse i politiaksjoner, bistand i gjennomføringen av avhør, gjennomgang av beslag og diverse analyser knyttet til aksjetransaksjoner. For øvrig ble det på forespørsel også ytt bistand til ulike politidistrikter i saker som ikke kom fra Kredittilsynet. Kredittilsynet anser at bistand til påtalemyndigheten for å slutføre saker knyttet til verdipapirkriminalitet er god ressursutnyttelse i forhold til Kredittilsynets overordnede mål.

Foruten samarbeid i enkeltsaker, ble det også i 2008 lagt vekt på utstrakt kontakt mellom Kredittilsynet, Oslo Børs og Økokrim gjen-

nom jevnlig møter og uformell kontakt. Kredittilsynet har også et godt samarbeid med Nord Pool. Målet med samarbeidet er å effektivisere den samlede markedsovervåkingen.

Transaksjonsrapportering

Kredittilsynets tilsynsarbeid vil kunne bli forbedret som følge av etableringen av et system for rapportering av transaksjoner. Det forutsetter at man sikrer kvaliteten på rapporteringen slik at den blir god. Samtidig er det nødvendig med hensiktsmessige verktøy for å kunne analysere innkomne rapporteringer best mulig. Kundeidentifikasjon knyttet til rapporteringen vil gjøre det lettere å kontrollere på tvers av verdipapirforetak. Det antas at informasjon fra Oslo Børs og VPS vil være viktig også framover.

Rettsavgjørelser

- I Oslo tingrett ble en person dømt for brudd på verdipapirhandellovens atferdsbestemmelser. Den domfelte arbeidet som aksjemegler, og overtredelsen skjedde i tilknytning til vedkommendes stilling. Aksjemegleren ble dømt til 75 dagers betinget fengsel og en bot på 40 000 kroner for medvirkning til innsidehandel. Dommen er rettskraftig.
- Oslo tingrett dømte en person som arbeidet som fondsforvalter for overtredelser som var skjedd i tilknytning til vedkommendes stilling. Fondsforvalteren ble funnet skyldig i overtredelse av bestemmelsene om markedsmanipulasjon og god forretningsskikk i verdipapirhandelloven, samt ett tilfelle av trygdebedrageri. Vedkommende ble dømt til seks måneders fengsel, hvorav 120 dager var betinget, samt inndragning av én million kroner. Økokrim anket dommen fra tingretten, anken gjelder straffutmålingen. Borgarting lagmannsrett dømte fondsforvalteren til seks måneders fengsel, hvorav kun 60 dager betinget.
- Borgarting lagmannsrett forkastet anken i en sak der tre personer ble dømt for overtredelse av bestemmelsen om misbruk av innsidehandel, og tingrettens dom ble dermed stående. De tre tiltalte ble dømt til henholdsvis ti, åtte og åtte måneder fengsel. Straffutmålingen ble etter lagmannsrettens behandling anket til Høyesterett, men Høyesterett avviste saken.
- Som en del av det samme sakskomplekset som ble avgjort i punktet over, dømte Nord-Troms tingrett i oktober 2008 to personer for overtredelse av verdipapirhandelloven. De to personene ble dømt til henholdsvis 21 og 30 dager fengsel for å ha handlet aksjer mens de hadde innsideinformasjon. En av de tiltalte ble også dømt til inndragning av ca. 16 000 kroner.

Regelverksutvikling

Også i 2008 ble det arbeidet med å få anvendelige saksbehandlingsregler knyttet til hjemmelen i verdipapirhandelloven som gir Kredittilsynet tilgang på teletrafikkdata, og Finansdepartementet hadde en forskrift på høring. Området er reguleringsmessig krevende etter som hensynet til effektivitet står i et visst spenningsforhold til de personvernmessige hensynene. Det ble holdt flere møter mellom Kredittilsynet og Finansdepartementet i anledning forskriftsarbeidet.

Kredittilsynet arbeidet i første halvdel av 2008 med forslag til nye forskrifter om lydopptak av telefonsamtaler og dokumentasjon av kommunikasjon gjennom andre tekniske kommunikasjonskanaler. Forslag til forskrifter ble oversendt Finansdepartementet, som sendte forslagene på høring.

Kredittilsynet har foreslått at nye bestemmelser som gir unntak fra offentlighetsloven for visse typer atferdssaker regulert av verdipapirhandelloven skal tas inn i loven. Forslaget fremmes i anledning av at ny offentlighetslov, som trådte i kraft 1. januar 2009, ble vedtatt. Forslaget er oversendt Finansdepartementet.

På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Kredittilsynet et forslag om forskrift på området for tilbudspliktig verdipapirhandel. Forslaget ble framsatt av Oslo Børs, og gjaldt tilbudsplikt ved erverv av rettigheter/interesser til aksjer. Kredittilsynet innstilte på at forskriftsforslaget innebar så omfattende endringer at det ikke burde vedtas uten nærmere utredning.

På oppdrag fra Finansdepartementet utarbeidet Kredittilsynet et høringsnotat med forslag om å oppheve kravet i bestemmelsen om meldepliktig verdipapirhandel som pålegger børsnoterte selskaper å melde handler med aksjer i samme konsern. I samme høringsnotat foreslo Kredittilsynet å klargjøre at meldeplikten også omfatter handler i finansielle derivater. Videre ble det foreslått at Kredittilsynet gis hjemmel til å ilegge administrative overtredelsesgebyrer ved brudd på bestemmelsen om meldepliktig verdipapirhandel. Saken er til behandling i Finansdepartementet.

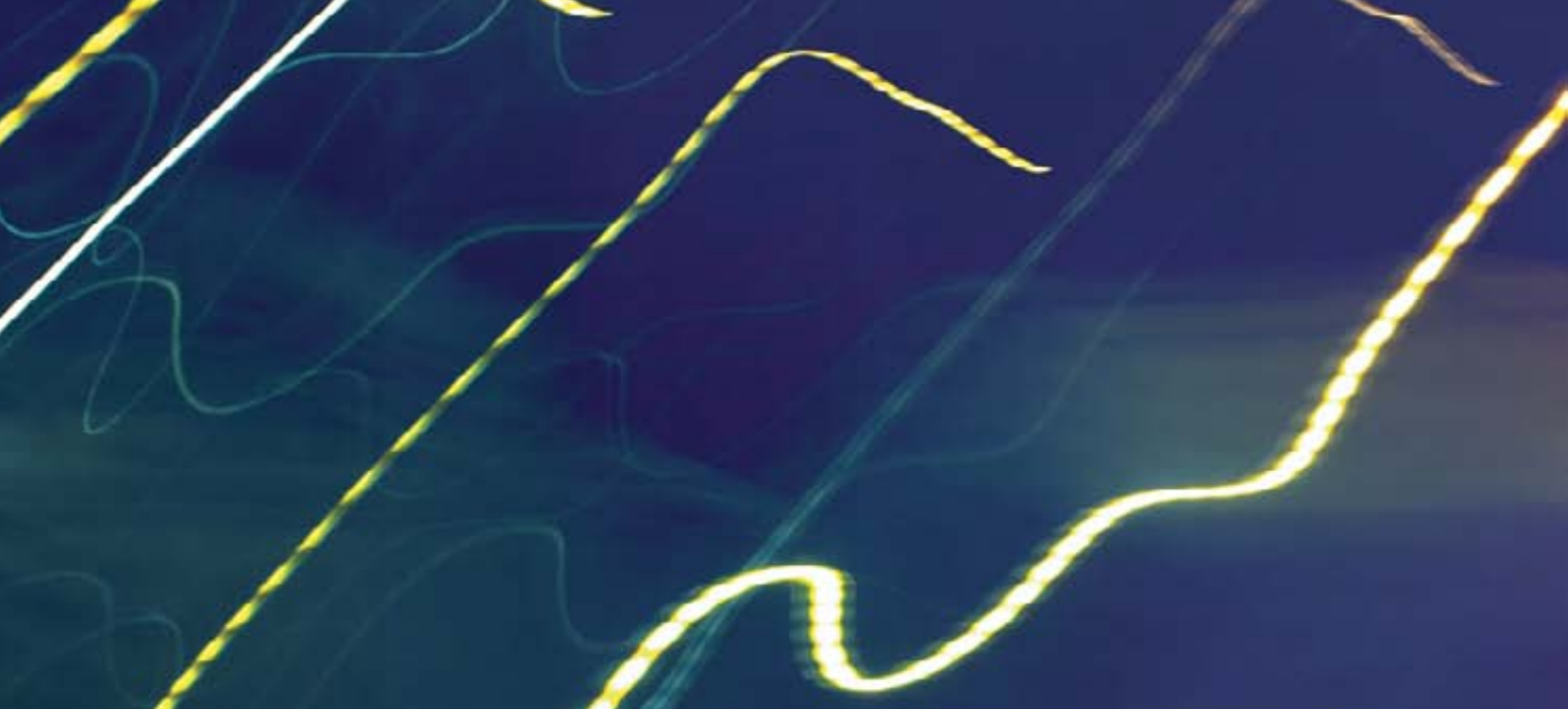
Utredning om endringer i tilsynet med norske markedsplasser som følge av EU-regelverk

Kredittilsynets besluttet i november 2007 at det skulle nedsettes en intern arbeidsgruppe til å utrede hvilke tilsyns- og kontrolloppgaver som i dag er tillagt markedspllassen som Kredittilsynet etter EU-regelverk må eller bør overta, knyttet til atferds- og rapporteringsregelverket i verdipapirmarkedet, inkludert prospektkontrollen. Utredningen omhandler i store trekk tilsynsoppgaver knyttet til utsteders forpliktelser, tilsynet med atferden i verdipapirmarkedet og tilsynet med markedsplasser. Den operative prospektkontrollen foreslås overført til Kredittilsynet innen utgangen av 2010. Utredningsarbeidet ble slutført i 2008, og rapporten ble oversendt Finansdepartementet i november 2008. Finansdepartementet besluttet at rapporten skal sendes på høring.

Informasjon og kommunikasjon

I 2008 ble det arrangert et heldagsseminar om markedsatferd med Oslo Børs og Økokrim, i tillegg til de faste møtene som blir holdt. Utover dette har Kredittilsynet holdt flere foredrag for bransjen, blant annet om de nye reglene som følger av rapporteringsdirektivet og markedsmissbruksdirektivet, og de varslede nye reglene om lydopptakspunkt.

Antallet enkelthenvendelser knyttet til tolknings spørsmål samt andre henvendelser fra advokater, journalister og markedet generelt, økte betraktelig i 2008.

Alle børsnoterte foretak skal benytte de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) når de avlegger konsernregnskap. Kredittilsynet har ansvaret for å se til at dette skjer på riktig måte. Kontrollen omfatter alle norskregistrerte foretak notert på børs, autorisert markeds plass i Norge eller regulert marked i annet EØS-land, samt slike utenlandske foretak som har valgt Kredittilsynet som kompetent myndighet. Kontrollen gjelder også de foretakene som ikke rapporterer etter IFRS. Kontrollen tar for seg foretakenes periodiske rapportering, som årsregnskap på konsern- og selskapsnivå, årsberetning og delårsregnskapene.

Regnskapstilsyn – børsnoterte foretak

Utviklingstrekk

Ved utgangen av 2008 var 276 norske foretak underlagt kontroll. I underkant av 200 var utstedere av aksje- og grunnfondsbevis. Flere utstedere av aksjer og grunnfondsbevis har også utstedt obligasjoner som er notert på Oslo Børs. I løpet av året ble det notert 15 nye utstedere (fem på Oslo Børs og ti på Oslo Axess), og 21 utstedere ble strøket (18 på Oslo Børs og tre på Oslo Axess). Etter den nye verdipapirhandelloven er Norge hjemstat for utstedere fra EØS under visse vilkår. 34 utenlandske foretak har valgt Kredittilsynet som hjem-

land, og kommunikasjonen med de fleste av disse skjer på engelsk. Til sammen er dermed 310 foretak underlagt regnskapskontrollen.

Kredittilsynet er forberedt på at finanskrisen kan føre til økte utfordringer når det gjelder blant annet verdsettelse av foretakenes eandeler og forpliktelser. Tilstrekkelige og presise noteopplysninger er dermed av stor betydning.

Kontroll med finansiell rapportering

Kontrollen omfatter alle norskregistrerte utstedere som er notert på børs eller autorisert markedsplass i Norge, eller i regulert marked i et annet EØS-land. Både utstedere som er notert og utstedere som har søkt om notering, er omfattet. Utenlandske foretak fra andre land i EØS-området som er notert på Oslo Børs, er under kontroll av myndighetene i sine respektive hjemland. Utstedere som er notert på Oslo Børs som ikke er registrert i EØS-området, var fram til 31. desember 2007 ikke omfattet av kontrollordningen. Staten, kommuner og fylkeskommuner omfattes ikke av kontrollen. Det samme gjelder kommunale og interkommunale foretak/selskaper. Statsforetak er imidlertid omfattet av ordningen.

Kontrollen dekker foretakenes periodiske rapportering, det vil si årsregnskapet (både på konsern- og selskapsnivå), årsberetningen og delårsregnskapene, uavhengig av hvilke regnskapsstandarder som er benyttet.

Når det gjelder hvilke foretak som skal velges ut for kontroll, blir det benyttet en kombinasjon av teknikker. Det er etablert en tredelt modell som innebærer at noen foretak blir valgt ut som følge av innrapporteringer, mens andre foretak velges ut på bakgrunn av risikovurderinger. Den risikobaserte analysen blir gjennomført på basis av innrapportering via Altinn. For å sikre at foretakenes finansielle rapportering følges opp, blir alle foretakene også kontrollert innenfor en gitt tidsperiode.

Kredittilsynet gikk i 2008 gjennom hele eller deler av den finansielle rapporteringen til 38 foretak. Kontrollen rettet seg særlig mot utstedere av egenkapitalinstrumenter som aksjer og grunnfondsbevis, mens enkelte av utstederne var obligasjonsutstedere. På bakgrunn av gjennomgangen er ti saker fulgt nærmere opp. Enkelte av disse var ikke avsluttet ved utgangen av året. Det ble i 2008 ikke mottatt melding fra foretakene, deres tillitsvalgte, ledende ansatte eller revisorer om at den finansielle rapporteringen fra utstederen ikke ga et

rettvisende bilde i henhold til bestemmelser i verdipapirhandelloven. Kredittilsynet gikk også gjennom alle børsnoterte foretaks revisjonsberetninger.

Større enkeltsaker

Inntektsføring av intensjonsavtaler i Fast Search & Transfer ASA
Kredittilsynet stilte spørsmål ved prinsippet for inntektsføring i årsregnskapet til Fast Search & Transfer ASA (FAST) for 2006. FAST foretok inntektsføring på tidspunktet for inngåelse av en intensjonsavtale (Memorandum of Understanding – MoU). Varene var levert på tidspunktet for inngåelse av intensjonsavtalen, som også spesifiserte hvilke produkter og tjenester som skulle omfattes. Intensjonsavtalen inneholdt også en klausul om at hvis endelig avtale ikke var inngått innen en fastsatt dato, ville alle forpliktelser etter avtalen bortfalle. Intensjonsavtalen var dermed ikke en bindende avtale. Det ble konkludert med at inntektsføring på tidspunktet for inngåelse av intensjonsavtalen var i strid med IAS 18 *Driftsinntekter*.

Kredittilsynet ble videre gjort kjent med at det ble foretatt interne undersøkelser av andre transaksjoner, og at det var sendt forespørsler til en stor andel av foretakets kunder om å få bekreftet utestående fordringer. Kredittilsynet ble holdt løpende orientert om de interne undersøkelsene.

FAST besluttet i januar 2008 å avlegge nytt regnskap for 2006 på grunn av at det ble avdekket feil i regnskapene for tidligere år. Det rettede 2006-regnskapet ble avlagt i juni 2008. I det rettede regnskapet var inntektsføring av MoU-er korrigert. Det rettede regnskapet ble også korrigert for en rekke andre transaksjoner, og det viste 18 prosent lavere inntekter enn det opprinnelige regnskapet. Mens det opprinnelige regnskapet viste et resultat etter skatt på 3,5 millioner amerikanske dollar, viste det rettede regnskapet et underskudd på 38,1 millioner dollar. Foretakets årsregnskap for 2007 ble også vesentlig endret sammenlignet med kvartalsrapporteringen i 2007.

Kredittilsynet anmeldte FAST i april 2008 for mistanke om brudd på regnskapsloven og bokføringsloven. Saken etterforskes av Økokrim.

Virksomhetssammenslutninger – AGR ASA

Ved gjennomgangen av AGR ASAs årsregnskap for 2006 og delårsregnskap for 2007 stilte Kredittilsynet spørsmål ved foretakets anvendelse av IFRS 3 *Virksomhetssammenslutninger*. Foretaket gjennomførte flere vesentlige oppkjøp i 2006 og i første halvår 2007.

Kredittilsynet stilte blant annet spørsmål om allokering av anskaffelseskost ved to av oppkjøpene. Det forelå betydelige merverdier. Henholdsvis 91 og 86 prosent av merverdiene ble allokert til «goodwill», mens kun ni og 14 prosent ble allokert til andre immaterielle eiendeler. AGR hadde fordelt virksomhetssammenslutningenes

anskaffelseskost ut fra hvilken verdi det overtatte foretakets eiendeler hadde for foretaket. Foretaket hadde på den bakgrunnen ikke allokert verdi blant annet til enkelte kunderelasjoner. I samsvar med IFRS skal den virkelige verdien av immaterielle eiendeler som ikke omsettes i et aktivt marked, fastsettes med utgangspunkt i det beløpet kjøperen ville betalt for eiendelen i en armlengdes transaksjon mellom velinformerte, frivillige parter basert på beste tilgjengelige informasjon. Kredittilsynet konkluderte med at AGRs allokeringer av anskaffelseskost ved de to oppkjøpene ikke var basert på «virkelig verdi» slik det er definert i IFRS 3. Foretaket tok Kredittilsynets vurdering til etterretning. I en fornyet oppkjøpsanalyse av de to foretakene, innarbeidet i foretakets årsregnskap for 2007, ble i overkant av 40 millioner kroner av merverdiene allokert til kunderelasjoner.

Regnskapfaglig ekspertutvalg

En viktig del av Kredittilsynets ressurser er det regnskapfaglige ekspertutvalget. Utvalget ble oppnevnt av Finansdepartementet 13. oktober 2005, med bakgrunn i Innst. O. nr. 17 (2004–2005) fra Finanskomiteen. Kredittilsynet fungerer som sekretariat for ekspertutvalget.

Ekspertutvalget hadde fire møter i 2008, og hadde fire saker til uttalelse eller drøftelse. Enkelte saker ble behandlet flere ganger. Uttalelsene blir kunngjort som en del av de endelige brevene etter hvert som disse blir offentlige. Brevene er tilgjengelige på Kredittilsynets nettsted.

Ekspertutvalget per 31. desember 2008:

Frøystein Gjesdal (leder)
Aase Aa. Lundgaard (nestleder)
Ståle Christensen
Stig Enevoldsen
Bjørgunn Havstein
Erik Mamelund
Signe Moen
Karina Vasstveit Hestås (varamedlem)
Jørgen Ringdal (varamedlem)
Elisabet Sulen (varamedlem)

Regelverksutvikling

Regnskapsregelverket for finansnæringen

Årsregnskapsforskriften for forsikringsselskaper ble gjennom endring av 4. april 2008 i hovedsak tilpasset IFRS, men likevel slik at enkelte valgmuligheter i IFRS ikke tillates. Endringene omfatter ikke kravene til noteopplysninger. Forsikringsselskaper som ikke inngår i børsnoterte konsern, har til en viss grad anledning til å avvike fra innregnings- og målereglene i IFRS. Forskriften er også i hovedsak tilpasset nye virksomhetsregler i livsforsikring, noe som først og fremst har fått konsekvenser for oppstillingsplanene for resultatregnskap og balanse. Kredittilsynet er i gang med å utarbeide veiledning til forskriftsendringene.

Kredittilsynet oversendte et høringsnotat til Finansdepartementet i september 2008 med forslag til endringer i årsregnskapsforskriften for forsikringsselskaper. Endringsforslaget innebærer i hovedsak en tilpasning til IFRS av kravene til noteopplysninger. Videre oversendte Kredittilsynet et høringsnotat til Finansdepartementet i oktober

2008 med forslag til endringer i årsregnskapsforskriften for banker og finansieringsforetak. Endringsforslaget innebærer i hovedsak en tilpasning til forskrift av 28. januar 2008 om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder. Departementet sendte 5. november 2008 notatene på høring.

Kredittilsynet har utarbeidet et utkast til høringsnotat med forslag til endringer i aksjelovene. Endringene tar sikte på at gjennomgående utbytte i konsern behandles likt med tanke på beregning av utbyttegrunnlag i morselskap, uavhengig av om foretaket anvender IFRS eller regler om forenklet anvendelse av IFRS i morselskapets regnskap.

Finanskrisen har forårsaket økt oppmerksomhet om regnskapsreglene internasjonalt og nasjonalt. Kredittilsynet følger de internasjonale diskusjonene, og har som følge av endringene internasjonalt bistått departementet med å vedta endringer i regnskapsreglene for banker som ikke benytter IFRS (innføring av kategorien «holde til forfall»).

Informasjon og kommunikasjon

Informasjon til og kommunikasjon med markedet og viktige brukergrupper er av stor betydning, ikke minst for tilliten i kapitalmarkedet. Informasjonsarbeidet er en kombinasjon av informasjon på Kredittilsynets nettsted, rundskriv, pressemeldinger, seminarer og foredragsvirksomhet samt årsrapportering.

Kredittilsynet offentliggjør også brev til børsnoterte foretak for å vise tilsynets praksis i gjennomgangen av foretakenes finansielle rapportering. Alle endelige brev publiseres på Kredittilsynets nettsted.

Revisjon

Kredittilsynets oppgaver i forhold til revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til lovkravene som gjelder for yrkesgruppen, samt registerføring og tilsyn. Tilsynet omfatter kontroll av at revisor ivaretar sin uavhengighet, og utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen og god revisjonsskikk.

Utviklingstrekk

Revisorbransjen er preget av en strukturell todeling. Noen få store internasjonale revisjonsselskaper har revisjonen av de fleste børsnoterte foretakene, mens et stort antall mindre revisjonsselskaper hovedsakelig har revisjonen av små og mellomstore foretak.

En eventuell utvidelse av unntaket for revisjonsplikt for mindre foretak vil kunne få en betydelig innvirkning på bransjen. Det er også utfordringer knyttet til oppfølgingen av de bransjefastsatte revisjonsstandardene som er i utvikling og som skjerpes, særlig med tanke på dokumentasjon. I tillegg kommer ytterligere plikter ved revisjon av foretak av allmenn interesse.

Finanskrisen innebærer utfordringer knyttet til verdivurdering av regnskapsposter og vurdering av fortsatt drift. I tillegg må revisor forholde seg til regnskapsregler med skjønnsmessige vurderinger og at regelverket endres raskt. Revisor må være nøye med å dokumentere sine vurderinger av om det er forhold som krever forbehold eller presiseringer i revisjonsberetningen. Revisor må også påse at rapporteringsplikten etter tilsynsloven, banksikringsloven og verdipapirhandeloven blir ivaretatt.

Det var kontakt mellom revisortilsynsmyndigheter i flere land med tanke på eventuelle tiltak rettet mot revisorbransjen som følge av finanskrisen. Inntil videre har Kredittilsynet valgt å vurdere om tiltak bransjen selv iverksetter, er tilstrekkelige.

Tilsyn og overvåking

Kredittilsynet kontrollerer om kravene som gjelder for revisjonsvirksomheten som sådan er oppfylt, at kravene til revisors uavhengighet er oppfylt og om kvaliteten på utført revisjon er tilfredsstillende. Videre kontrolleres det at pliktene etter hvitvaskingsregelverket etterleves, og at revisor og revisjonsselskap leverer eget regnskap og selvangivelse i rett tid.

Kredittilsynet gjennomfører tilsyn på bakgrunn av egne risikovurderinger, innrapporteringer og andre signaler som for eksempel medieoppslag. Forhold som blir avdekket som ledd i Kredittilsynets tilsyn på andre områder, vil også kunne føre til nærmere vurdering av revisors arbeid. Kredittilsynet retter særlig oppmerksomhet mot de fire store internasjonale revisjonsselskapene, blant annet fordi de reviderer børsnoterte foretak. Det er sentralt for å kunne oppnå vel fungerende markeder at aktørene har tillit til den finansielle rapporteringen som skjer fra disse foretakene, og god kvalitet på revisjonen bidrar til å bygge opp under denne tilliten.

Det skal gjøres periodisk kvalitetskontroll av revisorer som reviderer årsregnskap for revisjonspliktige minimum hvert sjette år. Siden 2002 har den periodiske kvalitetskontrollen vært samordnet med Revisorforeningens egen kontroll av sine medlemmer. Dersom Revisorfore-

ningen finner forhold som kan kvalifisere for tilbakekalling av godkjenning som revisor, blir saken oversendt Kredittilsynet for videre oppfølging. Revisorforeningens rapport om kontrollarbeidet i 2008 er gjengitt på side 67. Kredittilsynet kontrollerer ikke-medlemmer, slik at alle oppdragsansvarlige revisorer blir underlagt kvalitetskontroll innenfor perioden.

Kredittilsynet mottok til sammen 43 innrapporteringer på revisorer i 2008 fra Revisorforeningen, skattemyndighetene og bostyrere, i tillegg til andre signaler som kan indikere mangelfull revisjon. Etter som Kredittilsynets ressurser i stor grad settes inn mot saker der det synes klart at revisjonen ikke er gjennomført i samsvar med revisorloven, blir de fleste sakene Kredittilsynet kontrollerer, avsluttet med kritiske merknader til revisjonsutførelsen eller tilbakekall av godkjenningen som revisor. Saker som Kredittilsynet ikke prioriterer å følge opp, kan bli avsluttet med at revisor tilskrives om forholdet, og blir bedt om å gjøre en dokumentert egenvurdering av om det er grunn til å justere framtidig revisjonsvirksomhet.

I 2008 ble det avsluttet 146 tilsynssaker etter stedlige tilsyn. I tillegg gjennomføres det kontroll av revisjonsutførelse ved oversendelse av revisjonsdokumentasjon eller ved at andre opplysninger innhentes.

Tabell 12: Tilbakekalling av godkjenning som revisor

	2005	2006	2007	2008
Tilbakekalling statsautoriserte revisorer	2	5	3	3
Tilbakekalling registrerte revisorer	2	9	4	9
Tilbakekalling revisjonsselskaper	0	1	0	0

Av totalt 12 tilbakekallsvedtak i 2008, ble åtte vedtak begrunnet i manglende svar eller tilbakemelding på det dokumentbaserte tilsynet som ble gjennomført i 2007.

Oppfølging av de største revisjonsselskapene og revisjonen av børsnoterte foretak

Retningslinjene og rutinene som til enhver tid er vedtatt og gjeldende for et revisjonsselskap, og som skal følges av de oppdragsansvarlige revisorene og andre på revisjonsteamet, vil i praksis være av vesentlig betydning for kvaliteten på samtlige revisjonsoppdrag som selskapet påtar seg. Som et ledd i prioriteringen av kontrollen av de store revisjonsselskapene, gjennomførte Kredittilsynet tilsyn med Ernst & Young AS i 2007. Tilsynet ble avsluttet i januar 2009. Kredittilsynet hadde ingen merknader til selskapets organisering eller interne retningslinjer. Tilsynet vurderte revisjonen av to konsern for å kontrollere etterlevelsen av retningslinjene og pekte i merknadene på hvilke områder som bør forbedres.

I desember 2008 gjennomførte Kredittilsynet et tilsvarende stedlig tilsyn i Deloitte Statsautoriserte Revisorer AS (Deloitte). Tilsynet ble gjennomført sammen med revisortilsynsmyndigheten i USA, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Bakgrunnen for fellestilsynet er at Deloitte er revisor for foretak som er notert på børs i USA, og for et vesentlig datterselskap av et slikt foretak. Det er et vilkår for å være registrert på børs i USA at foretakets revisor skal være underlagt tilsyn av PCAOB.

Andre enkeltsaker

I én sak fant Kredittilsynet klare svakheter i revisors arbeid knyttet til attestasjon og revisjon av tilskuddsinntekter. Bakgrunnen var opplysninger fra Økokrim om at det var mistanke om at et transportselskap hadde gitt uriktige opplysninger i forhandlinger med samferdselsmyndighetene om tilskudd til ferge- og bussvirksomhe-

ten. Tilskuddet utgjorde om lag 40 prosent av inntektene til fergevirksomheten. Regnskapsopplysningene som samferdselsmyndighetene fikk oversendt, var et sentralt grunnlag for den årlige tildelingen. Etter Kredittilsynets syn hadde ikke revisor etterprøvd ledelsens regnskapspåstander når det gjaldt tilskudd til fergedriften, og hadde i for sterk grad basert revisjonen på tillit til selskapets ledelse og en mangelfullt testet internkontroll. Etter Kredittilsynets mening var det, uavhengig av den særlige attestasjonsoppgaven, både en naturlig og nødvendig del av revisjonen at revisor avstemte regnskapsinformasjonen som ble sendt samferdselsmyndighetene mot finansregnskapet.

I en annen sak ble revisor innrapportert av en revisjonskunde som hadde benyttet en ekstern regnskapsfører som ikke var autorisert. Kredittilsynet konkluderte med at revisorlovens krav om at revisjonen skal utføres i samsvar med god revisjonsskikk tilsier at revisor, som en del av vurderingen av foretakets interne kontroll, må kontrollere at ekstern regnskapsfører har nødvendig autorisasjon. Når det avdekkes at regnskapsfører ikke har nødvendig autorisasjon, må revisor ta dette opp med ledelsen i det revisjonspliktige foretaket.

Kredittilsynet har påbegynt en vurdering av revisjonen av Fast Search & Transfer ASA. Saken forventes avsluttet tidlig i 2009.

Tematilsyn

Kredittilsynet gjennomførte et tematilsyn knyttet til revisjon av stiftelser som la vekt på kontroll av om de særlige pliktene revisor har etter stiftelsesloven, var oppfylt. Utvalget av revisorer ble gjort etter kontakt med Lotteri- og stiftelsestilsynet. Det ble gjennomført stedlig tilsyn hos 12 revisjonsselskaper, hvor 19 revisorer ble kontrollert. Tilsynene dekket til sammen revisjonen av 31 stiftelser av ulik størrelse. En samlet rapport publiseres på Kredittilsynets nettsted tidlig i 2009.

Dokumentbasert tilsyn

Annet hvert år gjennomføres det dokumentbasert tilsyn med samtlige revisorer og revisjonsselskaper. Høsten 2007 ble det gjennomført et slikt tilsyn med rapportering via Altinn. Rapporten fra tilsynet ble publisert i 2008 og er tilgjengelig på Kredittilsynets nettsted. Innrapporterte tall viser en økning i antall revisjonsoppdrag på over 20 prosent. Økningen skyldes primært at det ble etablert mange nye aksjeselskaper i perioden. Samlet omsetning fra revisjonsselskaper og enkeltpersonforetak for regnskapsåret 2006 utgjorde til sammen om lag 7,2 milliarder kroner, som er en økning på 21 prosent fra 2004. Dersom rådgivning og tilleggstjenester holdes utenfor, var omsetningen knyttet til revisjon alene på 4,5 milliarder kroner, en økning på 28,6 prosent fra 2004. I tillegg til økningen i antall revisjonspliktige foretak, skyldes omsetningsøkningen antakelig at omfanget av revisors arbeid har økt, blant annet som følge av innføringen av IFRS for alle børsnoterte foretak. De fire største revisjonsselskaperens andel av

revisjonsmarkedet regnet i bruttoinntekt, var i overkant av 50 prosent, og selskapene dekket om lag 25 prosent av alle revisjonsoppdrag. Tallene er uforandret fra 2004. 16 prosent av alle avgitte revisjonsberetninger i 2006 inneholdt presiseringer eller forbehold, noe som også er uforandret siden 2004, selv om antall revisjonsoppdrag økte.

Svarene i det dokumentbaserte tilsynet benyttes også for å kontrollere og følge opp at de enkelte revisorene og revisjonsselskapene oppfyller lovkravene knyttet til godkjenningen. Dette gjelder blant annet revisorer som opplyser å ha hatt oppdragsansvar uten å ha stilt sikkerhet eller oppfyller minstekravene til etterutdanning. Revisjonsselskaper som ikke har vedtekter i samsvar med de særlige kravene i revisorloven og enheter som er ilagt tilleggsskatt eller forsinkelsesgebyr, ble også fulgt opp. Kredittilsynet aksepterer ikke at revisorer og revisjonsselskaper ikke sender inn sine egne regnskaper eller selvangivelser til rett tid.

Forvaltning

Tabell 13: Antall godkjente revisorer og revisjonsselskaper

	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	Godkjenning i 2008
Statsautoriserte revisorer	2 469	2 554	2 642	2 728	96
Registrerte revisorer	3 026	3 113	3 028	3 049	66
Revisjonsselskaper	569	730	789	825	61

Tallene inkluderer ikke avganger i løpet av året.

Kredittilsynet godkjenner revisorer enten som registrert eller statsautorisert revisor. Det er høyere utdanningskrav for statsautoriserte revisorer enn for registrerte revisorer. De som er tatt opp på revisorstudiet i 2000 eller senere, må i tillegg bestå en praktisk prøve for å kunne godkjennes som revisorer. Prøven blir utarbeidet av et

eksamensutvalg og arrangeres av Universitetet i Agder. I alt 157 av 162 kandidater besto prøven da den ble arrangert for fjerde gang høsten 2008. Det er forventet at om lag 250 kandidater vil avlegge prøven årlig når overgangsbestemmelsen ikke lenger er aktuell.

Revisjon

Kredittilsynet har arbeidet med å utvikle Revisorregisteret for å tilrettelegge slik at flere opplysninger skal kunne legges inn i det elektroniske registeret. Blant annet skal alle revisorer som påtar seg lovpliktig revisjon, tildeles et revisorregisternummer. Tildelingen

av slike nummer vil bli gjort etter at lovendringene som følge av revisjonsdirektivet er vedtatt. Det er også tilrettelagt for registrering av revisorer som reviderer foretak hjemmehørende i land utenfor EØS-området som er notert på børs i Norge.

Regelverksutvikling

Gjennomføringen av revisjonsdirektivet i norsk rett er forsinket i forhold til fristen som var 1. juli 2008. Kredittilsynets forslag til lovendringer som gjennomfører direktivet, var på høring i 2007. EU-kommisjonen har gitt to anbefalinger knyttet til revisjonsdirektivet. Den ene gjelder offentlig tilsyn med revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse. Etter Kredittilsynets syn er revisortilsynet i Norge i samsvar med anbefalingen. Den andre anbefalingen gjelder begrensning av revisors erstatningsansvar.

Kredittilsynet har bidratt med en sekretær og et medlem i revisjonspliktutvalget.

Etter anmodning fra Finansdepartementet utarbeidet Kredittilsynet forslag til endringer i revisorloven til gjennomføring av yrkeskvalifikasjonsdirektivet (2005/36/EF). Kredittilsynets forslag innebærer en videreføring av adgangen for revisorer fra andre EØS-stater til å bli godkjent i Norge. Videre åpnes det for at revisorer som er godkjent i en annen EØS-stat skal kunne drive midlertidig eller tidvis virksomhet i Norge etter melding. Etter Kredittilsynets lovendringsforslag kan ikke disse påta seg revisjon av revisjonspliktiges årsregnskaper. Etablering i Norge krever godkjenning.

Informasjon og kommunikasjon

Kredittilsynet har et godt samarbeid med Revisorforeningen og Skatteetaten når det gjelder oppfølging av revisorer.

Det er fortsatt et sterkt økende internasjonalt samarbeid på revisjonsområdet, både på nordisk nivå, innen EØS-området og globalt. Se nærmere omtale i kapitlet *Internasjonal verksemd*, side 92.

Kredittilsynet besvarer også en rekke henvendelser fra media knyttet til revisjon. Spesielt i større saker der blant annet Skatteetaten og Økokrim har drevet etterforskning, har søkelyset også vært på revisors rolle og Kredittilsynets oppfølging i disse sakene.

Kredittilsynet
Postboks 100 Bryn
0611 Oslo

Oslo, 27. januar 2009
Vår ref.: AF/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL ÅRET 2008

Det vises til "Retningslinjer for samarbeid mellom Kredittilsynet og DnR om kvalitetskontroll av oppdragsansvarlige revisorer". Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over resultatene av gjennomført kvalitetskontroll i 2008.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Opplegget for kontrollen er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen 2008" som er lagt ut på www.revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av god revisjonsskikk, herunder revisjonsstandardene og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelser i Revisorloven om revisorenes økonomiske forhold, uavhengighet, sikkerhetsstillelse og etterutdanning.

Kontrollørkorpset har bestått av 39 personer, statsautoriserte- og registrerte revisorer, alle med bred faglig bakgrunn.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

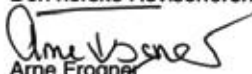
Kvalitetskontrollordningen i 2008 omfattet 1511 oppdragsansvarlige medlemmer. Det var for dette året valgt ut 292 oppdragsansvarlige medlemmer for ordinær kontroll, herunder 2 ordinære kontroller utsatt fra 2007. Etter varsel om kontroll ga 10 av disse medlemmene beskjed om at de skulle avvikle sin virksomhet eller slutte som oppdragsansvarlige revisorer i løpet av 2008. Det ble da 282 medlemmer som skulle ha ordinær kvalitetskontroll i 2008. Tre av de ordinære kontrollene er utsatt til 2009 og vil medtas i neste års statistikk. I tillegg er det gjennomført 23 oppfølgingskontroller, mens 1 oppfølgingskontroll er utsatt til 2009.

RESULTAT AV KONTROLLENE

Norske revisorer holder etter vår oppfatning et høyt faglig nivå og leverer god kvalitet. Det er imidlertid fortsatt en målsetning for DnR å redusere antall tilfeller hvor det er behov for oppfølging. Dette vil vi søke å oppnå gjennom faglig informasjon og veiledning overfor medlemmene.

	Antall	%
Godkjent	248	82,1
Mangler ved revisjon og/eller andre forhold – handlingsplan og ny kontroll	48	15,9
Oversendes Kredittilsynet for videre oppfølging	6	2,0
Sum utførte kontroller	302	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Arne Frogner
Styreleder

Regnskapsførervirksomhet

Kredittilsynets oppgaver i forhold til regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkravene som gjelder for yrkesgruppen samt registerføring og tilsyn. Tilsynet omfatter kontroll av at virksomheten drives i samsvar med lovgivningen og god regnskapsføringsskikk.

Utviklingstrekk

Bransjen består av i underkant av 20 større regnskapsførerselskaper og grupperinger. Utover disse består bransjen av mange små foretak. Med utviklingen av de bransjefastsatte standardene for god regnskapsføringsskikk og kompleksiteten i lovgivningen for øvrig, er det fortsatt en utfordring for aktørene å holde seg oppdatert. Dette gjelder særlig for de mindre regnskapsførervirksomhetene.

Regnskapsførere benytter seg i større grad av elektronisk verktøy i virksomheten. Feil i systemene kan føre til tap av regnskapsmateriale, og stans i virksomheten kan føre til problemer for kunder som er avhengige av samtidig regnskapsføring, for eksempel ved integrerte salgs- og faktureringsprosesser. Risikoen knyttet til IKT-systemene i regnskapsførervirksomhetene er derfor økende.

Tilsyn og overvåking

Kredittilsynet kontrollerer om de kravene som gjelder for regnskapsførervirksomheten er oppfylt. Blant annet undersøker Kredittilsynet foretakenes kvalitetskontroll av arbeidet i tilfeller der det benyttes medarbeidere som ikke er autoriserte regnskapsførere, at pliktene etter bokføringsloven og hvitvaskingsregelverket etterleves, samt at regnskapsfører og regnskapsførerselskap leverer eget regnskap og selvangivelse i rett tid mv.

På grunn av det store antallet regnskapsførere og regnskapsførerselskaper inngår kontrollarbeidet som Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) gjennomfører, i Kredittilsynets prioriteringer. I vurderingen av hvilke regnskapsførere som skal kontrolleres av Kredittilsynet, blir det lagt vekt på om de er medlemmer av NARF eller ikke. Rapport om kvalitetskontroll som ble gjort av NARF for 2008, er gjengitt på side 71.

I tillegg til innrapporteringer fra NARF, er Kredittilsynets kontroller normalt iverksatt som følge av innrapporteringer fra Skatteetaten, bostyrere i konkursbo, oppdragsgivere, medieomtale mv. Det blir imidlertid også gjennomført enkelte kontroller uten at det er grunnlag for mistanke om at det foreligger regelverksbrudd.

Kredittilsynet behandlet i alt 103 tilsynssaker i 2008. Kredittilsynets ressurser rettes i stor grad inn mot saker der det synes klart at regnskapsføringsvirksomheten ikke drives i samsvar med gjeldende regler. En stor andel av tilsynssakene blir derfor avsluttet med kritiske merknader eller tilbakekall av autorisasjonen som regnskapsfører.

Tabell 14: Tilbakekalling og suspensjon av godkjenning som regnskapsfører

	2005	2006	2007*	2008
Tilbakekalling regnskapsførere	18	11	49	19
Tilbakekalling regnskapsførerselskaper	0	1	19	0
Suspensjon**	–	0	1	1

* Av totalt 68 tilbakekall i 2007, gjaldt 53 vedtak manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn gjennomført i 2006.

** Gjelder fra 30.06.2006

Kredittilsynet retter særlig oppmerksomhet mot de største regnskapsførerselskapene og grupperingene, og har årlige kontaktmøter med flere av disse. I løpet av 2008 ble det avholdt stedlige tilsyn hos Mirror Accounting AS (tidligere Lindorff AS), Visma Services Norge AS og Kvestor-gruppen.

Som en oppfølging av tiltak Skatt Øst rettet mot drosjenæringen, gjennomførte Kredittilsynet tilsyn med flere av selskapene som fører regnskap for drosjenæringen i Oslo. Prosjektet er ikke endelig avsluttet, men det ble avdekket svakheter i regnskapsføringen, og flere av

selskapene ble varslet om at de må fratre som regnskapsførere dersom oppdragsgiverne ikke innretter seg etter regelverket. Skatt Øst gjorde også nærmere kontroller rettet mot enkelte deler av frisørbransjen. Kredittilsynet fulgte opp overfor regnskapsførerne som hadde oppdragsgivere der skattemyndighetene avdekket vesentlige feil og mangler i regnskapene og innleverte oppgaver.

Annet hvert år gjennomføres det dokumentbasert tilsyn med samtlige autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Høsten 2008 ble det gjennomført et slikt tilsyn med rapportering via Altinn.

Regnskapsførervirksomhet

Manglende svar på det dokumentbaserte tilsynet er grunnlag for tilbakekall av autorisasjonen. Denne gangen var det færre enn tidligere som ikke leverte innen fristen, også sammenlignet med revisorene. Dette er en positiv utvikling. Svarene som kommer inn, benyttes til å utarbeide statistikker og gir grunnlag for nærmere analyse av regnskapsførerbransjen. I tillegg gir svarene grunnlag for oppfølging i forhold til enkelte regnskapsførere. Rapporten blir ferdigstilt våren 2009. Med det store antallet tilsynsenheter er det dokumentbaserte tilsynet et egnet virkemiddel til å nå alle autoriserte regnskapsførere og til ryddighet i Regnskapsførerregisteret. Om lag 150 tilsynsenheter valgte å levere inn autorisasjonen i stedet for å besvare spørsmålene.

Ulovlig regnskapsførervirksomhet

Kredittilsynet undersøker enheter som driver virksomhet i strid med regnskapsførerloven. I 2008 ble det mottatt 51 skriftlige innrapporteringer. Etter nærmere undersøkelser fattet Kredittilsynet ni vedtak i form av pålegg om stans av autorisasjonspliktig virksomhet.

Kredittilsynet har begrensede ressurser til å undersøke forhold knyttet til ulovlig regnskapsførervirksomhet. Det er i brukernes egen interesse å få den kompetansen og sikkerheten som ligger i autorisasjonsordningen. Det er derfor viktig at brukere av regnskapsførertjenester selv kontrollerer at regnskapsføreren som benyttes, har autorisasjon og er registrert i Kredittilsynets register. Registeret er tilgjengelig fra tilsynets nettsted.

Tabell 15: Ulovlig regnskapsførervirksomhet

	2005	2006	2007	2008
Innrapporteringer	29	47	33	19
Pålegg om stans	12	18	9	7
Anmeldelser	0	2	0	0

Forvaltning

Standard søknadsskjemaer for regnskapsførere og regnskapsførerselskaper er utarbeidet og vil bli publisert på Kredittilsynets nettsted tidlig i 2009. Målet er at søknadene skal bli mer fullstendige, slik at saksbehandlingstiden kan reduseres. Samtidig er det tydeliggjort at

praksiskravet for å bli autorisert som regnskapsfører inkluderer gjennomført årsavslutning for minst ett aksjeselskap og utarbeidelse av ligningspapirer for minst ett enkeltpersonforetak.

Tabell 16: Antall autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper

	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	Godkjenning i 2008
Regnskapsførere	7 179	7 472	7 966	8 340	597
Regnskapsførerselskaper	2 632	2 652	2 691	2 676	188

Tallene inkluderer ikke avganger i løpet av året.

Regelverksutvikling

Etter anmodning fra Finansdepartementet utredet Kredittilsynet i 2007 om regnskapsførerlovgivningen må endres som følge av tjenstedirektivets krav (direktiv 2006/123/EF). Direktivet er ikke innlemmet i EØS-avtalen, og fristen for eventuell gjennomføring er 28. desember 2009. Kredittilsynets konklusjon var at den norske ordningen med

autorisasjonsplikt for regnskapsføring for andre i næring ikke er i strid med direktivet. Etter som regnskapsføring er et lovregulert yrke, vil yrkeskvalifikasjonsdirektivet (direktiv 2005/36/EF) gjelde. Kredittilsynet oversendte departementet forslag til endringer i regnskapsførerregelverket som gjennomfører yrkeskvalifikasjonsdirektivet.

Informasjon og kommunikasjon

Kredittilsynet har et godt samarbeid med bransjeforeninger og Skatteetaten når det gjelder oppfølging av regnskapsførere. Videre deltar Kredittilsynet på seminarer, og håndterer henvendelser fra medier og andre knyttet til spørsmål om regnskapsførere og forvaltning av regelverket.

I 2008 holdt Kredittilsynet foredrag på ni seminarer i regi av NARF. Om lag 600 regnskapsførere deltok. Regelverket som autoriserte regnskapsførere må innrette sin virksomhet etter, ble gjennomgått og supplert med praktiske råd. Kredittilsynet framhevet også hvilke plikter som følger av autorisasjonen og det å være underlagt tilsyn.

NARFs rapport om kvalitetskontroll 2008

NARF
Norges Autoriserte
Regnskapsføreres Forening

- Øvre Vollgt. 15, 0408 Oslo
- Postboks 99 Sentrum, 0401 Oslo
- Telefon 21 35 69 00
- Telefax 23 35 69 30
- Internett www.narf.no
- E-post: post@narf.no

Kredittilsynet
Postboks 100 Bryn
0611 Oslo

Oslo, 30. januar 2009.

Årsrapport for kvalitetskontroller gjennomført i 2008

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening har i 2008 gjennomført kvalitetskontrollvirksomheten med utgangspunkt i gjeldende samarbeidsavtale med Kredittilsynet, i tråd med vedtatte retningslinjer og i henhold til den i 2007 oversendte plan for virksomheten. Vi vil med dette gi en oversikt vedrørende gjennomførte kontroller for året 2008.

Antall kontroller
Det ble i 2008 gjennomført i alt 362 kvalitetskontroller, hvorav 54 gjaldt oppfølgingskontroller. Dette er på samme nivå som for 2007 da tilsvarende tall var henholdsvis 360 og 52.

Kontrollnivå og gjennomføring
I en fortsatt målsetting om å forbedre medlemmenes kvalitet, ble det denne høsten gjennomført 10 kvalitetskontrollseminarer. Det ble her satt fokus på lovkrav og god regnskapsføringsskikk. Kredittilsynet var medvirkende.

Kontrollopplegget for 2008 baserte seg på tidligere kontrollopplegg, men fokuserte i større grad enn tidligere på oppdrag innenfor fakturering og lønn.

I alt var 33 kontrollører engasjert i kontrollvirksomheten i 2008. Forut for kontrollgjennomføringene deltok de aller fleste av disse på en 2-dagers samling. Det ble her satt fokus på gjeldende krav til yrkesutøvelsen, bedømmelse av kvalitet hos kontrollerte medlemmer samt gjeldende retningslinjer for kontrollgjennomføringen med sikte på å tilstrebe en tilnærmet lik kontrollprosedyre.

Kontrollresultat
Kontrollene som ble gjennomført i 2008 fikk følgende resultat:

	Ordinære kontroller				Oppfølgingskontroller			
	Personer	%	Byråer	%	Personer	%	Byråer	%
Godkjente kontroller	542	90,5	268	88,2	60	74,1	36	68,0
Oppfølgingskontroller	57	9,5	36	11,8	21	25,9	17	32,0
Sum	599	100	304	100	81	100	53	100
Gjennomførte kontroller - ikke ferdigbehandlet	3		3		1		1	

Andelen som har behov for ytterligere oppfølging blant de som har hatt oppfølgingskontroll er høy. NARF vil ha fokus på kvalitetsheving hos byråer som i 2009 får oppfølgingskontroll, slik at den generelle kvaliteten i bransjen blir bedre.

Det ble i 2008 oversendt 9 saker til Kredittilsynet for videre oppfølging.

Med vennlig hilsen
Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

Sandra Riise
Adm.dir.

- Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening NO 871 278 343

Eiendomsmegling

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling og ordinære boligbyggelags formidling av tilknyttede andeler. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med de kravene som følger av lov og forskrift, blant annet at virksomheten er i samsvar med kravet om god meglerskikk. I tillegg til tilsyn er Kredittilsynet også tillagt forvaltnings-, utrednings- og informasjonsoppgaver i forhold til eiendomsmeglingsloven.

Utviklingstrekk

Fall i eiendomsmarkedet

Siden 1993 har aktivitetsnivået i bransjen økt betydelig, samtidig med at det har vært et stabilt og stort sett godt eiendomsmarked. Aktiviteten i markedet begynte imidlertid å vise en svak nedgang i 2007. Dette forsterket seg kraftig i 2008, da det i første halvår ble formidlet 11 000 færre eiendommer enn i første halvår 2007, noe som er en nedgang på 15,5 prosent.

Svak økonomi hos mange foretak

I flere år har en forholdsvis stor del av eiendomsmeglingsforetakene rapportert negativt driftsresultat. En viktig årsak er at det har vært en sterk økning i tallet på foretak, og at det i enkelte geografiske områder sannsynligvis har vært overetablering. Dette har ført til et sterkt press på meglerprovisjonene, og dermed dårligere inntjening for mange foretak. En treghet i omsetningen får en umiddelbar effekt på inntjeningen i bransjen, som igjen kan gi problemer med å opprettholde kravet til positiv egenkapital. I 2007 gikk 41 prosent av foretakene med negativt driftsresultat, mens tallet økte til 47 prosent for første halvår 2008. Når mange meglerforetak i tillegg har en svak kapitalbase å drive virksomheten på, leder dette ofte til en situasjon med negativ egenkapital, og dermed at ett av vilkårene for å drive eiendomsmegling ikke lenger er til stede. Om lag ni prosent av foretakene rapporterte negativ egenkapital per 30. juni 2008.

Nedgang i tallet på eiendomsmeglingsforetak

Fram til 2008 har det hvert år siden 1993 vært en økning i tallet på eiendomsmeglingsforetak. Økningen var mest markant i årene 2005–2007. I 2008 snudde denne trenden. Mens det i 2007 var en nettotilvekst på 35 foretak med bevilling til å drive eiendomsmegling, og totalt 717 eiendomsmeglingsforetak per 31. desember 2007, var det i 2008 en netto nedgang i antall foretak på 106, slik at det var 611 foretak med bevilling til å drive eiendomsmegling ved utgangen av 2008. De økonomiske problemene som oppsto i eiendomsmeglerkjeden Notar, førte til at hele 61 av selskapene som var franchisetakere i denne kjeden måtte innstille eiendomsmeglingsvirksomheten i 2008. I tillegg ble flere Notar-selskaper avvirket tidlig i 2009, se omtale side 74. I et flertall av disse selskapene ble det åpnet konkurs.

Mange av eiendomsmeglingsforetakene har imidlertid også et betydelig filialnett. Ved utgangen av 2008 var det registrert 325 filialer, slik at det til sammen ble drevet eiendomsmegling på 936 steder i Norge ved inngangen til 2009 i regi av de spesialiserte eiendomsmeglingsforetakene. I tillegg kommer den meglingsvirksomheten som drives av 24 boligbyggelag med formidling av tilknyttede andeler i boligbyggelag, og av 1 307 advokater som har stilt særskilt sikkerhet for eiendomsmegling.

Tilsyn og overvåking

Inspeksjonsaktiviteten i 2008

Det ble gjennomført 66 inspeksjoner i eiendomsmeglingsforetak og hos advokater i 2008. Det ble lagt særlig vekt på å se til at foretakene og advokatene har tilpasset seg den nye eiendomsmeglingsloven som trådte i kraft 1. januar 2008. Av disse kontrollene var 36 såkalte tematisyn rettet mot forhåndsdefinerte og strengt avgrensede temaer. Temaene omfattet kontroll av foretakenes innretning i forhold til bestemmelsene i den nye loven, oppfølgingskontroller i foretak som driver spesialisert virksomhet med eiendomsoppgjør, samt en del særskilte kontroller av oppgjørsfunksjonen i eiendomsmeglingsforetak som selv gjennomfører oppgjørene for egne saker.

Salgsoppgavekontroll

Stikkprøver av de utvalgte foretakenes salgsoppgaver ble gjort for å sjekke at visse bestemmelser som gjelder undersøkelses- og opplysningspliktene i eiendomsmeglingsloven, samt plikten til å utarbeide tilbud basert på timepris, var etterlevd i praksis. Kontrollene viste at de fleste salgsoppgavene hadde mangler i forhold til regelverket. Selv om det vil ta noe tid for alle i bransjen å tilpasse seg nytt regelverk, er det viktig at dette skjer raskt fordi det er nye og viktige opplysninger som megler er pålagt å gi etter ny lovgivning.

Kontroll av oppgjørsfunksjonen

Mellommannsvirksomhet i forbindelse med oppgjør av eiendoms- handler dreier seg om store økonomiske verdier for selgere, kjøpere, långivere og andre tredjepersoner. Det oppstår noen ganger kompliserte rettslige spørsmål i forbindelse med denne delen av meglingsoppdraget, for eksempel uenighet mellom kjøper og selger om utveksling av ytelsene, eller om etableringen av rettsvern for partenes transaksjoner. Kredittilsynet har derfor i sin tilsynsvirksomhet de siste to årene underlagt de spesialiserte oppgjørsforetakene, og i flere tilfeller oppgjørsfunksjonen i foretak som gjennomfører egne oppgjør selv, en særskilt kontroll. I 2007 ble det konstatert alvorlig rutinesvikt i fem av 13 kontrollerte oppgjørsforetak, og disse ble fulgt opp med etterkontroller i 2008. Konklusjonen ble at foretakene stort sett hadde satt i verk de nødvendige tiltakene for å korrigere svakheter i rutiner mv.

Tilbakekall av retten til å drive eiendomsmeglingsvirksomhet

Ifølge eiendomsmeglingsloven kan Kredittilsynet kalle tilbake et foretaks og en advokats tillatelse til å drive eiendomsmegling dersom det er utilrådelig å la virksomheten bli drevet videre. Det kan blant annet anses utilrådelig å la eiendomsmeglingsvirksomheten fortsette

Eiendomsmegling

dersom foretaket eller advokaten grovt eller gjentatte ganger har overtrådt sine plikter etter regelverket. Det samme gjelder dersom foretaket eller advokaten har gjort seg skyldig i mislige forhold som gir grunn til å frykte at en fortsettelse av eiendomsmevlingsvirksomheten kan være til skade for allmenne interesser.

Kredittilsynet tilbakekalte fire foretaksbevillinger i 2008 der ett eller begge de ovennevnte kriteriene forelå. Hovedgrunnlaget for tilbakekall var i ett tilfelle alvorlige brudd på forbudet for eiendomsmevlere mot å drive egenhandel. I det andre tilfellet var det begått grove brudd både på egenhandelsforbudet og i forbindelse med klientmiddelbehandlingen, og i det tredje og fjerde tilfellet var det gjort brudd på regelverket knyttet til meglers behandling av klientmidler. Meglerbrevet til tre personer ble tilbakekalt som følge av manglende ivaretagelse av kontrollfunksjon som fagansvarlig (i ett tilfelle), og på grunn av klientmiddelunderslag (i to tilfeller). I tillegg ble én advokats rett til å drive eiendomsmegling tilbakekalt som følge av alvorlige formelle og materielle regelverksbrudd.

I to saker som gjaldt megling drevet av filialer av eiendomsmevlingsforetak, ble det gitt sterk kritikk og uttalt fra Kredittilsynet at filialenes rett til å drive eiendomsmegling ville blitt vurdert dersom disse ikke allerede hadde vært nedlagt. Dette gjaldt i det ene tilfellet blant annet sterkt kritikkverdige rådgivning fra megler overfor kjøper om kjøpers rettigheter i forbindelse med kjøp av leilighet i et prosjekt. I det andre tilfellet hadde ikke megler sørget for skriftlighet og notoritet, verken når det gjaldt inngåelsen av kjøpsavtaler i et prosjekt eller den etterfølgende oppfølgingen av handelen. Dette var etter tilsynets oppfatning et svært kritikkverdige og grovt brudd på meglers plikter i forbindelse med utføringen av oppdraget.

For øvrig ble det gitt kritiske merknader til flere kontrollerte foretak, blant annet som følge av mangelfulle rutiner, eksempelvis knyttet til internkontrollen i foretaket og mangelfulle salgsoppgaver.

Kredittilsynet har inntrykk av at en del eiendomsmevlingsforetak har en utilstrekkelig forståelse av den rollen lovgiver har ment at eien-

domsmevleren skal ha, og dermed i gitte situasjoner ikke opptrer med den nødvendige uavhengighet og integritet som forplikter mevleren til å ivareta både selgers og kjøpers interesser. Det kan synes som om meglers utførelse av sin grunnleggende mellommannsrolle i særlig grad kan bli stilt på prøve i større oppdrag som gjelder prosjekter med mange enheter, der det kan være en utfordring å gjøre meglers plikter fullt ut gjeldende overfor sterke utbyggere.

Avvikling av eiendomsmevlingskjeden Notar

Eiendomsmevlingskjeden Notar, hvor Ekko Eiendom AS var franchisegiver og hel- eller deleier av eiendomsmevlingsforetakene i kjeden, har vært blant de største aktørene i bransjen i de senere årene. Da omsetningen i boligmarkedet falt sterkt høsten 2008, medførte dette at både mange av Notar-foretakene og Ekko Eiendom fikk likviditetsproblemer. I motsetning til tidligere var ikke Ekko Eiendom AS lenger i stand til å gi likviditetstilførsler i form av lån til franchise-takerne som fikk økonomiske problemer. Det ble åpnet konkurs i Ekko Eiendom 2. desember 2008. Kredittilsynet tilbakekalte 61 tillatelser til å drive eiendomsmegling fra foretak i Notar-gruppen i 2008, enten som følge av negativ egenkapital eller konkursåpning i foretakene, eller i noen tilfeller som følge av at det ikke var noen fagansvarlig i foretaket.

De uavsluttede meglersakene i disse selskapene ble overtatt av Glitne Oppgjørssentral AS, som er eid av Gjensidige Forsikring. Den raske etableringen av avviklingsordningen for Notar-meglerforetakene kom i stand gjennom et effektivt samarbeid mellom Gjensidige, Statens kartverk og Kredittilsynet, og har hatt en klart skadeforebyggende virkning. Blant annet ble større forsinkelser i oppgjør og eiendomsovertakelser i stor grad unngått. Meglerkundene er så langt Kredittilsynet kjenner til, ikke blitt påført noen økonomisk skade. Det har dessuten vært klart gunstig i dette tilfellet at Notar-kjeden besto av selvstendige selskaper som hver for seg hadde en garanti-stillelse for eiendomsmevlingsvirksomheten på 20 millioner kroner. Dette gjør at dekningsmulighetene blir økt betraktelig i tilfeller hvor det avdekkes mer massive erstatningsbetingende regelbrudd.

Forvaltning

Tillatelser som gis i henhold til ny eiendomsmevlingslov

På eiendomsmevlingsområdet har Kredittilsynet inntil 1. januar 2008 bare utstedt kvalifikasjonsbevis i form av eiendomsmevlerbrev til personer som blant annet tilfredsstiller kravene til meglertdannelse,

praksis og egnethet, og som dermed kvalifiserer for å være fagansvarlige i foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling. I 2008 ble det utstedt 133 slike mevlerbrev, mot 141 i 2007. Det var totalt 1 944 personer som hadde mevlerbrev per 31. desember 2008.

Med den nye eiendomsmeglingsloven ble det i 2008 innført ytterligere to typer kompetansebevis for personer som kan fylle visse stillinger i eiendomsmeglingsforetak. Loven krever at eiendomsmeglingsforetakene oppnevner en ansvarlig megler for hvert oppdrag, som skal utføre de vesentligste elementene i meglingen. Bare personer som har meglerbrev eller er jurister med nødvendig praksis og ellers er personlig egnet, kan være ansvarlig megler. Jurister med eiendomsmeglingspraksis kan også være fagansvarlig i meglerforetakene. I 2008 ble det gitt slik tillatelse til 23 jurister.

Kravet om at ansvarlig megler skal ha eiendomsmeglerbrev eller være jurist gjelder imidlertid først fra 1. januar 2011. I en overgangsperiode på tre år fra loven trådte i kraft kan også personer som har minst tre års praktisk erfaring med eiendomsmegling, og som i tillegg består en

prøve godkjent av Kredittilsynet og for øvrig oppfyller vilkårene for å få meglerbrev, få tillatelse til å være ansvarlig megler. Kredittilsynet ga kun 37 slike tillatelser til «overgangsmeglere» i 2008. På bakgrunn av at det har vært svært mange meglere uten meglerfaglig utdanning i bransjen, blir det trolig en betydelig økning i tallet på slike søknader både i 2009 og 2010. Antakelig vil det være særlig stor økning i 2010, som er det siste overgangsåret før kompetansekravet for ansvarlig megler trer i kraft.

Kredittilsynet godkjente i 2008 fem utdanningsinstitusjoner som kan avholde prøver for «overgangsmeglere». Disse prøvene er av et visst omfang, og det er derfor naturlig at det går litt tid før et større antall personer får tatt og bestått prøvene.

Regelverksutvikling

Forskrifter til eiendomsmeglingsloven

Den nye eiendomsmeglingsloven som ble vedtatt 29. juni 2007 og trådte i kraft 1. januar 2008, inneholder en rekke forskriftshjemler, noe som har gjort det nødvendig å utarbeide et relativt omfattende forskriftsverk. Kredittilsynet utarbeidet på oppdrag fra Finansdepartementet forslag til forskrifter på dette området både i 2007 og i 2008. Kredittilsynet utarbeidet i 2008 forskriftsforslag

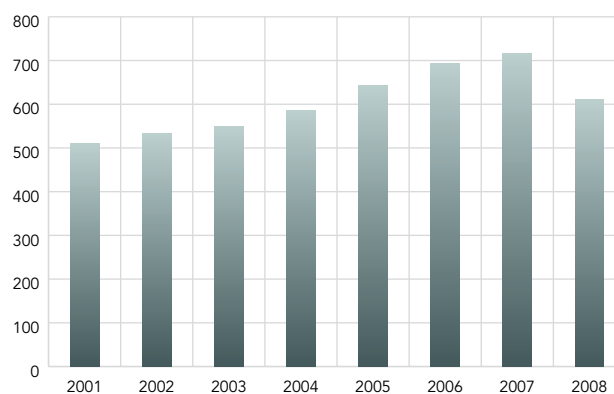
blant annet på områdene utenlandsmegling, leieformidling og etterutdanning. I tillegg ble de gjeldende budreglene om minste akseptfrist evaluert og foreslått endret ved at megler ikke skal kunne formidle bud med en kortere akseptfrist enn til kl. 12:00 første virkedag etter siste annonserte visning. Kredittilsynets forslag er til vurdering i departementet.

Informasjon og kommunikasjon

Stort informasjonsbehov i forbindelse med ny eiendomsmeglingslov

Den nye eiendomsmeglingsloven har medført svært mange henvendelser fra meglere og publikum om forståelse av loven. Det har særlig vært spørsmål knyttet til overgangsreglene og kompetansekravene for «overgangsmeglerne», i tillegg til meglers opplysnings- og undersøkelsesplikt. Dette gjelder særlig den delen av opplysningsplikten som knytter seg til meglers informasjon om andelsleiligheter og den nye timeprisberegningen. Kredittilsynet har uttalt seg om disse spørsmålene i merknader som offentliggjøres etter inspeksjoner i foretakene, i foredrag på bransjemøter, samt gitt direkte veiledning overfor meglere og publikum ved enkelthenvendelser fra disse.

Figur 5: Antall eiendomsmeglingsforetak per 31.12.

Kilde: Kredittilsynet

Inkassovirksomhet

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler, inkassovirksomhet som drives av foretak med bevilling til å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso) og av foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og selv driver inn disse (oppkjøpsinkasso). Inndrivning av egne fordringer for øvrig (egeninkasso) og advokaters inkassovirksomhet er ikke omfattet av tilsynet. Ved stedlige tilsyn blir det spesielt kontrollert at innkasserte midler behandles korrekt, og at virksomheten utøves i samsvar med god inkassoskikk.

Utviklingstrekk

Stabil bransjestruktur

Ved utgangen av 2008 var det registrert 110 foretak med bevilling for fremmedinkasso, mot 115 foretak ved inngangen til året. Av disse er det kun et fåtall større aktører. Per 30. juni 2008 hadde åtte foretak om lag 70 prosent av antall inkassosaker under utføring, mens bare seks foretak hadde i underkant av 80 prosent av fordringsmassen til inn-driving. De største av disse aktørene er Lindorff AS / Lindorff Obligations AS, Aktiv Kapital Norge AS, Kreditor og Intrum Justitia AS.

Når det gjelder foretak som kjøper opp forfalte fordringer og selv driver inn disse på grunnlag av særskilt inkassobevilling, såkalt oppkjøpsinkasso, var det per 31. desember 2008 kun fem foretak igjen som hadde særskilt inkassobevilling for dette, mot åtte foretak ved begynnelsen av året. Disse foretakene har totalt om lag 15 000 saker som representerer misligholdte forpliktelser på 1,2 milliarder kroner. Imidlertid drives slik virksomhet også av flere finansieringsforetak som ikke har behov for inkassobevilling, etter som de har særskilt konsesjon for finansieringsvirksomhet.

Betydelig økning i tallet på inkassosaker

Inkassoforetakene mottok om lag 2,3 millioner nye saker til behandling i løpet av første halvår 2008, noe som var en økning på 7,5 prosent eller 160 000 saker fra første halvår i 2007. Fra første halvår 2006 til første halvår 2008 var økningen på 18 prosent eller 345 000 saker.

Inkassoforetakene hadde om lag 2,9 millioner saker under utførelse per 30. juni 2008. Disse sakene representerte en fordringsmasse til

innføring på 49,2 milliarder kroner, inkludert renter og inkasso-omkostninger. Dette var en økning på om lag 100 000 saker og 3,3 milliarder kroner i fordringsmasse til innføring fra samme tidspunkt i 2007.

Dårlig inntjening i flere inkassoforetak

Inkassoinntektene til foretakene var på om lag én milliard kroner i første halvår 2008, noe som var en økning på 72 millioner kroner eller 7,8 prosent fra første halvår 2007. Rapporter fra foretakene viste at det ved utgangen av første halvår 2008 var 16 foretak som hadde negativt driftsresultat, mot 22 foretak per 31. desember 2007.

Som følge av svakere økonomiske konjunkturer, kan foretakene få flere saker til inkasso. Etter som inkassoomkostningene i Norge ut fra erstatningsrettslige betraktninger fullt og helt må bæres av skyldner, er imidlertid inkassobyråene avhengige av at disse er i stand til å gjøre opp for seg. Dersom dette ikke skjer, kan inkassoforetakene få problemer med inntjeningen fordi de vanligvis arbeider utelukkende etter prinsippet om «no cure no pay» overfor sine oppdragsgivere.

Justis- og politidepartementet foreslo i et høringsnotat i desember 2008 endringer som vil kunne innebære sterke reduksjoner i inkassosalærene. I forslaget ligger salærreduksjoner på mellom 20 og 50 prosent, avhengig av størrelsen på kravet, samtidig som det skal ta 14 dager lengre tid før den høyeste maksimalsatsen som gjelder for kravet kan benyttes.

Tilsyn og overvåking

Inspeksjonsvirksomheten i 2008

I 2008 ble det gjennomført 12 stedlige tilsyn i fremmedinkassoforetak og ett stedlig tilsyn hos et mindre oppkjøpsinkassoforetak. I tillegg ble det gjort mange begrensede skriftlige undersøkelser ved korrespondanse med de aktuelle foretakene for å undersøke påstander fra skyldnere om feil i inkassosaksbehandlingen.

Inspeksjonene avdekket blant annet at flere inkassoforetak har beregnet seg inkassosalærer i strid med inkassolovgivningen. Dette skyldes særlig systemfeil som har ført til at foretakene har gitt forhøyet salær tidligere enn tillatt i henhold til inkassoforskriften, mens manglende kontroll og gjennomgang av nye oppdragsgiveres rutiner er en annen årsak. Det ble også konstatert manglende kontroll med klientmiddelbehandlingen, at kravbrev ikke var utformet i samsvar med lovkra-vene og en rekke andre feil og mangler av formell karakter.

Spesielt hos de mindre inkassoforetakene ble det avdekket flere tilfeller av manglende kontroll med klientmiddelbehandlingen. Dette var både mindre formelle mangler og mer alvorlige tilfeller der foretakene ikke har vært i stand til å dokumentere forholdet mellom klientansvar og klientmidler. Det vil si at det ikke har latt seg gjøre å sette opp en oversikt over størrelsen på foretakets ansvar for oppdragsgiverens tilgodehavende overfor inkassator til enhver tid.

I to saker var det nedfelt i samarbeidsavtalen med en av foretakets oppdragsgivere at deler av avkrevd og innbetalt salær skulle tilbakeføres til oppdragsgiveren i større grad enn det som følger av retningslinjene i Kredittilsynets rundskriv 26/2001 om «pay-back».

Tilbakekall av bevillinger

Tilsynsvirksomheten førte til at det ble tilbakekalt to personlige inkassobevillinger. En av disse ble tilbakekalt på grunn av uforsvarlig

klientmiddelbehandling. Den andre ble tilbakekalt delvis på grunn av at den personlige bevillingshaveren i to atskilte perioder medvirket til at et foretak drev inkassovirksomhet uten Kredittilsynets godkjenning, og delvis på grunn av økonomiske misligheter. Videre avsluttet et mindre inkassoforetak frivillig inkassovirksomheten sin som følge av at det ble gjort alvorlige funn under stedlig tilsyn.

Opphevelse av Kredittilsynets vedtak om tilbakekall av bevillingen til Intrum Justitia AS

Kredittilsynet tilbakekalte inkassobevillingen til Intrum Justitia AS 28. november 2007 på bakgrunn av alvorlig svikt i Intrum Justitia AS' saksbehandlingssystem. Svikten førte til at selskapet hadde avkrevd for høye inkassosalærer fra et stort antall skyldnere. Feilene som ble avdekket i 2007 hadde sin opprinnelse fra begynnelsen av 2006, kort tid etter at Kredittilsynet i 2004/2005 også oppdaget store svakheter

ved blant annet inkassosaksbehandlingen i Intrum Justitia AS. Foretaket fikk da beholde bevillingen fordi det hadde gjort inngrepene tiltak for å rette opp svakheter. Når de seneste feilene kom for dagen, fant Kredittilsynet det utilrådelig å la inkassovirksomheten fortsette. Intrum Justitia AS påklagde tilsynets vedtak om bevillingstilbakekall, og vedtaket ble gitt oppsettende virkning i klageperioden.

Justisdepartementet besluttet imidlertid 30. juni 2008 å oppheve Kredittilsynets vedtak. I likhet med Kredittilsynet så departementet svært alvorlig på feilene som var avdekket, men la til grunn at det var iverksatt omfattende endringer av personell- og systemmessig art i selskapet. Departementet kom dermed til at det ikke var grunn til å frykte at Intrum Justitia AS etter å ha gjennomført tiltakene ville drive virksomheten på en slik måte at gjeldende regelverk, blant annet plikten til god inkassoskikk, ikke ville bli overholdt.

Forvaltning

Klager/henvendelser knyttet til kravet om god inkassoskikk

Kredittilsynet mottok 291 skriftlige klager/henvendelser som gjaldt foretak som har bevilling til å drive inkassovirksomhet i 2008, mot 221 året før. Om lag fire av fem klager var forbrukere, mens de resterende henvendelsene kom fra næringsdrivende. Klagen gjaldt en lang rekke ulike forhold. Klager fra forbrukere gjaldt ofte inkassators behandling av innsigelse, beregning av inkassosalær og vilkår for

påføring av salæret samt adressering av kravbrev. Næringsdrivende klaget særlig på inkassators registrering og manglende sletting av betalingsanmerkninger samt behandling av innsigelse.

I et fåtall av henvendelsene besluttet Kredittilsynet å gjøre en tilsynsmessig behandling av klagen. I de øvrige klagesakene henviste Kredittilsynet til Inkassoklagenemnda dersom klageren var en forbruker. Næringsdrivende må selv ta ansvar for å få tvisten løst, even-

tuelt ved hjelp av advokat. Avviste henvendelser kan imidlertid danne grunnlag for nærmere undersøkelser på et senere tidspunkt.

De fleste henvendelsene som førte til nærmere undersøkelser, ble avsluttet på bakgrunn av inkassators uttalelse. Dette ble som oftest gjort fordi det ikke fantes grunnlag for å fastslå at inkassator har opptrådt kritikkverdig, eller fordi inkassator hadde begått en mindre alvorlig feil som inkassator på eget initiativ rettet opp. En del saker ble nærmere fulgt opp, og i disse fikk inkassator kritikk og pålegg om å endre

praksis. I enkelte saker fant Kredittilsynet det nødvendig å følge opp opplysninger som ble avdekket på denne måten ved straks å gjennomføre stedlig tilsyn, eller ved å vurdere faktisk leders personlige inkassobevilling.

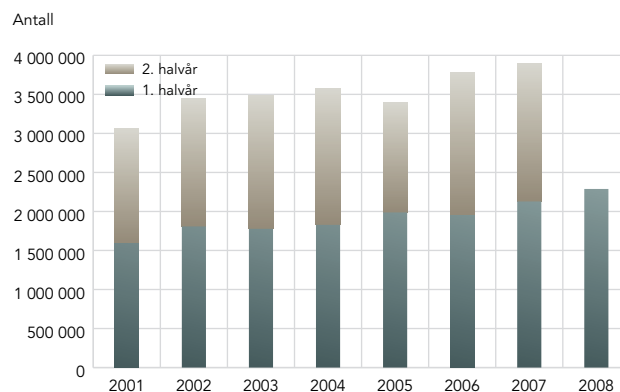
Kredittilsynet mottok enkelte henvendelser fra publikum som gjaldt mistanke om utøvelse av inkassovirksomhet uten bevilling. Slike henvendelser følges alltid opp ved at foretaket må redegjøre for sin virksomhet, og eventuelt at det gis pålegg om stans av ulovlig virksomhet.

Regelverksutvikling

Inkassoforetakene omfattes av internkontrollforskriften

Inkassoforetakene omfattes av den nye internkontrollforskriften som trådte i kraft 1. januar 2009. Inkassoforetakenes saksbehandlingsprosesser er i betydelig grad bygd opp rundt bruk av IKT-systemer, og ved slike automatiserte inndrivingsprosesser er det av stor betydning at det er etablert rutiner for en jevnlig og systematisk vurdering av risiko og etablerte kontrolltiltak.

Figur 6: Antall innkomne inkassosaker

Kilde: Kredittilsynet

The background of the page is an abstract composition of light trails. The top half features a dark green background with several bright yellow and white streaks that curve and flow across the frame. The bottom half is dominated by a large, bright yellow and white light trail that curves from the bottom right towards the center. Interspersed among these are several red streaks, some of which are thicker and more prominent. The overall effect is one of dynamic movement and energy, suggesting a digital or technological theme.

Tilsyn med IKT-infrastruktur og andre oppgaver

IT-tilsyn

IT-tilsyn omfattar tilsyn med korleis finansføretaka bruker informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Slike oppgåver blir utførte i nært samarbeid med dei ulike tilsynsfaglege avdelingane i Kredittilsynet. Det blir òg ført tilsyn med system for betalingstenester der hovudoppgåva er å sjå til at desse opererer på ein forsvarleg måte. Arbeidet omfattar òg kontroll av om føretaka rettar seg etter IKT-forskrifta og andre relevante regelverk.

I samband med oppfølginga av den norske filialen av Kaupthing Bank hf. var Kredittilsynets IT-tilsyn involvert då utbetalingar til kundar blei stoppa og ikkje kom med i oppgjerssystemet til Noregs Bank på grunn av manglande dekning i Kaupthing. Betalingane blei stoppa mellom avsender- og mottakarbank og omfatta minibankutbetalingar, EFT-/POS-betalingar (Electronic Funds Transfer / Point Of Sale) og andre transaksjonar. Som følgje av finanskrisa arbeidde Kredittilsynet òg med å sikre data frå ein IT-leverandør utanfor Noreg når det gjaldt den norske Kaupthing-filialen.

I 2008 gjennomførte Kredittilsynet 20 IT-tilsyn i bankar, forsikrings-selskap, finansieringsføretak, verdipapirinstitusjonar, inkassoføretak og eigedomsmeklar- og rekneskapsførarføretak. Det blei òg gjennomført tilsyn hos IT-leverandørar og datasentralar med grunnlag i IKT-forskrifta § 12 om utkontraktering av IKT-verksemd. I tillegg blei det gjennomført 35 forenkla IT-tilsyn som ein del av ordinære tilsyn og eitt revisortilsyn med gjennomgang av IT-revisjonen. Tilsyna blei særleg retta mot nettbankløysingar og Internett-relaterte tenester.

IT-tilsyna som blei gjennomførte i 2008, påpeikte særleg desse problemstillingane:

- Manglande eller ufullstendige risiko- og sårbarheitsanalysar (ROS) i føretaka – kan resultere i at føretaket ikkje har god nok oversikt over sin eigen risikosituasjon
- Manglande etterleving av eigne endringsprosessar – kan føre til at endringar blir gjennomførte med manglande kvalitet som fører til feil i drifta
- Manglande kvalitetsmål og kvalitetsoppfølging – kan føre til både manglande styring og kontroll og kvalitetssvikt med etterfølgjande konsekvensar
- Ufullstendig gjennomføring av kontinuitet og katastrofetestar – kan i verste fall føre til at katastrofeløysinga ikkje er effektiv dersom det oppstår ein situasjon der ho må nyttast
- Manglande konfigurasjonsstyring – kan føre til feil i drifta av ulike IKT-løysingar
- Manglande tilgjengelege ressursar og nøkkelmanrisko – svekkjer i verste fall evna til å handtere den løpande situasjonen eller avvikssituasjonar på ein tilfredsstillande måte

- Manglande basisdokumentasjon knytt til IKT-strategi, ROS-analyse og sikkerheitspolicy – gjer det vanskeleg å sikre nok styring og kontroll og gjer det vanskeleg å kontrollere om regelverket blir følgt

IKT-forskrifta

Kredittilsynet forvaltar IKT-forskrifta. Viktige oppgåver i 2008 var mellom anna knytte til å utarbeide ny rettleiing for å følgje IKT-forskrifta § 3 om ROS-analysar. Det blei òg gitt ut ei ny rettleiing for korleis små bankar skal følgje IKT-forskrifta. Rettleiinga er publisert på nettstaden til Kredittilsynet og finst òg i trykt versjon. Det er klare teikn til at føretaka på viktige område følgjer forskrifta i større grad enn før.

Betalingsystem

Ifølgje lov om betalingssystemer m.v. skal føretak under tilsyn melde frå til Kredittilsynet om nye endringar som føretaka har gjort i betalingssystem, eller om dei har etablert nye system. Meldeplikta er eit ledd i risikoovervakinga til Kredittilsynet. I 2008 fekk Kredittilsynet åtte slike meldingar. Det blei òg starta eit arbeid med å kartlegge og evaluere enkeltfunksjonar i system for betalingstenester knytte til påloggings-, autentiserings- og autorisasjonsløysingane. Formålet med ei slik kartlegging er å sikre at løysingane som føretaka nyttar, held seg til gjeldande regelverk. Det er eit nært samarbeid med Noregs Bank på betalingssystemområdet, mellom anna om årsrapport for betalingssystem.

Risiko- og sårbarheitsanalyse

I 2007 blei det etablert eit opplegg for hendingsrapportering til Kredittilsynet. Det inneber at føretak i finanssektoren skal rapportere hendingar av ei viss alvorgrad som kan oppstå i IKT-systema til føretaka, slik at Kredittilsynet blir raskt orientert og kan gjere nødvendige tiltak. Denne forma for hendingsrapportering blei først innført som ei prøveordning for spare- og forretningsbankar, Oslo Børs, VPS og BBS. Kredittilsynet laga ein evalueringsrapport hausten 2008 som konkluderte med at hendingsrapporteringa hadde fungert bra, og at ein burde vidareføre henne. Prøveperioden blei derfor utvida, og ein prøver òg å innarbeide hendingsrapporteringa i IKT-forskrifta. Det er etablert eit eige mottakssystem der føretaka sender slike meldingar via e-post til hendelse@kredittilsynet.no.

Kredittilsynet offentliggjør tidleg i 2009 ein risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse) av korleis IKT-bruken til finanssektoren har vore i 2008. ROS-analysen blir publisert på nettstaden til Kredittilsynet. Basert på analysar og datakjelder som tilsynet har hatt tilgang til, er følgjande risiko- og sårbarheitsområde identifiserte som særleg viktige med omsyn til å setje i verk risikoreduserande tiltak:

- Mangelfull gjennomføring av katastrofetest – er brot på IKT-forskrifta og gir samtidig høg risiko
- Mangelfull konfigurasjonsstyring – kan føre til uheldige feilsituasjonar
- Mangelfull kontroll på bruk av nettverk og infrastruktur – kan føre til høg risiko og feilsituasjonar
- Manglar ved utvikling av webapplikasjonar som gir sårbarheit – kunne vore unngått ved å ta omsyn til kjende problemstillingar og følgje beste praksis av råd
- Ufullstendig testing og mangelfull handtering av endringar – fører i verste fall til driftsavbrot og kan gi store konsekvensar for verksemda

Beredskapsarbeid i finanssektoren

I 2008 blei det på initiativ frå Direktoratet for samfunnssikkerheit og beredskap (DSB) gjennomført ei felles øving knytt til IKT som var avgrensa til sektorane finans, tele og energi. Øvinga, IKT-08, var knytt til angrep via Internett og testa mellom anna kommunikasjonen mellom myndigheiter og føretak. Kredittilsynet deltok i ulike førebuande møte i regi av DSB som representant for finanssektoren, og tilsynet deltok òg i sjølve øvinga.

Samarbeid

Som eit ledd i arbeidet med IKT-sikkerheit i finansføretaka deltek Kredittilsynet mellom anna i koordineringsorganet for informasjons-

sikkerheit og beredskapsutvalet for finansiell infrastruktur (BFI). Det er òg etablert samarbeid med Noregs Bank, Nasjonal sikkerhetsmyndigheit (NSM), Post- og teletilsynet og bransjeorganisasjonar. Vidare er det etablert IT-tilsynssamarbeid med dei andre nordiske tilsynsmyndigheitene, og tilsynet er med i eit internasjonalt IT-tilsynssamarbeid (Information Technology Supervisors Group, som har ei europeisk undergruppe). Kredittilsynet deltek òg i arbeidet med internasjonal standardisering i gruppene for bank- og sikkerheitsstandardar, standardisering for elektroniske signaturar (ETSI ESI) og i den internasjonale dataforeininga IFIPs gruppe for sikkerheit. Kredittilsynet er norsk representant i ESRIF (European Security Research and Innovation Forum).

Forskning og utvikling

Kredittilsynet blei i 2008 med i eit intereuropeisk prosjekt knytt til Internett-sikkerheit og varsling (Communication Middleware for Monitoring Financial Infrastructures). Prosjektet er delfinansiert frå EUs sjuande rammeprogram for forskning og utvikling og varer i to og eit halvt år. I prosjektet representerer Kredittilsynet kompetansekrav frå tilsynsmyndigheiter i finanssektoren, og i denne samanhengen er det etablert eit samarbeid med andre europeiske IT-tilsynsmyndigheiter.

Internkontroll

Kredittilsynet vedtok forskrift om risikostyring og internkontroll 22. september 2008. Forskrifta tok til å gjelde 1. januar 2009 og erstattar den tidlegare internkontrollforskrifta. Forskrifta gjeld for alle tilsynseiningar som ikkje er enkeltpersonføretak, med unntak

av revisjonsselskap. Forskrifta legg vekt på heilskapleg risikostyring i større grad enn det internkontrollforskrifta gjorde. Det er utarbeidd eit rundskriv til forskrifta som er utforma særleg med tanke på små føretak.

Klagebehandling – Rekneskapsregisteret i Brønnøysund

Kredittilsynet er klageinstans for avslag frå Rekneskapsregisteret på søknader om ettergiving av forseinkingsgebyr ved forseinka inn-sending av årsrekneskap, årsmelding og revisjonsmelding til Rekneskapsregisteret. Kredittilsynet har bedt Finansdepartementet vurdere om ein annan instans enn Kredittilsynet kan ta seg av denne oppgåva. Departementet har sendt på høyring eit forslag om at oppgåva blir lagd til Statens innkrevjingssentral.

I 2008 er det for rekneskapsåret 2007 gitt gebyr også for andre einingar enn aksjeselskap, allmennaksjeselskap, gjensidige forsikrings-selskap og sparebankar. Strengare handheving av innsendingsfristen har

ført til fleire klagesaker. I 2008 blei det behandla 518 klagar, mot 262 i 2007. Kredittilsynet ettergav forseinkingsgebyret heilt eller delvis i 80 saker. Det vil seie at gebyret blei heilt eller delvis ettergitt i om lag 15 prosent av sakene, mot om lag 18 prosent i 2007.

Bruk av forseinkingsgebyr har ført til reaksjonar mellom anna frå til-litsvalde i stiftingar, fordi gebyret gjer det vanskelegare for stiftinga å gjere det ho skal. Kredittilsynet meiner at organisasjonsforma i seg sjølv ikkje gir grunnlag for å ettergi gebyret. Då må det i så fall gjennomførast ei endring i regelverket som gir heimel for å gi slikt gebyr til stiftingar eller grupper av stiftingar.

Forbrukarvern og -informasjon – Kredittilsynets rolle og mandat

Forbrukarvern gjennom kontinuerleg tilsyn

Finansnæringa skaper verdier for kundane sine anten som finansiell rådgivar eller som formidlar av ulike transaksjonsbaserte tenester (verdipapirhandel, valutahandel og betalingsformidling). Rådgivinga må baserast på relevant og objektiv kompetanse, mens transaksjonsbaserte tenester skal sikre rett gjennomføring på ein sikker operasjonell infrastruktur. Kredittilsynets ansvar for forbrukarvern har grunnlag i kredittilsynslova og ulike særlover, forskrifter og rundskriv som regulerer finansnæringa.

Bak Kredittilsynets hovudmål om å bidra til finansiell stabilitet og velfungerande marknader gjennom tilsyn med institusjonar og marknader ligg det viktige samfunnsøkonomiske omsyn og ønske om å verne forbrukarar og investorar. Bankkriser og krakk i verdipapirmarknaden kan føre til store samfunnsøkonomiske tap og kostnader for forbrukaren. Finansiell stabilitet og tillit til at bankar og forsikringsselskap kan utøve dei grunnleggjande funksjonane knytte til omfordeling av kapital og risiko, er derfor ein viktig føresetnad for godt forbrukarvern. På viktige område forvaltar tilsynseininngane kapital for kundane sine, slik som for innskyttarar i bank, forsikringstakarar og investorar i verdipapirmarknaden. Når det oppstår usikkerheit om stillinga til bankane og forsikringsselskapa, kan det føre til større kostnader og høgare prisar på finansielle tenester til forbrukarane, og i verste fall til tap av kapital. Ein vesentleg del av forbrukarvernet må derfor skje gjennom regulering og tilsyn med soliditeten i føretaka og gjennom ulike offentlege garantiordningar, slik som innskyttargaranti i bank. Ivaretakinga av forbrukarinteressene gjennom kontinuerleg tilsyn er derfor for ein stor del indirekte, men i nokre tilfelle òg direkte gjennom oppfølging av konkrete føresegnar. Nokre sentrale forbrukarretta lover på finansområdet (finansavtalelova og forsikringsavtalelova) er det andre enn Kredittilsynet (Justis- og politidepartementet) som forvaltar.

Tilsynet med institusjonane er knytt til finansiell stilling og drift og oppfølging av verksemdsreglar og generelle åtferdsreglar. Kontinuerleg tilsyn med soliditeten til finansinstitusjonane bidreg til at forbrukarane har sikkerheit for innskota, og at kontinuerlege avtalar med institusjonane blir haldne ved lag. Tilsynet med forvaltningsselskap for verdipapirfond og forsikringsselskap/pensjonskasser inneber òg ein «produktkontroll» til fordel for forbrukarane. Nokre av tilsynsoppgåvene som synleggjer forbrukaraspektet, er nærmare omtalte nedanfor.

Kredittilsynet får mange spørsmål som gjeld forbrukarane sitt møte med institusjonar under tilsyn og avtalar som er gjorde med dei. Kredittilsynet tek ikkje stilling til privatrettslege plikter, men bruker desse førespurnadene som «signal» når vi vel kva institusjonar som skal følgjast opp i tilsynsverksemda. Klagar blir viste til bransjeoppretta klageorgan og høyrer i siste instans heime hos domstolane.

Tilsyn med finansielle rådgivarar

Kredittilsynet fører tilsyn med at verdipapirføretak med konsesjon til å drive investeringsrådgiving knytt til finansielle instrument rettar seg etter detaljerte krav til god forretningsskikk. Det blir lagt vekt på å gjere rådgivarane ansvarlege for produktval og produktsamansetting som forbrukarane får særleg anbefalt.

Det er lagt til grunn at ei rekkje av føresegnene om investorvern som følgjer av verdipapirhandelsregelverket, også gjeld for finansielle rådgivarar i bankar som gir råd om innskotsbaserte samansette produkt. Sjå også omtale av samansette produkt i kapitlet *Bank og finans*, side 36 og 37.

Tilsyn med meklarar

I tilsynet med verdipapirføretaka legg ein vekt på å kontrollere at reglane om god forretningsskikk blir følgde. Kredittilsynet legg vekt på at leiinga i føretaka skal ta ansvar for å minimere interessekonfliktane og sikre interessene til kundane. Kompetansevurdering av leiande tilsette skal sikre at dei ansvarlege for verksemda har nok kompetanse og erfaring i tillegg til godandel.

Ved tilsyn hos forsikringsmeklarar er føresegnene om informasjonsplikt overfor kundane eit tema. Føretaka har plikt til å dokumentere kompetansevurderinga av leiande tilsette, og det bidreg indirekte til forbrukarvern. Det er rutine å be om at føretaka gjer greie for korleis dei vel ut og kontrollerer forsikringsgivarar.

Når det gjeld tilsynet med eigedomsmeklarar, legg Kredittilsynet vekt på at dei følgjer reglane for god meklarskikk. Tilsyn med bustadmekling blir prioritert før næringsmekling. Kredittilsynet kontrollerer at meklarar rettar seg etter ufråvikelege kontraktsreglar som skal gi forbrukarane vern.

Tilsyn med system for betalingstenester/nettbank

Interessene til forbrukarane i eit velfungerande system for handel med varer og tenester blir sikra mellom anna gjennom effektive og velfungerande betalingssystem. Kredittilsynet har tilsyn med at system for betalingstenester blir innretta og drivne i samsvar med lovreglar. Noregs Bank har tilsvarende tilsyn med interbanksystema.

Oppfølging av opplysningsplikta til børsnoterte føretak, inkludert finansiell rapportering

Kredittilsynet kontrollerer den periodiske finansielle rapporteringa til børsnoterte føretak, og det bidreg til at småspararar og andre investorar får relevant informasjon som grunnlag for aksjeinvesteringane. Det same gjeld Oslo Børs sin kontroll med om børsnoterte føretak følgjer opp den kontinuerlege opplysningsplikta til marknaden. Når

det gjeld den kontinuerlege opplysningsplikta, har ikkje Kredittilsynet noko direkte tilsyn, men ei sanksjonerande rolle ved misleghald.

Oppfølging av tenestepensjonsordningar

Oppfølginga av tenestepensjonsordningar er todelt. For det første skal Kredittilsynet sjå til at arbeidsgivarar opprettar obligatoriske tenestepensjonsordningar. Tilsynet kan gi pålegg om å opprette slike ordningar og kan gi dagmulkt dersom pålegget ikkje blir følgt. Kredittilsynet driv ikkje oppsøkjande verksemd overfor arbeidsgivarføretaka, men følgjer opp førespurnader om manglande ordningar frå tilsette og andre.

For det andre skal Kredittilsynet etter innskots- og føretakspensjonslova føre tilsyn med at pensjonsordningar blir forvalta i samsvar med lovgivinga. Kredittilsynet kan krevje at berekning eller fordeling av midlar som er i strid med regelverket, blir endra innan ein fastsett frist. Dersom fristen ikkje blir halden, kan tilsynet gi nærmare ret-

ningslinjer for verksemda, oppnemne nytt styre eller ny styringsgruppe for pensjonsordninga eller bestemme at ordninga skal avviklast.

Tilsyn med oppfølging av andre kontraktsreglar

Kredittilsynet fører tilsyn med at forsikringssekskap og pensjonskasser òg følgjer dei reglane i forsikringsverksemdslova som har privatrettsleg karakter, til dømes føresegnene om flytterett. Kredittilsynet har likevel i liten grad følgt opp om forsikringssekskapa rettar seg etter reglane i forsikringsavtalelova. Forvaltningsansvaret for forsikringsavtalelova høyrer under Justis- og politidepartementet, og klagar frå forsikringskundar blir viste til Forsikringsklagekontoret.

Også finansavtalelova høyrer under Justis- og politidepartementet. Klagar som Kredittilsynet får frå bankkundar, blir viste til Bankklagenemnda. Både etter forsikrings- og finansavtalelova gir klagar som tilseier systematiske lovbrøt frå institusjonane, grunnlag for tilsynsmessig oppfølging frå Kredittilsynet.

Forbrukarinformasjon

Nettstaden til Kredittilsynet er ein hovudkanal for informasjon frå Kredittilsynet, og forbrukarorientert informasjon blir i hovudsak formidla via denne kanalen. Informasjon som er retta mot forbrukarar, er samla under stikkordet *Forbrukerinformasjon* med direkte inngang frå framsida. Informasjonen har eit avgrensa omfang og skal først og fremst gi brukarar av finansielle tenester informasjon om rolla til

Kredittilsynet og gi dei ei kort rettleiing om aktuelt regelverk, rettar, klageordningar, garantiordningar o.a. Informasjonen er i stor grad basert på lenkjer til lov- og regelverk og aktuelle klageordningar.

Ein spesiell service på nettsidene som rettar seg spesielt mot småspararar og andre investorar, er knytt til investoråtvaringar. Erfaringar

frå både Noreg og andre land tyder på at ein del av føretaka som ubedd gir investeringstilbod, ikkje har dei nødvendige løyva. Dersom Kredittilsynet blir kjent med namngitte aktørar som opererer i marknaden utan løyve, publiserer vi investoråtvaringar på nettstaden. Nokre slike investeringstilbod har vist seg å vere reine svindelforsøk. Kjenneteikn på det er ofte at seljaren er veldig pågåande, at investeringa blir framstilt som svært lønnsam og utan nemneverdig risiko, og at det er viktig at kunden bestemmer seg raskt. Kredittilsynet rår alle som får slike tilbod, til å ta sine forholdsreglar. Alle norske føretak med løyve til å tilby denne type tenester er oppførte i registeret til Kredittilsynet. Ei oversikt over føretak med løyve frå andre EØS-land som har meldt frå til Kredittilsynet, finst på ei eiga liste.

Finansportalen.no

Finansportalen.no er ei informasjonsteneste som er retta mot privatpersonar i Noreg. Til no har Finansportalen.no konsentrert seg om å samanlikne, samanstillje og strukturere informasjon innanfor skadeforsikring, dei viktigaste banktenestene og sparing. Portalen inneheld òg funksjonalitet som hjelper forbrukaren i prosessen med å byte bank eller få betre vilkår i den banken han har. Andre produkt- og verksemdsområde i finansnæringa vil bli inkluderte i seinare versjonar av Finansportalen.no.

Kredittilsynet har bidrege spesielt i planleggingsfasen av Finansportalen.no, men har òg komme med råd og synspunkt undervegs i utviklingsarbeidet. Inntil vidare er det Forbrukarrådet som har teke på seg ansvaret for å utvikle og drifte portalen.

Sekretariat for klagenemnd

Det følger av forsikringsformidlingsdirektivet at medlemsstatane skal oppmuntre til å innføre formålstenlege og effektive klage- og erstatningsordningar for utanrettsleg løysing av tvistar mellom forsikringsmeklarar og kundar. På denne bakgrunnen er klagenemnda for forsikrings- og gjenforsikringsmeklingsverksemd oppretta. Kredittilsynet er sekretariat for klagenemnda.

Internasjonal verksemd

Kredittilsynets internasjonale arbeid var i 2008 i aukande grad prega av krise i finansmarknadene. I tillegg til dei vanlege planlagde møta for å drøfte regelverksutvikling og tilsynsstandardar var det nødvendig med eit tettare samarbeid mellom tilsynsmyndigheitene i mange land. Dette blei gjort for å orientere kvarandre om kriser og tiltak på nasjonalt plan og prøve å samordne tiltak for å dempe verknaden av finanskrisa.

Internasjonalt samarbeid om krisehandtering

Finanskrisa har synleggjort behovet for betre kommunikasjon og koordinering mellom regjeringar, tilsynsmyndigheiter og sentralbankar i ulike land og betre harmonisering av både regelverk og praksis for krisehandtering. Det var mange møte og telefonkonferansar hausten 2008 for å drøfte verknadene av krisa og tiltak for å dempe dei. Problema med avvikinga av Lehman Brothers og dei islandske banketableringane i Europa kravde auka dialog mellom tilsynsmyndigheitene om avgjerder og utveksling av erfaringar og løysingar.

Det var eit tett samarbeid mellom tilsynsmyndigheitene, og det blei òg lagt sterkare politisk press på å auke samordninga av tilsynspraksis og tilsynsmetodar, såkalla *supervisory convergence*. Dei aller fleste krisetiltaka blei likevel utforma og gjennomførte nasjonalt, med avgrensa internasjonal samordning. Ei erfaring var at tilsynet

med finansgrupper med verksemd i mange land ikkje hadde fungert godt nok, og ein arbeider no med tiltak for å styrkje gruppetsynet. Eit betre harmonisert regelverk for krisehandtering og avviking av enkeltinstitusjonar er ein føresetnad for å kunne løyse eventuelle nye kriser på ein smidig og rettferdig måte som ikkje har konkurransehemmande konsekvensar for aktørane, og som sikrar likebehandling av kundane uavhengig av nasjonalitet. Det blir understreka meir enn nokon gong at dette er viktige føresetnader for at den indre finansmarknaden skal fungere formålstenleg og effektivt.

Tilsynskomiteane i EU arbeider med å koordinere og effektivisere tilsynet på tvers av landegrensene. Samordning og koordinering må òg skje på tvers av sektorar for å unngå regelverksarbitrasje og for å fremje like rammevilkår, såkalla level playing field, for næringa i heile EØS-området.

Meir internasjonalt samarbeid om forbrukarvern og forbrukarinformasjon

Krisa har bidrege til å rette merksemda mot informasjon til forbrukarar og kor vidt forbrukarar forstår dei finansielle produkta og investeringane dei gjer. EU-institusjonane har forbrukarspørsmål og forbrukarinformasjon høgt på dagsordenen, og innanfor finanssektoren har særleg EU-kommisjonær McCreevy engasjert seg for å få finansmyndigheitene til å ta meir ansvar for forbrukaropplæring og -informasjon.

I mai 2008 deltok Kredittilsynet på «International Conference on Financial Education» i Washington, D.C., ein konferanse som OECD og det amerikanske finansdepartement, U.S. Department of the Treasury, arrangerte i fellesskap. Konferansen var ein del av

OECDs pågåande prosjekt om forbrukarretta finansiell informasjon, og formålet med konferansen var å presentere døme på kva som er gjort internasjonalt innanfor finansiell opplæring, og å utveksle erfaringar og kunnskap på dette feltet. Den nye nettstaden til OECD, «International Gateway for Financial Education» (www.financial-education.org), blei lansert i april 2008.

Før konferansen blei det halde eit innleiande møte i «International Network on Financial Education», eit nytt nettverk som skal drøfte og framheve tema som er knytte til mellom anna regelverk og arbeid med å auke kompetansen til forbrukarane på finansområdet.

Integrert tilsyn

Den integrerte tilsynsmodellen inneber eit felles organ for tilsyn med bankar, forsikringsselskap og verdipapirverksemdar. Kredittilsynet blei etablert som det første integrerte tilsynet i Europa. Det er stadig fleire land som vel denne organisasjonsmodellen, særleg etter at Storbritannia danna the Financial Services Authority i 1997. Finland slo, som det siste nordiske landet, frå 1. januar 2009 saman tilsynsmyndigheitene sine innanfor finanssektoren. Sveits fekk òg integrert tilsyn frå 1. januar 2009.

Sidan 1999 har fleire tilsynsmyndigheiter med integrert tilsyn møtt kvarandre til ein årleg uformell konferanse (Integrated Financial Supervisors Conference) for å drøfte administrative og faglege forhold av felles interesse. Den førre konferansen blei arrangert i Wien i mai 2008. Tilsynsmyndigheiter frå 16 land var representerte, og aktuelle tema var finansuroa, styring og leiing «corporate governance» og «internal governance», kommunikasjonsstrategi og erfaring med å bruke indikatorar for å vurdere måloppnåinga til tilsynet.

Regelverksutvikling innanfor finanssektoren i EU – Lamfalussy-prosedyren

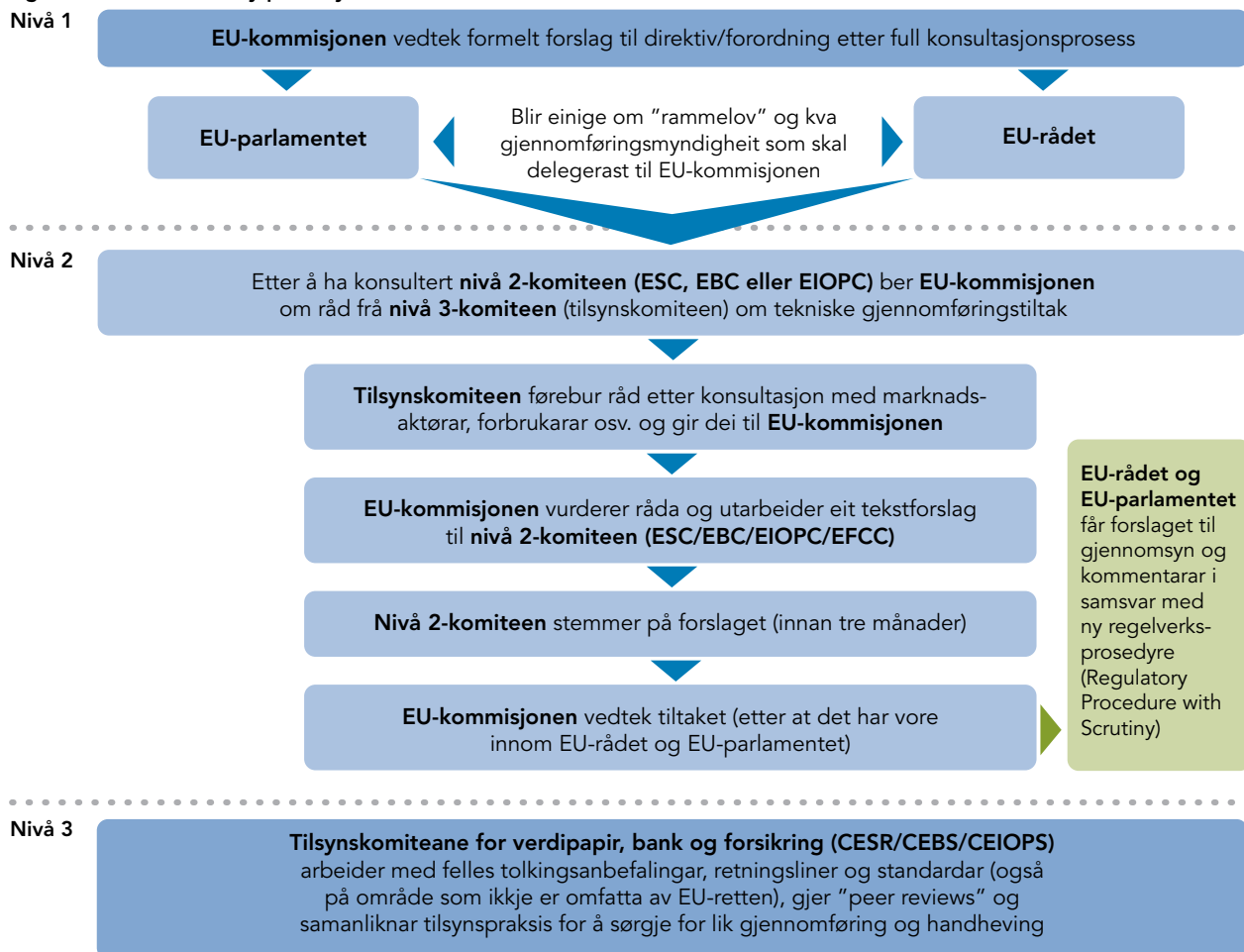
Ettersom Noreg ikkje har tilgang til avgjerdsprosessane i EU-rådet og EU-parlamentet, er det desto viktigare for Kredittilsynet å delta i møta under EU-kommisjonen og i tilsynskomiteane i EU. Kredittilsynet prioriterer derfor å delta i desse komiteane og ekspertgruppene. Det er her Kredittilsynet meiner å ha størst høve til å påverke regelverksutviklinga i EU.

Innanfor finanssektoren med bank-, forsikrings- og verdipapirtilsyn følgjer regelverksutviklinga i EU den såkalla Lamfalussy-prosedyren (sjå illustrasjon under). Finansdepartementet deltek som observatør i nivå 2-organa European Securities Committee (ESC), European Banking Committee (EBC), European Insurance and Occupational Pensions Committee (EIOPC) og European Financial Conglomerates Committee (EFCC). Kredittilsynet deltek som rådgivar for Finans-

departementet i EBC, EIOPC og EFCC. Kredittilsynet deltek i alle tilsynskomiteane på nivå 3, og i fleire av dei underliggjande komiteane og arbeidsgruppene. Kredittilsynet deltek òg i ein tverrsektoriell komité (Interim Working Committee on Financial Conglomerates – IWFCF) med representantar frå dei tre tilsynskomiteane, som koordinerer saksområde av felles interesse, særleg spørsmål knytte til finansielle konglomerat.

I tillegg til det tverrsektorielle samarbeidet i regi av IWFCF blir det lagt stor vekt på samarbeid mellom dei tre tilsynskomiteane. Komiteleiarane og sekretariata møtest regelmessig, og det blir utarbeidd ein årleg felles arbeidsplan. Dessutan blir det kvart år arrangert eit fellesmøte for medlemmene av dei tre tilsynskomiteane ettersom mange land framleis har forskjellige tilsynsmyndigheiter innanfor dei tre sektorane.

Figur 7: Nivå i Lamfalussy-prosedyren

Verdipapirmarknaden

Kredittilsynet er medlem av International Organization of Securities Commissions (IOSCO) og deltok på årsmøtet i Paris i mai 2008. Under IOSCO er Kredittilsynet medlem av den europeiske regionalkomiteen. IOSCO har utarbeidd ein multilateral avtale om samarbeid og informasjonsutveksling over landegrensene (Multilateral Memorandum of Understanding – MMoU), som Kredittilsynet vedtok i 2006.

Kredittilsynet deltok på møtet i Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds i Wien i oktober 2008. Enlarged Contact Group er eit globalt forum for tilsynsmyndigheiter for verdipapirfond. Hovudformålet for gruppa er å utveksle erfaringar og informasjon som har med tilsynet med verdipapirfond å gjere.

På EU/EØS-nivå er Kredittilsynet medlem av CESR (Committee of European Securities Regulators). CESR fungerer mellom anna som fagleg rådgivingsorgan for ESC og EU-kommisjonen og arbeider for ei konsistent oppfølging og handheving av fellesskapsretten i medlemslanda. Kredittilsynet deltek aktivt i fleire av arbeidsgruppene til CESR, og i 2008 var merksemda særleg retta mot gjennomføringa av verdipapirmarknadsdirektivet (MiFID) og arbeid med nytt transaksjonsrapporteringsystem (TRS). Innanfor CESR arbeider ein for å finne fram til felles forståing og praktisering av rettsaktene som er vedtekne på nivå 1 og 2.

Bankar og finansinstitusjonar

Baselkomiteen for banktilsyn under Bank for International Settlements (BIS) vedtek internasjonale standardar for banktilsyn og koordinerer det globale banktilsynssamarbeidet. Sjølv om Noreg ikkje er medlem av Baselkomiteen, får Kredittilsynet relevante dokument frå komiteen som vi kan kommentere, og vi kan delta i enkelte av aktivitetane til komiteen. Annakvart år arrangerer Baselkomiteen ein større internasjonal konferanse for banktilsynsmyndigheiter (International Conference of Banking Supervisors – ICBS). Kredittilsynet deltok på konferansen i 2008, som det belgiske tilsynet arrangerte i september.

Sidan 2006 er Kredittilsynet blitt invitert – saman med Noregs Bank – til å delta som observatør i fleire av møta i tilsynskomiteen til den europeiske sentralbanken, Banking Supervision Committee. I tillegg deltek Kredittilsynet og Noregs Bank i bilaterale møte med representantar frå ECB.

Kredittilsynet deltek i møta i CEBS (Committee of European Banking Supervisors) og i dei fleste av undergruppene til CEBS, mellom anna Groupe de Contact, som er den viktigaste underkomiteen. Ein arbeider med å gjennomføre dei nye kapitaldekningskrava, nye felles rapporteringssystem for bankane, koordinering av prosedyrane til tilsynsmyndigheitene og rutinar for offentleggjering av forhold knytte til kapitaldekning o.a. I Groupe de Contact utvekslar banktilsynsmyndigheitene stadig informasjon om problem i banksektoren og kartlegg og prøver å samordne tilsynsmetodane i EØS-landa. Det er òg etablert ei eiga gruppe som koordinerer det operasjonelle tilsynet med bankkonsern som har verksemd i fleire land. CEBS og Groupe de Contact har spelt ei viktig koordineringsrolle i samband med finanskrisa, og det var mange møte og telefonkonferansar i 2008.

Forsikring og pensjon

Kredittilsynet er medlem av International Association of Insurance Supervisors (IAIS) og deltek der i utviklinga av internasjonale prinsipp for tilsyn med forsikringsverksemd. Kredittilsynet deltek på årsmøtet i IAIS og er representert i den tekniske komiteen som har det overordna ansvaret for standardsetjinga. IAIS arrangerte den 15. årskonferansen i Budapest i oktober 2008. I Budapest blei det vedteke fleire standardar og retningslinjer, mellom anna standardar for kapitalkrav, interne modellar og risikoforvaltning og prinsipp for tilsyn med grupper. IAIS har òg utvikla ein felles multilateral samarbeidsavtale (MMoU) etter mønster frå IOSCOs MMoU, og har begynt prosessen med tiltreding.

Kredittilsynet er elles medlem av International Organization of Pensions Supervisors (IOPS) og deltok på IOPS' årskonferanse i Mombasa, Kenya i 2008. IOPS arbeider med å utvikle standardar for å regulere og ha tilsyn med private pensjonar.

På EU/EØS-nivå deltek Kredittilsynet i møta i komiteen for tilsyn med forsikring og tenestepensjon, Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS). Kredittilsynet deltek òg i dei fleste komiteane og arbeidsgruppene under CEIOPS. Hovudtyngda av arbeidet i CEIOPS gjeld utarbeiding av råd til EU-kommisjonen knytt til revidering av solvensregelverket i EU. Forsla-

Internasjonal verksemd

get til nytt forsikringsdirektiv (Solvens II-direktivet) som blei presentert av EU-kommisjonen i juli 2007, er basert på råd frå CEIOPS. CEIOPS arbeider vidare med forslag til meir teknisk utfyllande føresegner for EU-kommisjonen på ei rekkje område. I tilknytning til det nye regelverket har CEIOPS gjennomført fleire såkalla

Quantitative Impact Studies (QIS) for å analysere konsekvensen og effekten av ulike forslag for forsikringselskapa. Fleire norske selskap deltok i QIS4, og rapporten blei offentleggjort på CEIOPS-konferansen i november 2008. Sjå omtale i kapitlet *Forsikring og pensjon*, side 45.

Rekneskap og revisjon

Med aukande merksemd retta mot revisorane si rolle i ein meir globalisert finansmarknad og nye og strengare reglar i USA og EU-området er det blitt større behov for samarbeid og informasjonsutveksling mellom revisortilsyna på tvers av landegrensene. I 2006 blei det oppretta eit internasjonalt organ for revisortilsyn, International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). Formålet med IFIAR er mellom anna å vere eit kontaktforum mellom tilsynsmyndighetene i ulike land og bidra til kunnskapsdeling om bransjen, praktisk regulerings- og tilsynsarbeid o.a. Kredittilsynet er medlem av IFIAR og var vertskap for eit tre dagar langt møte i Oslo våren 2008. Den siste dagen blei det halde møte med leiinga frå fleire av dei store revisjonsfirmaa. Avdelingsdirektøren for rekneskaps- og revisortilsyn i Kredittilsynet er medlem av IFIARs Advisory Council, som fungerer som eit styre. Dei andre landa som er representerte i Advisory Council, er USA, Japan, Tyskland, Singapore og Frankrike.

Norske revisjonsselskap som er involverte i revisjon av utstedarføretak på notert børs i USA, må vere registrerte hos The Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Kredittilsynet legg vekt på å ha eit godt tilsynssamarbeid med PCAOB. Det var løpande kontakt mellom Kredittilsynet og PCAOB i 2008, særleg i samband med planlegginga av ein felles inspeksjon av eit revisjonsfirma i Noreg.

Regelverksutviklinga innanfor rekneskap og revisjon i EU følgjer komitologiprosedyrane. Kredittilsynet deltek saman med Finansdepartementet i møta i EUs Accounting Regulatory Committee (ARC), som vurderer dei nye internasjonale rekneskapsstandardane (IFRS) og førebur korleis dei skal gjennomførast i EU. Kredittilsynet deltek aktivt i European Enforcers Coordination Sessions (EECS) under CESR, som arbeider med å harmonisere og koordinere kontrollarbeidet med innføring av IFRS i EØS-området. Alle avslutta saker blir lagde i ein felles database for å sikre at informasjon er tilgjengeleg for alle rekneskaps- og verdipapirtilsyn, og for å bidra til harmonisering. Gruppa har jamlege møte med International Accounting Standards Board (IASB) og the International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC), som er høvesvis standardsetjar og fortolkingsorgan, for å sikre at IFRS-standardane blir handheva på same måten innanfor EØS-området.

Kredittilsynet deltek aktivt i EU-arbeidet med å utvikle regelverk og standardar for revisorar og i tilsynssamarbeidet. Som ei følge av det nye revisjonsdirektivet oppretta EU-kommisjonen Audit Regulatory Committee (AuRC) og European Group of Auditors' Oversight Bodies (EGAOB). Den siste er det EU-kommisjonen som leier, i motsetning til tilsynskomiteane innanfor finansområdet, som ei tilsynsmyndigheit leier, og der EU-kommisjonen har observatørstatus. Kredittilsynet deltek som observatør i begge desse komiteane og i fleire relevante arbeidsgrupper.

Tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering

Kredittilsynet deltek i arbeid med tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering både nasjonalt og internasjonalt. Kredittilsynet er representert i møta i Financial Action Task Force (FATF), som utviklar felles internasjonale standardar for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering. Kredittilsynet har vore ein av pådrivarane i arbeidet med å følgje opp tiltak mot kvitvasking i verdipapirsektoren. Tilsynet del-

tek òg i FATFs arbeidsgruppe mot terrorfinansiering og samarbeider med FN på dette området. På EU/EØS-nivå deltek Kredittilsynet i EUs Committee on the Prevention of Money Laundering and Terror Financing (CPMLTF), som blei oppretta i samsvar med det tredje kvitvaskingsdirektivet. I 2008 blei det særleg lagt vekt på å gjennomføre dette direktivet.

EFTA-samarbeid

Kredittilsynet har for tida formannskapet i EFTAs Working Group on Financial Services og deltek òg i EFTAs Working Group on Company Law. Det er arbeidsgrupper under underkomité II i EFTA-pilaren i EØS-strukturen som har ansvar for å koordinere synspunkt og innlemming av rettsakter i EØS-avtalen innanfor finanssektoren, kapitalrørsler og

selskapsrettsområdet (inkludert rekneskap og revisjon). Arbeidsgruppene er nyttige forum for oppdatering om status for regelverksutviklinga i EU. På kvart møte blir representantar for EU-kommisjonen eller andre EU-institusjonar inviterte til å presentere diverse tiltak og status for forslag under behandling i EU-rådet og EU-parlamentet.

Nordisk samarbeid

Det nordiske samarbeidet blir framleis prioritert høgt. Kredittilsynet legg vekt på å ha eit godt samarbeid, både formelt og uformelt, med tilsyna i dei andre nordiske landa og har inngått ein felles samarbeidsavtale med dei andre nordiske tilsyna i tillegg til individuelle samarbeidsavtalar knytte til tilsynet med særskilde finansgrupper. Utanom årlege nordiske møte på leiingsnivå blir det arrangert årlege møte på avdelingsnivå innanfor dei ulike sektorane og på det administrative området. Kredittilsynet har òg delteke på ei rekkje møte med nordiske kollegaer i tilknytning til samarbeidet om tilsynet

med dei nordiske finanskonserna, og det har blitt gjennomført fleire felles inspeksjonar i dei nordiske konserna.

Sidan 2005 har det vore regelmessige møte mellom revisortilsynsmyndigheitene i Sverige, Danmark, Finland og Noreg. Møta viser at det også på revisjonsområdet er nyttig med nærmare kontakt og samarbeid, ikkje minst for å drøfte spørsmål i samband med gjennomføringa av EUs revisjonsdirektiv.

Anna møteverksemd og bilateralt samarbeid

Kredittilsynet deltek fast i OECDs forsikringskomité og OECDs kapitalmarknadskomiteé i tillegg til ein del andre møte i OECD-regi.

Sjølv om mykje av den internasjonale verksemda er i regi av internasjonale organisasjonar, og særleg komiteane og arbeidsgruppene i EU, legg Kredittilsynet framleis vekt på eit godt bilateralt samarbeid med relevante tilsynsmyndigheiter. I april 2008 besøkte Kredittilsynets styre Island og møtte representantar frå det islandske finansilsynet, sentralbanken og dei største islandske bankane.

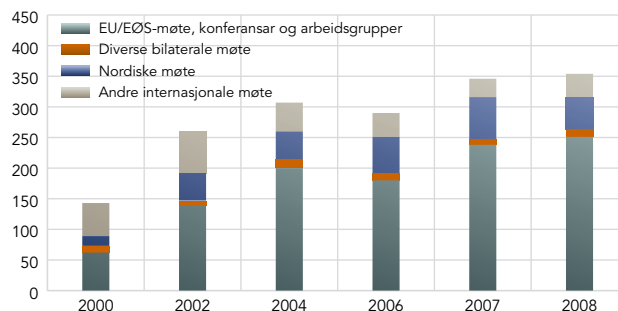
Kredittilsynet har signert samarbeidsavtalar (MoU-er) for utveksling av informasjon med andre tilsynsmyndigheiter. Avtalane skal forsterke samarbeidet mellom Kredittilsynet og dei respektive partane. Innanfor forsikrings-, pensjons- og verdipapirtilsyn er det gjort multilaterale samarbeidsavtalar mellom alle EØS-landa. Kredittilsynet har òg slutta seg til IOSCOs multilaterale samarbeidsavtale. I tillegg er det fleire bilaterale og nordiske samarbeidsavtalar.

Kredittilsynet har kvart år møte med representantar frå den amerikanske sentralbanken, Federal Reserve Bank, og i 2008 hadde Kredittilsynet mellom anna besøk av delegasjonar frå India, Litauen, Korea og Japan. Kredittilsynet var vertskap for fleire internasjonale møte i 2008, mellom anna IFIAR, IWCF og Internal Models Expert Group, ei arbeidsgruppe under CEIOPS.

IT-tilsyn

Someit ledd i arbeidet på IKT-sikkerheitsområdet er Kredittilsynet med i det nordiske IT-tilsynssamarbeidet. Tilsynet deltek òg i ei rekkje internasjonale organ. Dette omfattar internasjonalt IT-tilsynssamarbeid gjennom Information Technology Supervisors Group (som òg har ei europeisk undergruppe), internasjonalt standardisering i gruppene for bank- og sikkerheitsstandardar, standardisering for elektroniske signaturar (ETSI ESI) og i den internasjonale dataforeininga IFIPs gruppe for sikkerheit. Kredittilsynet er norsk representant i European Security Research and Innovation Forum (ESRIF), eit EU-organ som arbeider med sikkerheit. Tilsynet deltek òg i eit EU-støtta prosjekt for utvikling av tiltak som kan betre evna til å oppdage og reagere på sikkerheitshendingar på Internett.

Figur 8: Kredittilsynets deltaking i internasjonale møte

Kjelde: Kredittilsynet

Tabell 17: Kredittilsynets deltaking i internasjonale organisasjoner og EU/EØS-relaterte komitear

Tverrsektorielle møte

- Integrated Financial Supervisors Conference (årleg konferanse for integrerte tilsynsmyndigheter)
- EFCC – European Financial Conglomerates Committee (nivå 2)
- IWCFC – Interim Working Committee on Financial Conglomerates (nivå 3-koordinering av konglomeratsspørsmål eller tverrsektorielle spørsmål)
- Nordiske tilsynsmøte

Bank/finans

- International Conference of Banking Supervisors (den internasjonale konferansen for banktilsyn, arrangert annakvart år av Baselkomiteen for banktilsyn)
- OECD's Financial Markets Committee (OECDs kapitalmarknadskomité)
- EBC (European Banking Committee – EUs bankkomité på nivå 2)
- CEBS (Committee of European Banking Supervisors – EUs banktilsynskomité) og Groupe de Contact (hovudarbeidsgruppa under CEBS) og andre underliggjande komitear og arbeidsgrupper – www.c-ebs.org
- Nordiske tilsynsmøte

Forsikring

- IAIS (International Association of Insurance Supervisors – den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn) – www.iaisweb.org
- IOPS (International Organisation of Pension Supervisors – den internasjonale organisasjonen for pensjonstilsyn) – www.iopsweb.org
- OECD's Insurance Committee (OECDs forsikringskomité)
- EIOPC (European Insurance and Occupational Pensions Committee – EUs forsikrings- og pensjonskomité på nivå 2)
- CEIOPS (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors – EUs forsikrings- og pensjonstilsynskomité) med underliggjande komitear og arbeidsgrupper – www.ceiops.eu
- Conference of European Insurance Supervisory Services (den paneuropeiske forsikringstilsynskonferansen – blir arrangert annakvart år)
- Nordiske tilsynsmøte

Verdipapir

- IOSCO (International Organization of Securities Commissions – den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn) – www.iosco.org
- ECG (Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds – den utvida kontaktgruppa for tilsyn med kollektive investeringsfond)
- ESC (European Securities Committee – EUs verdipapirkomité på nivå 2)
- CESR (Committee of European Securities Regulators – EUs komité for verdipapirtilsyn) med underliggjande komitear og arbeidsgrupper – www.cesr.eu
- Nordiske møte

Rekneskap og revisjon

- IFIAR (International Forum of Independent Audit Regulators) – www.ifiar.org
- ARC (Accounting Regulatory Committee – EUs rekneskapskomité)
- Accounting Contact Committee (EUs kontaktkomité om rekneskaps spørsmål)
- AuRC (Audit Regulatory Committee – EUs revisjonskomité)
- EGAOB (European Group of Auditors' Oversight Bodies – EUs revisjonstilsynskomité)
- Nordiske møte

Kvitvasking og terrorfinansiering

- FATF (Financial Action Task Force – internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering med sekretariat i OECD) – www.fatf-gafi.org
- CPMLTF (Committee on the Prevention of Money Laundering and Terror Financing – EUs komité for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering)
- Nordiske møte

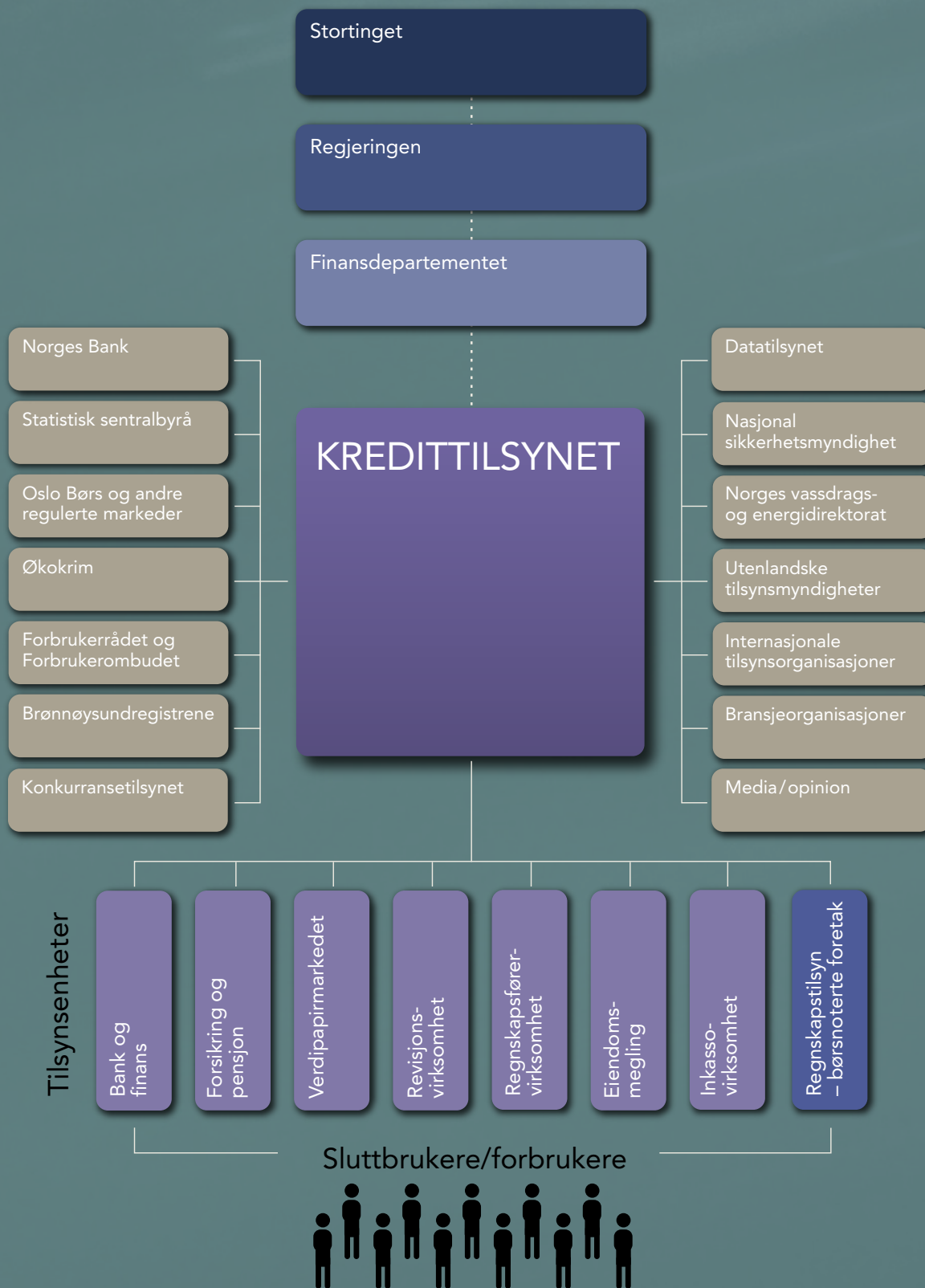
IKT-tilsyn

- ESRIF (European Security Research and Innovation Forum)
- ITSG (Information Technology Supervision Group)
- Nordiske IT-tilsynsmøte
- Sikkerhetsgruppa til den internasjonale dataforeninga, IFIP
- ETSI ESI (dei internasjonale standardiseringsgruppene for bank- og sikkerhetsstandardar og standardisering av elektroniske signaturar)
- CoMiFin (Communication Middleware for Monitoring Financial Infrastructures) – eit europeisk samarbeidsprosjekt under EUs sjuande rammeprogram

EFTA

- EFTA Working Group on Financial Services
- EFTA Working Group on Company Law (omfattar òg rekneskap og revisjon)

Kredittilsynets viktigste relasjoner

Tilstanden i finansmarkedet 2008

Kredittilsynet har siden 1994 systematisk utarbeidet analyser og vurderinger av utsiktene til mulige finansielle stabilitetsproblemer i det norske finansmarkedet på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi. Denne delen er et nødvendig supplement til det løpende tilsynet med enkeltforetak. Vesentlige deler av vurderingen av lønnsomhets- og soliditetsutviklingen i enkeltforetak må foretas på bakgrunn av den generelle tilstanden i finansmarkedet. Fra og med 2003 har Kredittilsynet publisert sitt syn på tilstanden i finansmarkedet i en egen rapport. Rapporten gir en samlet framstilling av resultatene for finansinstitusjonene i foregående år sett i lys av den generelle utviklingen i internasjonal og norsk økonomi. Det gjøres vurderinger av den risiko banker og andre aktører i finansmarkedet står overfor og utviklingstrekk som kan skape stabilitetsproblemer i det norske finansielle systemet.

Årets rapport er tilgjengelig i papirversjon fra Kredittilsynet, og i elektronisk form på www.kredittilsynet.no.

Kredittilsynet

Østensjøveien 43
Postboks 100 Bryn
0611 Oslo

Tlf. 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@kredittilsynet.no
www.kredittilsynet.no